باریکاریا جامعا بەغـدا هاتیە چاپکرن

آوا ئو دەستورا زمانێ کوردی

Awa u Destura zimane KURDI

جـگر خوین

CEGER XWIN

بە رەزامەندی رەقابە چابکراوە

بەغـدا - ١٩٦١

فهرەست

روپەل		مادة
١	آخافتن	(كلام)
٢	پەیڤ	(جملة)
٣	دەستپێکراو	(المبتدأ)
٦	سالوخ	(الخبر)
٧	خوەپێگر	(المتعلق)
١٠	گۆتن	(الكلمة)
١١	كارت	(المقطع)
١٣	ناڤ	(الاسم)
١٣	تەکناڤ	(الاسم الخاص)
١٤	بێش ناڤ	(اسم الجنس)
١٥	سادە ناڤ	(الاسم البسيط)
١٥	پارچیم ناڤ	(اسم المركب)
١٧	کوم ناڤ	(جمع الاسم)
٢٠	دەمناڤ	(اسم الزمان)
٢١	جي ناڤ	(اسم المكان)
٢٣	آلاڤناڤ	(اسم اللالة)
٢٤	بچوکناڤ	(اسم المصغر)
٢٥	نێرو مێ	(المذكر والموءنث)
٢٩	پەسنو پەسندراو	(الصفة والموصوف)
٣٠	پالڤدارو پالڤدێر	(المضاف والمضاف اليه)
٣٢	ژمار ناڤ	(العدد)
٣٥	ژێدەر ناڤ	(المصدر)

روپەل		مادة
٤١	ـ كرۆكناڤ	(اسم الفاعل)
٥٠	ـ پێكراو ناڤ	(اسم المفعول)
٥٢	ـ ركناڤ	(الاسماء المتضادة)
٥٣	ـ جيوى ناڤ	(الاسماء المترادفة)
٥٣	ـ ژبەر ناڤ	(البدل)
٥٤	ـ ڤەبژار	(التميز)
٥٥	ـ ناڤ دەنگ	(الشهرة)
٥٥	ـ رەوش	(حال)
٥٦	ـ بالڤدان	(النسبة)
٥٧	ـ ناڤێ نيشاندان ـ	(اسماء الاشارة)
٦٢	ـ پرسيارى	(الاستفهام)
٦٥	ـ بێتر ناڤ	(افعل التفضيل)
٦٧	ـ ناڤێ ديتىو نەديتى	(المادى والمعنوى)
٦٨	ـ دەڤ خوارى	(الايمالة)
٦٩	ـ پەرگالا ناڤ	(وضع الاسم)
٧١	ـ بەرناڤ	(الضمائر)
٧٤	ـ پەرگالا بەرناڤ	(وضع الضمائر)
٧٥	ـ بەرناڤو نيشان	(الضمائر والعلامة)
٨١	ـ بەرناڤێ پاشگر	(الضمائر اللاحقة)
٨٢	ـ بەرناڤو نيشاندان	(الضمائر واسماء الاشارة)
٨٤	ـ بەرناڤێ نەناس	(الضمائر المبهمة)
٨٥	ـ ئێو (آ)	(...)
٨٦	ـ بانكراو	(المنادى)
٨٧	ـ آلاڤ	(الاداة)

مادة	ڕوپەل
(اداة النداء)	٨٨ ــ ئالاڤێ بانگێ
(نداء بدون اداة)	٩٢ ــ بانگا بێ ئالاڤ
(اداة التذوق والتأوه)	٩٣ ــ ئالاڤێ خوەش‌و نەخوەشي
(اداة التمنى والترجى)	٩٥ ــ ئالاڤێ خوەزی‌وهێڤی
(التعجب)	٩٧ ــ ئالاڤێ تعجب
(التشكيك)	٩٨ ــ .. گومان
(اداة الشرط)	٩٩ ــ ئالاڤێ مەربەند
(اداة الحصر)	١٠١ ــ ئالاڤێ گشتی
(اداة الاجلية)	١٠٣ ــ ئالاڤێ سەبونی
...	١٠٥ ــ ئالاڤێ ئاواي
(اداة التشبيه)	١٠٧ ــ ئالاڤێ وەکی
(اداة التجريض)	١٠٧ ــ ئالاڤێ ناڤتێدان
(اداة التنبيه)	١٠٩ ــ ئالاڤێ ئاگاهداری
(اداة التحقيق)	١٩٠ ــ ئالاڤێ تەقەزە
(اداة غير معينة)	١١٠ ــ ئالاڤێ يان يانە
(اداة النفى)	١١١ ــ ئالاڤێ نەبونی
(اداة للنهاية)	١١٣ ــ ئالاڤێ داوی
(اداة التحسين)	١١٤ ــ ئالاڤێ خوەشکرن
(اداة للزمان والمكان)	١١٥ ــ ئالاڤێ دەمدار
(اداة بمعنى (مع)	١١٦ ــ ئالاڤێ گەل
(اداة المعرفة)	١١٩ ــ ئالاڤێ دانزانين
(اداة المبالغة)	١١٩ ئالاڤێ فۆرت
(اداة التصغير)	١٢١ ــ ئالاڤێ بچوکی
(اداة التأكيد)	١٢١ ــ ئالاڤێ راستی

راستکرن

روپەل	خێز	چەوت	راست
١٤	١٢	پێشەك	یێشەك ٣
١٧	٥	سورایت	سوارێت
٢٠	٩	ناڤ	ناڤە
٢١	٥	شگەڤت	شکەفت
٢٢	٥	تلۆر	تلور
٢٥	٧	دادە	دوادە
٢٨	١٩	ومها رەنگە	وها رەنگە
٣٠	١	پسنێ	پەسنێ
٣٣	١٢	ڤەبژێ	ڤەبژێر
٣٨	١٢	نا	یا
٣٨	٥	لێێش	لپێش
٤٧	٢٠	تەیار	نەیار
٤٨	١	گوتیە	گۆتیە
٤٩	٥	ئی — ئێ کۆ	ئێ — ئێ کۆ
٥٥	٩	سەمیرو ، باڤ	سەیرۆ ، باڤێ
٦٢	٥	خورێتا	خورتیا
٦٤	١٣	تەڤابي	تەڤایی
٨٠	١٥	چوا	چاوا
٨٥	٣	هەوها	هەروها
٨٥	٨	دي	دبێ :
٩٢	٢	ددوايدە	دداويدە
٩٣	١٤	من ختیە	من نە ختیە

راست	چەوت	خێز	روپەر
ئۆخوەش	ئوخوەش	٧	٩٤
بەرانەکی	برانەکی	١٣	١٠٧
دگەلی رە	دگلیدە	٨	١٠٩
سبەینێ	سەبینێ	٤	١١٠
تۆشێ	وش	١٣	١١١
گەلیێ	گليي	٢٠	١١٣
کەڤەژە	کەڤەرە	٢	١١٩
ئو	ئۆ	٨	١٢٦
وێ	وی	١٨	١٤٣
آڤیتنا	آڤتنا	١٨	١٦٢
من آڤ (آڤنەخواریە) زێدەیە		١١	١٦٥
هەروەکو	هەوەکو	١١	١٧٩
بدێ	بدی	١٨	١٧٩
(ئی)	(ئێ)	٢١	١٨٩

(٧) ـ ئەڤ دروڤ ژبەرکۆ دچاپێدە کێم هەبو گەلەك جاران لسەر جهێ خوە نەهاتیە دانین آگاهداربن •

بەرنامە ـ (دیباجە)

بێگومانە کۆ زمان د آقاني‌و هەبونو سەرخوەبونا ملەتەکی‌دە یەك ژ چار دیوارێ مەزن و بنگەهي‌یە• زمانزانێ جهان هەمو وەکە مە باوەر دکن و دبێژن : ـ کۆ زمان دڤێ مەیدانێ دە ژهەڤالێ خوە نەکێم ترە •

چاوا کۆ ملەت بێ یەکیتی‌یا آبوری‌و جغرافی‌و رەوشا تاریخی : ـ خوندەواری ـ باوەری ••• نکاری هەبونو سزابونا خوە ژبو سەرخوە بونو آزادی‌یا وەلاتێ خوە بدی خویا کرن ، ولۆژی یەکیتی‌یا زمان بەهەرسێ دیوارێن مایێ‌رە هەمپارو خوەدەي پشکە •

: ـ پەرچەبون ـ یا پەرچەکرنا زمانا زیانەکە مەزنو دژوارە ژبۆیەکیتی‌یاملەتا • ئەو ملەتێ‌کۆ زمانێ وي‌نەیەك‌بي بدژواری دکاری خوە بگهینی رێزا ملەتا • گەر چە زمان نەهەر تشتە ژبۆ پاراستنا ملەتا ، لێ بێگومانە کۆ تشتەکی هێژآو برومتە •

ـ زمانێ کوردي دمەیدانا شەرێ زمانا دە ئەڤ چەند هەزار سالە کۆ بمێر آنی‌و گەرناسي لبەر خوە ددی ، گلك کوزکو چەپەرێن خوە ژدەستی خوە بەرنەدانە و ژ آلیکي دی ڤە هن ایریشێن خورت و دژوار دبي سەرکۆزك‌و چەپەرێن دژمن • گلك گۆتن‌و داخوازێن هێژاو برومەت دناڤ خوە دە پشافتنە • لێ بێگومانە کۆ دژمن هن کۆزك‌و چەپەرێن هێژاو برومەت ژدەستێ وی بزۆر دەرخستنە • لێ باوەرم کۆ ژایرۆو پاش دە زمانێ‌مە وێ‌هن گاڤێن بێ پێڤان‌و فرەه برومەت ب پێش دە باڤێژي • بڤی آواي وێ تێزیك خوە ژ پێلێ دەریا بن دەستي بپارێزي‌و خوە بمێرانی بگهێني دەلاڤێ آزادي‌و سەربەستي‌یێ

: ـ گلك‌تڤیارو تڤشت دبوارا آواو دەستورا زمانێ‌کوردی‌دە

هاتنه چێکرنو بەلاڤکرنو خوەدیێ ڤانڤشتو نڤیسارا گەلەك ژوان دڤێ بابەتی دە خوارنه و خەباتا وان گەلەك گرانبها لسەروان هاتیه ، هندەك ئەوە کو هنەك ژ ژینداریا خوە بنەخوەشیو هەژاری رابواردنه • لێ هەر چاوابي کارێ وان جامێرا درو پەلی تاریخا ملەتێ مه دە وێ جیکي بلندو پایەدار بستێنی • ناڤێ‌وا دناڤ فهرەستا ناڤێ گەرناسێ ملەتێ مه دە وێ بزیراڤ بێنه نڤیسین • تۆرنو نەڤیێن ملەتێ کورد دچاخو دەمێ هێتێ دە وێ‌لسەر ریزانیو لبەر رۆناهیا تەڤگەرو خەباتا وان برێ کەڤن •

: ــ خوەندەوارێ برومەت ! ئڤیسینا ڤێ نڤشتێ نه ژبۆ خوەندنا خوەندەگەهایه، لێ ژبۆ آلیکاریا خوەندەوارێ‌زاناو سەیدایێ هێژایه• گەر چه ئەڤ نڤشتا مه ژ کێما سییا نه پاراستی‌یه لێ گەلەك تشتی هێژا ونێ تێدە بێنن •

: ــ براستی ئەڤ نه خەباتا چەند سالێ نێزیکه لێ خەباتا (۲۰) سالایه کو ژبەر هن کارێ دی کو بمەڤه هاتبون گرێدان مەنکاربو بپێشدە بین وچاپ بکن • هێژی ئەم نه باوەرن کو بڤێ نڤشتێ ئەم گهانه داویا داخوازا خوە • ژبەرکو دایرۆ دە ئەم چه بنڤیسن تکارن بگهێن داویێ • پەریشانیو دەمو چاخێ دژوار دەستیمە گرێدای هشتنه • لێ هەر نەبي ئەم ڤي کارێ گران ژملەتێ خوەرەبێ‌هەبەرو برومەت تشتەکی بچوكو هندەك دبینن •

: ــ دگەل کیماسیێ ڤێ نڤشتێ باوەرم کو وەکه گاڤا پێشییه د یەکیتیا زمانێ کوردی دە ، یان کەڤرێ بنگەهی‌یه د لێکرنا دیوارێ یەکيتييا زمانێ مەدە • لسەر ڤی آوای خوەندەوارێ جوانو سەیدایێ زانا دکارن بهەسانی گاڤێن خوە سڤكو فرەه باڤێژن •

: ــ بێگومانه‌کوزانین وخوەندنا هەردو شیوەێ زمانێ کوردی تەنێ دکاری ڤێ رێ ژمەره هەسانی بکی ، من گەلەك دخوەست کو

هشارتي ێ شیوەێ سۆری بزانم ، لێ پرجهێ آخینه کۆتاایستا ئەگامه نیڤێ رێ •

:ـ ژلەورا هێڤی دکم ئەگەر هن کیماسي دتشتا مه دەهەبن ژیەر ڤي آوايي‌یه ، خەسما دشیوەێ سۆری‌ده من نکاربو کورودور پێ‌دەمەرم •

:ـ چاوا دزانم کیمایێ ڤێ تشتێ ئەڤن :

١ ـ بشیوەێ سۆری باش نزانم

٢ ـ ب تیپێ عەرەبي هاتیه ڤیسین

٣ ـ هن تیپ‌و دروف دچاپێ‌ده نەبون •

٤ ـ پەره د دەستێ مه ده کیم‌بون •••

:ـ خـوەندەوارێ هێژا ! مه ژوەره ژل‌گۆرا زانینا خـوە نەوەکهڤیێ کۆ دناف‌بەرا شیوەێ سۆری‌و کورمانجی‌ده هەنه دانه خویاکرن ، کوروهور لێ‌تەماشابکه و پاشێ چه ژێ کیمه راست‌بکه، هن گاڤێن هێژا دڤێ بابەتێ ده بپێش‌ده باڤێژه •

:ـ چه تشتێ کۆ جارا پێشي چێ‌دبي بجارەك ژ کیماسي‌یانێ پاراستن • بەرەبەره هەرتشت ـ هەرکار بپێش ڤه دچي •

:ـ نەوەکهڤی دناف بەرا هەردو شیواده :

١ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ بەرناڤا •

٢ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ کرنا نەپەندی •

٣ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ پێشگرو پاشگر (اللاحقة)

٤ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ آلاڤا د هەردو شیواده

٥ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ ڤیساندن •••

٦ ـ نەوەکهڤي‌یا ـ تیپێ ڤیساندن •••

٧ ـ کیماسي‌یا سێ تیپێ کوردی دشیوەێ سۆری‌ده •

٨ ــ نەبونا ێرو مێ دشیوەێ سۆرێدە •
٩ ــ دەڤ خواری د هەردو شیوادە •
١٠ ــ قەلەوي دهەردو شیوادە •
١١ ــ پەیدابونا هن گۆتنێ بێگانە دهەردو شیوادە •
١٢ ــ چێکرنا هن زاراڤ دهەردو شیوادە •
: ــ ل گۆرا زانینا من بڤان آواێ ژۆری هەردو شیوە ژهەڤ دور بونە •

: ــ جا ئەگەر ئەم کاربن ڤا نەوەکهڤيیا ژناڤبەرا هەردو شیوا راکن ، زمانەکي یەك شیوە ژ بۆ ڤیینێ دکوردستانێدە لدار دکەڤي

(١) ــ نەوەکهڤيیا بەرناڤا •

چاوا هاتە زانین بەرناڤ د شیوەێ کورمانجی دە دو پەرچەنە :
١ ــ یەکەم دکرنا تێپەرا بۆرێدە
٢ ــ دوەم دهەمو کرنێ ماي دە •
: ــ دکــرنا تێپــەرا بۆرێدە : (من ، تە ، وی ، وێ ، مە ، وە ، وا)
: ــ دکرنێ ماي دە : (ئەز ، تو ، ئەو ، ئەم ، ون)
: ــ نیشانێ پاشگر : (م ، ئی ، ن) •

: ــ لێ دسۆرانیدە :

ــ بەرناڤێ پێشگر : (ئەمن ، ئەتۆ ، ئەو ، ئێمە ، ئێوە، ئەوان)
ــ بەرناڤێ پاشگر : (م ، یت ، ئی ، مان ، تان ، یان) •
: ــ ئەوژی گلك جارا تێنە گۆراندن •
(٣) تیپ زێدە دبن ، دەما بێژن : ــ نانمان خوارد •

(٦) تیپ زێده دبن ، دەما بلێن : ــ ئێمه نانمان خوارد •
: ــ گەر چە د تەڤگەرێ خوه دە :ــنانمانخواردــمەنانخوارد•
وەکە هەڤ تێن ، لێ زێدەبونا (٣) تیپانە هندکه • بهندکاي ئەڤەکۆ
شیڤان گەرەکە (٣) جارا (قەلەما) خوه خوه بگەرێني • ودەستێ
خوه بوەستێني • وژچاخێ خوه هنەکی بادێ هەوا دەرباسکی •
: ــ دهەمو زمانێ دنیایێدە سڤکاي داخوازەکە تاریخیيە • هەر
مرۆڤ بپێشڤە هەری گەرەکە زمانژی هنگاوەکێ بپیشدەباڤێژی•

(٢) ــ نەوەکهڤیيا کرنا نەپەندی :

چاوا هاتە زانین : (رێ ، را) دو آلاڤن کرنا نەپەندی دشیوەێ
سۆرییدە چێدکن • (بارام کوژرا ــ بارام ئەکوژرێ)
: ــ (هات ، تێ ، بێ) سێ آلاڤن دشیوەی کورمانجیدە کرنا
نەپەندی چێدکن : ــ بارام هات کوشتن ــ بارام تێ کوشتن ــ بارام
دێ بێ کوشتن • ئەڤ نەوەکهڤی دزمانێ (عربي) دە ژی هەیە :
(قتل ــ صار قتیلا) • دشیوەێ سۆری دە (کوژرا ــ قتل) •
دشیوەێ کورمانجی دە : (هات کوشتن ــ صار قتیلا) • دڤردە
شیوەێ سۆری پێتر خوەشو راستە •
ــ گەرەکە هەردوژی بێنە نڤیسین ، لێ بآوایێ سۆری راستە
گەرەکە ئەم بدەستێ خوه بگرن •

(٣) ــ نەوەکهڤی دپێشگرو پاشگردە :

هەروەکو هاتە زانین ژێدەرێ سۆریو کورمانجی دڤیبابەتێدە
سەروبنێ هەڤ دبن •
سۆری : ــ گەرانەوە ــ خواردنەوە ••• •
کورمانجی : ــ ڤەگراندن ــ ڤەخوارن •••

(٤) ـ نەوەكهڤىیا آلاڤا :

: ـ هن آلاڤ هەنە كۆ دسۆرانیدە هەنە لی دكـورمانجیدە پەیدا نابن • چاوا كۆ هن آلاڤ دكورمانجی دەهنە كو دسۆرانیدە پەیدا نابن • لێ ئەڤ هەسانی یە • ئەم دكارن تەڤا بهڤرە كۆم بكن •

(٥) ـ: نەوەكهڤىیا نڤیساندنێ دهەدو شیوادە :

بێگۆمانە كۆ كورد بـچەند نفشا دڤیسن :

١ ـ لـایرانو عراق بتیپێ عربي •

٢ ـ ل ئەرمینیا بتیپێ روسی •

٣ ـ لـسوریا وتركیا بتیپێ لاتیني •

: ـ چاوا كۆ آوایێ نڤیسینێ نەوەكهڤە •لێ ئەڤ هەمو هـانيیە

(٦) ـ كیماسیـیا سێ تیپێ كوردی :

٣ـ سێ تیپێ كوردی دشیوەیێ سۆراني دە كێمـن (ژ ، ڤ ، أ)

: ـ بێگۆمانە كۆ ئەڤ سێ تیپ ژ كۆكا زمانێ كوردن •

: ـ ئەڤ ژی هـانيیە •

(٧) ـ نەبونا (نێرو مێ) دشیوەیێ سۆری دە :

دهەمو زمانێ (آری) دە ژ فارسي پێڤە نێرو مێ هـەنە • لێ دفارسي دە خویا یە كۆ دبن بارێ زمانێ بێگانە دە رەوشا زمانێ خوە وند اكریە •

(٨) ـ دڤ خواری : (ایماله)

دهەردو شـــیوادە ئەڤ دەڤ خواري پەیدا دبي • لێ ئـەڤ بـخوەندنو زانینا شیوا تێ راكرن •

(٩) ـ قەلەوی دهەردو شیوادە :

ئەڤ ژی وەکە دەڤ خواری بخوەندن و زانین رادبي •

(١٠) ـ پەیدا بونا گۆتنێ بێگانە د هەردو شیوادە :

بێگۆمانە کۆ گۆتنێ بێگانە دهەمو زمانا دە پەیدا دبنو هەمـــو زمان بگۆتنێ بێگانە دەولەمەندبونە ، لێ ژبەرکۆ زمانێ کوردی بدو شیوا پەرچە بویە مرۆڤ دترسي کۆبەرەبەرە ژهەڤ دور کەڤن وبین دو زمان •

(١١) ـ چێکرنا هن زارا ڤێنو دهەردو شیوادە :

: ـ ئەڤ ژی گەرەکە بقاموسو فەرهەنگا بێنە زانین • لێ گلك جهێ کەسەرو آخینە کۆ هن زاراڤ تێنە چێکرن کۆ گلك ژداخوازێ دورن •

ئەڤ (مێوە) ئەگەر نە آبي دارە
کورمانجییە ئەڤ قەدەر لکارە
صفرێ منە صورە آشکارە
زێر نیـە ببێن کۆ کێم عەیارە

سەیدایێ خاني

ئەڤ دینو دەولەت خوندنە ـ خوەندنە •
ئەڤ تاجو شەوکەت خوندنەـ خوەندنە •
ئەڤ سەربلندی خوەندنە
ئەڤ دەولەمەندی خوەندنە ...

٨ـــ٨ـــ١٩٦١ بغداد جگر خوین

(۱) آخافتن (كلام)

ـ آخافتن : (۳) پەرچەیە :

۱ ـ سادە

ـ آخافتنا سادە ئەوە کۆ ژ پەیڤەکە سادە پێك بێ . وەك :

ـ بارام چو . فەرهاد هات .

ـ شێرین نان خوار . نەسرین نان دخوي ...

دڤردە : ـ آخافتن سادەیە . ژبەرکۆ هەرتەنێ ژ پەیڤەکە سادە پێك هاتي‌یە .

۲ ـ تیکەل :

ـ آخافتناتێکەل ئەوە کۆ ژچەند گۆتن وپەیڤا تێکەل دبي وەك:

ـ روستەم بفرۆکە ژ ئەربیل هاتە مال .

دڤردە : ـ آخافتن تێکەلە . ژ چەند پەیڤا پێك هاتي‌یە وەك :

ـ روستەم

ـ بفرۆکە

ـ ژ ئەربیل

ـ هاتە ، مال ... .

روستەم دەستپێکە.هات سالۆخە.ئەڤێ دي هەمي خوەپێگرن .

۳ ـ ریزە :

ـ رێزە ئەوە کۆ ژ چەند پەیڤێن خوە سەر بآلیکاریا تیپا پێوەند گهابن هەڤ . وەك :

ـ بارام نان دخوي ئو فەرهاد دکەني ئو شێرین تەشيێ درێسي

دڤرده : ـ چەند پـەیڤێن سەربخـوە بآلیکاریا تیپا پێوەنـد ریز بۆنە •

ـ بارام نان دخوي

ـ فەرهاد دکەني

ـ شێرین تەشيێ درێسي •••

(٣) ـ پەیڤ ـ الجملة

ـ پەیڤ ئەو چەند گۆتنێ کـۆ دورسـتە مرۆڤ ل داویا وان راوەستي ، ژ بەرکۆ داخوازێ پێکتێنن • وەك :

بارام چۆ زاخۆ

فەرهاد سـوار بۆ

شێرین هاتە مال

نەسرین گەور و بۆزە •••

دڤان چەند پەیڤا دە دورستە کۆ مرۆڤ لداویا وان راوەسـتی ژبەرکۆ داخواز پێك هاتي‌یە •

ـ ژڤان چەند پەیڤا رە تێ گۆتن پەیڤێن تەکوز •

ـ پەیڤا نەتەکوز ئەوە کـۆ نە دورسـتـە مرۆڤ ل داویا وێ راوەستي ژبەرکۆ داخواز نەپێك هاتي‌یە • وەك :

بارامێ سـۆر ••••

شێرینا چاڤ بەلەك •••

ژبەرکۆ داخواز پێك نەهاتي‌یە ـ سالۆخ دپەیڤێ دە کێمە نکارن بێژن : ـ ئەڤ پەیڤ تەکوزن ئو نکارن ل داویا وان راوەستن •

ـ ژبەرکۆ دپەیڤێ دە دو پەرچێ بنیادي هەنە کۆ بێ وان پەیڤ تەکوز نابي :

١ ـ دەستپێكراو •••
٢ ـ سالۆخ

چاواكو دپەیڤێدە ، هن پەرچەێ دي ژي هەنە كو نەبنیادینە لێ خوە پێگرتینە •

ژبو ڤي آواي گەرەكە ئەم پەیڤێ دۆر و درێژ ژهەف ڤەوەژێرن :

١ ـ دەستپیكراو :

دەستپێكراو ـ ئەو پەرچە ناڤە كو هەردەم گەرەكە دپێشـــیا پەیڤی دە ژێ بێ سالۆخدان • وەك :

بارام نان خوار
بارام نان خواریە
بارام نان دخوار
بارام نان خوا ربۆ
بارام نان دكرب خوارا
بارام نان دخوي
بارام دێ نان بخوی ••••

دڤان تەڤادە (بارام) ناڤە ـ دەستپێكراوە ـ دپێش دەهاتیە ژێ سالۆخ دان ••••

ـ دەستپێكراوە ، ژبەركۆ دپێش دە دەست پێ هاتیە كرن •
ـ ناڤە ، ژبەركو كەسەكي بناڤ دكي •
ـ ژێ هاتیە سالۆخدان ، ژبەركو ژوي پەیڤ تێكرن ئو وي. ئەڤ كار كریە ـ وی نان خواریە •••

ـ ئەوژي :

١ ـ دورستە (كرۆك)بي : وەك :

ـ بارام نان خواریە •

دڤرده ــ (بارام) کرۆکه ــ ناڤه ــ دەسپێکراوه • ژبەرکۆ وي (نان) خواریه ــ وي ئەڤ کارکریه •

ــ (نان) پێکراوه • ژبەرکۆ ئەو هاتیە خوارن ــ ئەڤ کار بوي هاتیە کرن •

ــ (خواریه) کرنا دور بۆري یه • (ژیدەرێ) وێ (خوارن)ه ئەڤ (خوارن) ژکرۆك ــ ژ (بارام) چویه سەر (نان) • ئەڤ (کرن) تیپەره ــ دەرباسه •

ــ کرن ئو پێکراو بهەڤره سالۆخن ژ دەستپێکراو ره •

٢ ــ دورستنه (پیکراو) بي :   وەك :

ــ بارام   هات   کوشتن ــ کوژرا

ــ نان   هات   خوارن ــ خورا

دڤرده ــ (بارام) ئو (نان) دەستپێکراون ــ ناڤن پێکراون ، شئونا (کرۆك) ستاندنه ــ گرتنه • ژبەرکۆ (کرۆك) نه پەنـديیه • ژپێکراو هاتیە سالۆخدان •

ــ با ژهەڤ   ڤەوەژێرن :

(بارام) دەستپێکراوه ــ ناڤه ــ پێکراوه •

(هات) کوشتن کرنا بۆری نەپەندییه ژ دەســـتپێکراو ره سالۆخه • وەها رەنگه (نان) ژی ولۆیه •

٣ ــ دورستنه کۆ هەر تەنها (ناف) بي   وەك :

ــ گول سۆره •   گیا کەسکه •••

شێرین گەوره •   فەرهاد رەشه •••

دڤرده ــ هەر تەنها دەستپێکراو ناڤه • نه (کرۆك) ئونەپێکراوه

٤ ــ دورستە کۆ (بەرناڤ) بي • وەك :

ــ ئەو سۆرە ــ ئەڤ گەورە •••

ــ ئەم جوانە ــ ئەو پیرە ••••

دڤردە ــ هەر تەنها (بەرناڤە) • نەکرۆك ئونە پێکراوە ئونەناڤە

ــ (ناڤ) ژی :

١ ــ دورستە (پەسن) بي وەك :

رەنگێ گولێ جوانە

سواریا شێرۆ باشە •

توز ل فەرهاد نەمایە ••• •

٢ ــ دورستە کۆ (ژمار) بي • وەك :

ــ دو سالن ئەز ژ دەرڤە مە

ــ سێ مرۆڤ ژوێ دەتێن

ــ سەد (مي) لبن سیا دارەکێ مەغەل ئێن ••••

٣ ــ دورستە کۆ (پالڤەدار) بي • وەك :

ــ مەهینا فەرهاد بەزایە

ــ چێلەکا شێرین بشیرە

ــ کەڤۆکا گولچین خوەشکە •••

٤ ــ دورستە کۆ (بالڤدان) بي وەك :

ــ خانی وەلات پارێزەکی مەزنە

ــ کۆي مللەت پەروەرەکی گەورەیە •

ـ جەزیري هۆزانەکی ناڤدارە
ـ نالي بوێژیکي بناو بانگە ....

٢ ـ (سالۆخ)

ـ پەرچێ دوەم ژ پەیڤێ سالۆخە :

ـ سالۆخ ئەوپەرچەیە کۆلپەي دەستپیکراو تێ،ئوبوی دکارن ژ دەستپێکراو سالۆخبدن . وەك :
ـ شێرکۆ ب مێرانی دەنگ دایە .
ـ بارزان چیاکی بلند و بەرزەیە .

ـ شێرکۆ ناڤە ـ دەستپێکراوە .
ـ دایە کرنا دور بۆري‌یە
ـ دەنگ پێکراوە .
ـ بمێرانی راکیش ئو راکیشراون .
پێکڤە سالۆخن ژبۆ شێرکۆ .

ـ (سالۆخ) ژي

١ ـ دبي (کرن) بي ـ (پەیڤ) بي : وەك :

بارام شیرانی (خوار) ....

٢ ـ دبي (ناڤ) بي : وەك :

ـ روستەم گەرناسە ...

٣ ـ دبي راکیش ئو راکیشراو بن . وەك :

ـ فەرهاد ل مالە ....

دڤرده ــ (کرن) وندایه • هەریەك ل گۆرا داخوازا خوه دکاری
بیێژي •

٣ ــ (خوەپیگر)

ــ خوه پێگر ئەو پەرچەیه کۆ دپەیڤێ‌دە یان :

(١) ــ خوه پیگرێ دەستپیکراوه وەك :

ــ شێرینا (خەبات‌کەر) باشه
ــ ئەوا (خەبات‌کەر) باشه
ــ فەرهادێ (گەرناس) مێره
ــ ئەوێ (گەرناس) مێره

(٢) ــ یان خوه پیگرێ سالۆخه

ــ ئەوژي :

١ ــ یان رەوشا کارەکی نیشان ددی • وەك :

ــ شێرکۆ (بسواری) آژۆته سەر دژمن •
دڤرده ــ (ب سواری) رەوشا آژۆتنا شێرکۆ ددی زانین •

٢ ــ یان دەمەك نیشان ددی • وەك :

ــ فەرزەنده (پار) ژ خوەنده گەهێ دەرچۆ •
ــ (پار) دەمەك ددی زانین •

٣ ـ يان جهەك نيشان ددى • وەك :

ـ بۆزۆ ژ (زاخۆ) تێ •

ـ (زاخۆ) جهەك ددى زانين •

٤ ـ يا سەبۆنى نيشان ددى • وەك :

ـ سالار (ژبۆ) خەبات هاتى يەڤرا •

ـ (ژبوخبات) سەبۆنيەك ددي زانين •

٥ ـ يان آليكارىيەك نيشان ددى • وەك :

ـ بەرهۆ (ب گوله) دژمنێ خوه كوشت •

ـ (ب گوله) آليكارىيەك ددى زانين •

٦ ـ يان چەندىيەك نيشان ددى • وەك :

ـ شێرو (چار جارا) كەتيه زندانێ

ـ (چار جار) چەندىيەك دايه زانين •

(٣) ـ يان خوه پيگرێ پێكراوه وەك :

ـ بارام روستەمێ گەرناس كوشت •

ـ (گەرناس) خوەپێگرێ روستەم ئو روستەم ژي ، پێگراوە ژبۆ بارام • (كوشتن) ژ بارام تێبەريه سەر روستەم •

(٤) ـ یان خوه پیگرێ پیگره   وەك :

ـ هەسپێ قەمەرێ تاري دبەزێ دەركەت •

ـ بارامێ هوزانێ مەزن مرۆڤەكی باشە •

ـ ئەوێ رێزانێ مەزن پیاویكی گەورەیە •

دڤردە ـ (تاري) ئو (مەزن) خوە پێگرێ خوە پێگرن • یانی پەسنێ پەسنێ دەستپێكراون •

آورەك :

ـ (جیدەم) ئو (جیگە) ئو راكێش‌و راكێشراو خوە ب(كرنێ) ڤە دگرن ـ خوە ب سالۆخڤە دگرن •

(٣) ـ (گۆتن) ـ (كلمة)

گوتن ـ ئەو پەرچەیە کو ژیەکێ بێتر پەیڤەکێ پێك تینی وەك :

ـ شێرۆ رازایە

ـ سالار ژ چۆلێ تێ

ـ بارام ل خوندەگەهێ دخوێنی ....

دڤردە ـ شێرۆ گۆتنەکە . رازایە گۆتنەکە . بەهەڤرە پەیڤەك پێك آنینە .

(سالار ، ژ ، چۆلێ ، تێ) چار گۆتن بهەڤ رە پەیڤەك پێك آنینە .

ـ (بارام ، ل ، خوەندەگەهێ ، دخوێنی .) چار گۆتن بهەڤرە پەیڤەك پێك آنینە .

ـ (گۆتن) ژی :

١ ـ یان ژ کارتەکێ پیك تێ وەك :

آو ، آرد ، آش ، آخ ، ال ....

گۆشت ، گۆرن ، گوند ....

٢ ـ یان ژ دو کارتا پیك تێ وەك :

ـ باژار ، باران ، بارزان ، بالان ....

٣ ـ يان ژ سێ كارتا پيك تێ •

بريڤا ، سليڤا ، (ره ـ وان ـ دوز) •••

٤ ـ يان ژ چار كارتا پيك تێ وەك :

ـ راهەژاندن ، راقەتاندن ، راكشاندن ، **هلفراندن ، هلقەتاندن**

٥ ـ يان ژ پيينج كارتا پيك تێ وەك :

ـ بدارڤەكرن ، بژۆرڤە برن •

٦ ـ يان ژ شەش كارتا پيك تێ وەك :

ـ بهەڤ گوهەراندن •••

آورمك :

ئەڤ ژێدەرێ رەقــەم ٤ ـ ٥ ـ ٦ چێكــزۆخن • نەبنيادێنە •
((راكێش و راكێشراو) تێكەل بۆنە ••••

(کارت)

ـ ژهەر دەنگەکی رە کارەتەك تێ گۆتن :

ـ ئەوژي :

١ ـ جارنا ژ یەك تیپێ پێك تێ وەك : (آ)
٢ ـ جارنا ژ دو تیپا پێك تێ • وەك : (با)
٣ ـ جارنا ژ سێ تیپا پێك تێ • وەك : (بار)
٤ ـ جارنا ژ چار تیپا پێك تێ • وەك : (کوشت)

ـ گۆتن سێ پەرچەیە :

١ ـ ناف
٢ ـ کرن
٣ ـ تیپ

١ــ ناڤ ــ (الاسم).

ــ (ناڤ) ئەو گۆتنە کۆ سەربخوە داخوازێ ددی زانین ئو دەم ئو کرۆك ژێرە نەگەرەکن . وەك :

بارام ، خەسرۆ ، فەرهاد ، شێرکۆ ....
شارەزۆر ، ئەربیل ، مۆش ، وان ... .
آڤ ، دار ، بەر ، با ....
شێر ، شۆر ، مار ، مۆر ، چۆك .....

ــ ناڤ ٣٣ سيو سێ پەرچەیە :

ژ رێڤە (ناڤ) دوپشکە :

١ ــ تەکناڤ (اسم الخاص)
٢ ــ بیش ناڤ (اسم الجنس)

(١) ــ تەکناڤ :

ــ تەکناڤ ــ ئەوەکۆ هەر تەنێ مرۆڤـەکی یان تەباکی ، یان تشتەکی بناڤ دکی ، وەك :

بارام ، شێرین ، خەسرۆ ، شێرکۆ ، سیپان ، هەولێر ، دهۆك ، شارەزۆر ، ئەرزەرۆم .....

ئەوژی :

١ ــ یا راستە ناڤە : وەك :

بارام ، شێرین ، سینۆ ، سەیدۆ ، شێرکۆ ، بۆزۆ ....

٢ ــ یا ب پەسنەكی خوە تێ ناڤـدان ٠ وەك :

ــ گەورێ ، نازدار ، پەریشان ، شێرین ٠٠٠٠٠

٣ ــ یان ب مالباتا خوەتێ ناڤـدان ٠ وەك :

ــ بدرخاني ، باباني ، حەیدری ٠٠٠٠

٤ ــ یان ب شونەكێ تێ ناڤدان ٠ وەك :

ــ قزلجي ، آمدي ، شارەزۆري ، حسكەفی ٠٠٠٠

٥ ــ یان آلاڤەك دگەل تێ وەك :

ــ كوردستان ، ئەرمەنستان ، هندستان ٠٠٠٠٠

٦ ــ یان ب كارەكي خوە تێ ناڤدان ٠ وەك :

ــ باغڤان ، توتن چي ، بەربەر ، سم تەراش ٠٠

(٢) ــ بیش ناڤ : یا (بۆش‌ناڤ) ٠(اسم الجنس)

پێش ناڤ ئەوە كۆ یاپێشەك مرۆڤ ، یا پیشەك تەبا ، یا پیشەك تشت بدي بناڤ كرن٠ودكارن وی ناڤی لتەك تەكێ وان بكن ٠ وەك:

ــ چیا ، دار ، بەر مرۆڤ ، هۆڤ ، شێر ، شۆر ، شەنگ ، شۆخ شال ٠٠٠٠ ٠

دەشت ، كەو ، قاز ، قولنگ ، پسیك ، مێر ، ژن ، پیاو ، كەچ ، كور ، لاو ٠٠٠٠ ٠

هەروەكو ناڤێ (چیا) هاتیە دانین ژ بۆ هەمو چیا رە ولـۆ دكارن ژ یەك‌یەكێ چیا رە بكن ناڤ ٠٠ ٠

ومها رەنگە ئەڤێ دی ژي ولۆنە ٠٠٠٠

ــ دیسا ناف دو پەرچەیە :

١ ــ سادە ناف (بسیط)

٢ ــ پارچیم ناف (مرکب)

(٣) ــ سادە ناف ، یا نافێ سادە

ئەوەکو سەربخوە داخوازێ بدی زانین • وەك :
أبراهیم ، شێرۆ ، رەز ، پەز ، دار ، مزگین ، شێرین ، هاڤین پایز ، گول ••••
هەریەك ژڤا نافا سربخوە بێ کو ناڤەکی دی دگەل بێداخوازێ ددن زانین •

(٤) ــ پارچیم ناف

ئەوە کو ژناڤەکی بێتر بهەڤە پەرچیمبونە وداخوازێبهەڤرە ددن زانین • وەك :

ئەردەشێر ، شەرەفخان ، ئەزدین شێر ، بەدرخان ، بارام گۆر یەزدي گۆرد ••••

ــ ئەوژي وەکو خویا دکي :

١ ــ یا دو نافن وەك :

بدرخان ، گرداهۆل ، ئەرزەرۆم ، شارەزۆر ••••

٢ ـ یا ناف ئو پەسنە   وەك :

گرسۆر ، بارام گۆر ، گولي زەر •••

٣ ـ یا ناف و دەرە   وەك :

ـ خوەندەگە ، کەڤچیدان ، خوەلیدانك ••••

٤ ـ یا ناف ئو آلاڤە •   وەك :

آمەدي ، هەسکەڤی ، ئەرتوش •••

(٥) ـ كۆم ناڤ : (جمع الاسم)

كۆم ناڤ ئەوە كۆ چەند ناڤێن بێ ژمار ئو پيڤان دخـــوە دە دگري ـ كۆم دكي وەك :

تەك ناڤ	كۆم ناڤ			
سوار	سـواران ،	سـوارێن ،	سوارن	سواريت
گول	گولان ،	گولێن ،	گولن ،	گولێت ••••
هەسپ	هەسپان ،	هەسپێن ،	هەسپن ،	هەسپێت•••

نيشانێ كۆم ناڤ ئەڤن :

(آن ، أن ، أێن ، أێت ، أێد ، گەل)

آورەك :

گەلەك جاران (ن) ژ داويا (آن ، أێن) تێ راكرن • وەك :

تەك ناڤ	كۆم ناڤ		كۆم ناڤ
سوار	سواران	(ن)	سوارا •••
گول	گولان	(ن)	گولا •••
هەسپ	هەسپان	(ن)	هەسپا •••

ـ ژلەورا دكارن بێژن : ـ سـوارا تالانێ مە بر •
ل شۆنا ـ سواران تالانێ مەبر •

ـ گولێ مە گەش‌بون • ل شـونا گولێن مە گەش‌بون •
ـ هەسپێ مە هاتن • ل شونا هەسپێن مە هاتن •
ـ شێرين گولا دچني • ل شونا شێرين گولان دچني •

آوالە :

چە دەما د (کرنێ) دە نیشانا کۆم هەبي د ناڤ دە نیشانا کـۆم دورستە کۆ بێ آڤێتن • ژبەرکۆ کۆم بونا دو نیشانێ کۆمکرنێ یەك رەنگ ئو یەك دەنك ژ گراني پێڤە ب کارتشتەکی نایێ •

ــ ئەگەر بێژن :

ڤان	مرۆڤان	نان	خوارن
١	٢		٣

وێ چاخێ ٣ نون کۆنیشانا کۆمن دپەیڤەکێ دەکۆم دبنــدچڤن بێ گۆمانە کۆ کۆمکرنا ســێ نیشانا بهڤ رە گــرانی د آخاڤتنێ دە پەیدا دکی •

ــ لێ کۆ بێژن :   ــ ڤا مرۆڤا نان خوارن •

وێ چاخێ داخواز تێ خویاکرن ۆ گرانی نامێني •

ــ وەها رەنگە (ایت ، أید) ژ شیوەێ کورمانجی بگر رابونە : تەنێ ل ناڤ هن ایل و بەرێ کورمانجا مانە •

ــ لێ ولۆ دیارە کۆ دجهێ پاش دەماي دە گلك خــویا دکن • هەروەکۆ هاتە خویاکرن ژ گراني پێڤە توکاری ناکن •

ــ گایت مە هاتن   ــ   گاێ مە هاتن •

ــ گاید مە هاتن   ــ   گاێ مە هاتن •••

(گەل) تەنێ دگۆران دە ــ دوەلاتێ ئەردەلان دە ، ژبۆ کـۆم هاتیـە   وەك :

مەرگەل ، کورد گەل ، چیا گەل •••

(آت) دشیوەێ هــن سۆرا دە ژ بۆ کــۆم تێ لێ لجهم مــن ژفارسي هاتیـە • (دێ ــ دێهات) •

آواك :

چه دەما دكرنا تێپەرا بۆری ده كرۆك ئو پێكراو بهەف رەبجڤن ، كۆم بونا (كرنێ) لگۆرا پێكراوە وەك :

وي سێڤەك خوار — وا سێڤەك خوار
وێ سێڤەكخوار — وا سێڤەك خوار
من سێڤەك خوار — مه سێڤەك خوار
ته سێڤەك خوار — وه سێڤەك خوار

ـ د هەموا ده سێڤەك تەكە ژلەورا (خوار) تەك هاتی‌یه •
ـ لێ چه دەما سێڤ كۆم بن • وێ‌كرن ژی كۆم بيي وەك :

من سێڤن خوارن — مه سێڤن خوارن •
وێ سێڤن خوارن — وا سێڤن خوارن •
وي سێڤن خوارن — وا سێڤن خوارن •
ته سێڤن خوارن — وه سێڤن خوارن •

ـ لێ دكرنا تێپەرێ (ناكا) و (هێتێ) ده بركا ڤي (آواي) تێ

كرناناكا كرنا هيتێ

ئەز سێڤەكێ دخوم — ئەم سێڤەكێ دێ بخون
تو سێڤەكێ دخوي — ون سێڤەكێ دێ بخون
ئەو سێڤەكێ دخوي — ئەو سێڤەكێ دێ بخون
ئەز سێڤنا دخوم — ئەم سێڤنا دێ بخون
تو سێڤنا دخوی — ون سێڤا دێ بخون
ئەو سێڤا دخوی — ئەو سێڤا دێ بخون ••••

دڤا تەڤا ده (كرن) لگۆرا كرۆكه •

آواك :

جارنا كۆ دوناڤ لپەیهەڤ تێن ، دورستە كۆ (كرن)تەكبێ دروستە كۆ كۆم بێ • وەك :

بەرف و باران دبارى •

بەرف و باران دبارن •

ـ گول و گیا شین بو — گول و گیا شـین بۆن •••

ـ خەو و مرن یەكە — خەو و مرن یەكن •••

ـ دلو جەرگم سۆتا — دلو جەرگم سۆتان

* * *

(٦) ـ دەم ناڤ : (اسم زمان)

دەم ناڤ ئەو ناڤ كۆ دەمەك ددی بناڤكرن ـ ددی زانین وەك :

ـ چـاخ ، دەم ، كات ، سال ، رۆژ ، شـەڤ ، گاڤ ، كێلیك ، بیـتك ، قاس ، ساعەت ، چاریك ، سێیەك •••

ـ ایرۆ ، دۆه ، پێر ، پتر پێر • پار ، پێرار پتر پێرار ••••

ـ ڤێگا ، أێستا ، ناكا ، نها ، نهۆ ، هێژا ، هێشتا •••

ـ آنها ، آناكا ـ آنۆكا ـ نۆكە ••••

ـ أین ، شم ، یەك شەم ، دو شەم ، سێ شەم ، چار شـەم ، پێ شەم • وەها رەنگە ••• •

(٧)ـ جي ناف : (اسم المكان)

ـ جي ناف ئەوە كۆ شونەكێ ـ جهەكیـ دەرەكێ بناڤدكی ـ ددی زانین : وەك :

جي ، گە ، لان ، دان ، ســـتان ، خان ، لیـس ، پینگ ، وار ، شـكەڤت ، نەوال ، نەهێل ، گلی ، دەر ، شون ، پشت ، پاش ، پێش ، رەخ ، جهم ، بال ، با ، لاي ، تەنشت ، نك ـ كن ، سەر ، بن ، ژۆر ، ژێر ، خوار ، باني، راست ، چەپ، رۆژهلات، رۆژآڤا، راژۆر، راژێر آلي ....

جی ناف دو بابەتن :

١ ـ خوەسەر

٢ ـ پێـكهاتی

ـ جی ناڤێ خوەسەر ـ سەربخوە داخوازێ ددی زانین وەك :

ـ خان ، سەرا ، ئەیوان ، دێر ، ....

هەریەك ژڤا ناڤا سەر بخوە شونەكێ ، جهەكی ددی بناڤكرن ـ ددی زانین .

جی ناڤێ پیك هاتی ـ چیكرۆخ

ـ ئەوە كۆ بآلـكاریا ناڤەكی دی ، یان آلاڤەكە دی داخوازێ بجي دكی ـ بناڤدكی ـ ددی زانین ... وەك :

ـ كوردستان ، گولستان ، خوندەگە ، شـارگە ، بارخـانە ، نەخوەشـخانە ، چایدان ، كەڤچیدان ...

دڤردە ـ ب آلیكاریا (ستان ـ گە ـ خانە ـ دان) ئەڤ ناڤ چێبونە ـ هاتنە چێكرن ـ پێك هاتنە .

آورەك :

ــ ژبــەر ڤی (آواي) : (هێلین) و (کــولین) و (کادین) دەردکەڤن • دڤابو بهاتا گۆتن : (هێلان) ، (کۆلان) ، و (کادان) • لیژبەرکــۆ هێلان جهــێ زارۆك و مندالایــە ، و (هێلین) جهــێ چێلیکێ تلۆر و چڤیك و چوکایە ، نەخوەستنە بـەهەڤ شـاش ببن • وەها رنگە (کۆلان) سەر ملێ مرۆڤا وجهێ هلگرتنا زارۆکایــە • و (کولین) جهێ دانینا ڤینایە • نەخوستنە وەك هڤ بێنە گۆتن • (کادین) جهێ هلانینا کائێ یە ژ هاڤینا دە کــورد (کا) خــوە دخن (کادین) و لوۆدا • ئەگەر ئەم بێژن : ــ (کادان) جهێ (کائێ) وێ چاخێ (ژێدەرێ) دانا کائێ (کادان) و جهێ کائێ (کادان) بـەهەڤ شـاش دبن •

بکورتی ژبۆکۆ ب هڤ شـاش نەبن ئــەڤ سێ گــۆتن ژ رێ دەرخــتنە • ژبەرکۆ آلاڤا آلیکار (لان)ە ، نە (لین)ە کورلێ بـنەرن

(٨) ـ آلاف ناف (اسم الالة)

ـ آلاڤناف ئەوەكۆ آلاڤەكى بناف‌دكي • وه ك:
طۆپ ، تڤنگ ، شور ، خەنجەر ، تیر ، كەڤان ، دۆخك ••••
مێكوت ، تەڤشۆ ، هەستیف ، خاچرگان ، دوستان، دەرخون••
دۆلاب ، مەر ، بڤر ، تەڤر ، چاكوچ ، داس ، قەیناغ ••••

ئەوژی ، دو پەرچەنە :
١ ـ خوه سەر
٢ـ چیكروخ

١ ـ آلاڤناڤی خوه سەر

ئەوه كۆ سەرب‌خوه داخوازێ ددی خویاكرن • وەك :
ـ شور ، خەنجەر ، تیر ، كەڤان •••

٢ ـ آلاڤناڤی چیكروخ ـ پیكهاتی

ـ ئەوه كۆ ب‌آلیكاریا خورده پاشه كێ داخوازێ ددی زانین • وەك :
ـ بادەك ، بررەك ، هەڤرنگ ، بێژنگ ، تڤنگ ، كولنگ • دەست‌مال ، پێش‌مال ، بەرف مال ••
ـ وا خویایه كۆ (ئەك ، انگ ، مال) آلاڤێن كۆ آلیكار وچێكروخن •
ـ لێ (مێكوت) و (كلچیڤ) ژبەر ڤي آوای دەردكەڤن • تەنێ دكارن بێژن : (مێكوت) نه دوپەرچەیه • لێ ئەم نكارن رێكی ژ كلچیڤ ره پەیداكن •

٩ ـ بچوك ناڤ (اسم المصغر)

ـ بچوك ناڤ،ئەوە كۆ داخوازا خوە بچوك دكيئەوژى :

١ ـ يا ژبۆ شيرانييە ، وەك :

ـ خورشيدكۆ ، خانىكێ ، فەرهادكۆ ، شێرينكێ ...
ـ سوريكا ، شەوقيكا ، حەمديكا ...
ـ كورك ، لاوك ، كەچك ، خوەشك ....

٢ ـ يا ژبۆ كيماس يە وەك :

ـ هوڤك ، هرچك ، پسيك ، كتك ....
ـ آلاڤێ بچوكی : (ك كە كێ كا كۆ (ل لە) ۆ) وەك :
ـ كورك ، كچك ، پاچك ، گۆلك ، بەرخك ، كارك ...
ـ بزنۆكە ، بەرخۆكە ، كەپرۆكە ، رەڤۆكە ....
ـ حليمكێ ، فاطمكێ ، رەوشكێ ، شێرينكێ ...
ـ سوريكا ، شەوقيكا ، بەدريكا ...
ـ خورشيدكۆ ، روستمكۆ ، حەسەنكۆ ....
ـ عبدۆل ، بەرخۆل ، حەمۆل ، مەنجۆل ...
ـ فاتۆ ، زەينۆ ، وەسۆ ، غەمۆ ، فارۆ ....

* * *

١٠ ــ نیرو مێ (تذکیر و تأنیث)

ــ ناڤ هەمو دکارن ب ٣ سێ پەرچا بەش بکن •

١ ــ نیر
٢ ــ مێ
٣ ــ نیرو مێ

هەروەکو دشیوەێ کورمانجی دەهاتیە زانین و خویاکرن هن یێشێ ناڤ هەنە کۆ دادە نێرو مێ ئەشکەرانەــلهەمبەر هەڤن وەك :

مێر ــ ژن
بەران ــ مي
نێری ــ بزن
هەسپ ــ مەهین

ــ لێ هن یێش هەنە کۆ نێرو مێ دوان دە وەکە هەڤن وەك :
ــ هرچ ، شێر ، گور ، کەڤۆك •••

وێ چاخێ گەرەکە ئەم گۆتنا : (نێر) و (مێ) بواقە دەینن تا وەکو نێرو مێ ژ هەڤ ناس بکن • بێ وەکو یێژن :

هرچا مێ	هرچێ نێر
شیرە نێر	شێرە مێ
نێرە کەڤۆك	مێ کەڤۆك ••••

ــ ئەڤ آوا ژی گەلەك گران و ناکۆکە • ژلەورا کــورمانجا

نێرو مێ بآلاڤا ژهەڤ دانە آلي : دپالڤدانێ دە (آ) نیشانا (مێ)یە

(ێ) نیشانا نێره   وەك :
ـ هەسپێ قەمەر • مەهینا قەمەر دکۆکا خوەده ـ هەسپ ـ ئێ قەمەر • مەهین ـ آقەمەر • لێ ژبۆ سڤکی دپەیڤێ دەبهەڤەگرێدانە ۋ بویە : هەسپێ قەمەر ـ مەهینآ قەمەر •••
وێ چاخێ ب جارەك نێرو مێ ژ هەڤ جدا دبن •
ـ لێ دبەرناڤێ کرنا بۆری دە چاوا کو دنیشاندانێ دە : (ئێ) ژبۆ (مێ) ۋ (ي) ژبۆ (نێر) تێنە گۆتن •   وەك :
وێ خواریە ـ (مێ) • وي خواریە (نێر) • ڤێ خواریە (مێ)• ڤی خواریە (نێر) • ئەڤ هەر تەنێ دتەکێ وندا ۋ تەکێ (نیشاندان) دە تێ •

تەکێ وندا بەرناڤ   تەکێ نیشاندان

مێ	نیر	مێ	نیر
ڤێخواریە	ڤی خواریە	وێ خواریە	وی خواریە
ڤێ گۆتیە	ڤي گۆتیە	وێ گۆتیە	وي گۆتیە
ڤێ کوشتیە	ڤی کوشتیە	وێ کوشتیە	وي کوشتیە

ئەڤ آوا دبەر ناڤا دە وێ خوەشتر بێ خویاکرن •

ـ دیسا (نیرو مێ) دو پەرچەنە :

١ ـ براستی
٢ ـ بهیستی

١ ـ نێرو مێ ئێ براستی کۆ دهەمبەر هەڤ دەخویا دکن هەر

وەکو مە دەرباس کریە :

گا — چێلەك
نێری — بزن
بەران — مي
مێر — ژن

٢ — لێ ئی بهیستی گەلەكدژوارە کۆمرۆڤ کاربيژوارەآواکی پەیداکي • تەنێ ئەم دکارن چەند آوایێ جیاواز ۆ نەتەکوز بدن زانین کۆ هنك خوندەوارێ مە پێ آگاهدار بین •

مێ

— ئەم کارن بیژن :

١ — چڤا ستێر هەنە مێنە •
٢ — ژ (گەلي) پێڤە چڤا جهێ نزم د (قادێ) دە هەنە مێنـە •
٣ — چڤا دارێ ل سەر خوە هەنە مێنە •
٤ — ژچەمو روبار پێڤە آڤ هەمي مێیە
٥ — دچەکێ شەر دە ژ (بەروشور وکڤان) پێڤە ایدی هەمیمێنە
٦ — آلاڤێ خوارنێ ژ (کەڤچي) پێڤە ایدی هەمی مێنە
٧ — دکنجێ راخستنێ دە ژ (کولاڤ و بالیف) پێڤە ایـدی تەڤ مێ نە
٨ — بەرێ دارا هەمی مێنە •
٩ — کۆمناڤ و ژێدەر ناڤ ژ (کەن) و (گري) پێڤە ایـدی هەمی مێنە •
١٠ — دکنجێ لخوە کرنێ دە : قوندەرە ، شەکال — کلاشـس ،

چارۆخ ، گۆرە ، پۆتین ، جەزمە ، ساق ، پشت ، کەمبەر ، قـوّلان ، عەبا ، شالك ، چەفي ، دەسمال ، خزێم ، گوستیل مێنە •

ـ نیر ـ

١ ـ دجهێ نزمو کۆلاي دە تەنێ (گلي) نێرە •

٢ ـ د آڤێ دە چەم و روبار نێرن •

٣ ـ ژوان تشـتێ ل ژورێ قادێ (با) و (ئەزمان) نێرن •

٤ ـ دکنجێ‌ل‌خوەکرنێ دە: کوم، کراس، کۆلۆس، کەرك،شال شاپ ، بازن ، خلخال ، فستان نێرن •

٥ ـ (دار) کۆ ژ شینائ‌کەت ـ هاتە برین ، راکرن نێرە

٦ ـ دآلاڤێ خوارنێ دە (کەڤچی) نێرە

٨ ـ د (ژێدەر ـ مصدر) دە (کەن) و (گری) نێرن

٩ ـ دچەکێ (شەر) دە : شور ، کەڤان ، بڤر ، تەڤر ، بەر نێرن

١٠ ـ د آڤانیا دە : بازار ، شار ، گـوند ـ دێ ، خانی ، کاڤل دیوار ، آخۆ ، نێرن •

١١ ـ بەرێ لەما هەمي نێرن •

١٢ ـ دچیـا دە : ژ (تات ، لات ، بـەلت ، آخ) پێڤە ایـدی هەمی نێرن •

لێ ئەم نکارن تەڤا بدارڤەکن ژبەرکۆ بیهیـتن تێنە زانین •

وەها رەنگ هن تشتێ دي ژي هەنە کۆ بڤی آواي تێنە خویاکرن

١١ ـ پەسنو پەسن دراو (الصفة والموصوف)

١ ـ پەسن :

ئەوە كۆ بوي پەسنێ (كەس) یان (تەبا) یا (تشتكی) تێكرن وەك :

ـ بارامێ(سۆر)
ـ گایێ (رەش)
ـ بەرفا (سپي)
ـ زەنجیرا (گران)
ـ مرۆڤێ (چێ)

٢ ـ پەسن دراو :

ئەوە كۆ پەسنێوی تێ كرن :

گەردكە (پەسن دراو) هەردەم لپێش بي و (پەسن) لپاش بي لێ هن جارا پەسن دكەڤی پێش ، وێ چاخێ بهڤەرە دبن ناڤەك یا گۆتنەك . وەك :

سۆر گول ، شێ بـك ، شەكەركەن .....

ـ پەسن ژی دو پەرچەیە :

١ ـ پەسنێ راستی
٢ ـ پەسنێ چێكروخی

ــ پسنێ براستی چار پەرچەیە :

١ ــ تام ــ شۆر ، شیرین ، ترش ، تال ، توژ ...
٢ ــ رەنگ ــ سۆر ، سپي ، رەش ، زەر ، کەسك ...
٣ ــ کیماسي ــ کن ، کورت ، کۆر ، کەر ....
٤ ــ زێدای درێژ ، ستور ، قالند

پەسنێ چێکروخي . ئەوە کۆ بخـوە نەپەسنە لێ مرۆڤدکی پەسن . وەك :

ــ گەرناسي ، سواري ، جواني ..

١٢ ــ پالقدار و پالقدیر : (مضاف و مضاف الیه)

ــ پالقدارو پالقدێر ، دو ناڤن کۆ تمئێ پێشي پالا خـوە ددی ئێ پاشي وەك :

ــ بازنێ زێر . خەنجەرا زیڤ ...

ئەوژی :

١ ــ یان ئێ پاش خوە دیێ ئێ پیشيیە . وەك :

ــ شورێ بارام ، رەزێ خورشید
ــ گوهارێ شێرین ، خەنجرا من ...

٢ ــ یا ئێ پیشـــي ژبوئێ پاشيیە . وەك :

ــ زینێ هەسپ ، کالانێ شور
ــ آلفێ گا ، هەفسارێ مەهینێ ...

٣ ـ یا ئێ پیشي ژئێ پاشي‌یە . وەك :

ـ کورێ گەورێ ، کەچا رەوشێ
ـ بازنێ زێر ، خەنجەرا زیڤی ...

٤ ـ یائێ پاشي جي‌دەمە ژبۆ ئێ پیشي . وەك :

ـ هەورێ بهارێ شەڤرەشا زڤستانێ
ـ بەرێ بایزێ ....

٥ ـ یا ئێ پاشي جي‌گەهێ ئێ پیشي‌یە . وەك :

ـ بەرفا زنێر ، گیایێ چولێ
ـ آڤا بێرێ ، گەنمێ کەوارێ ....

٦ ـ یا دناڤبەرا وا دۆستنانی هەیە . وەك :

ـ هەڤالێ سۆرۆ ، دۆستێ سلۆ
ـ مرۆڤێ زەرێ ....

٧ ـ یا ئێ پاشي وەك ئێ پیشي‌یە . وەك :

ـ تیرێ مژگان ، تیپێ زولفان
ـ کەڤانێ ئەبرو ، هنارێ رووان ...

٨ ـ یا ئێ پاش پەسنێ ئێ پیشي‌یە . وەك :
گایێ رەش ، برانێ سۆر ...

* * *

١٢ ـ ژمار ناف   (العدد)

ـ ژمار ناف ـ ئەوەكو مرۆڤ، تەبا ، تشت پێ تێنە ژمارتن وەك:
ـ یەك مرۆڤ ، دومرۆڤ ، سێ مرۆڤ ، چار مروڤ •••
ـ یەك شێر ، دو شێر ، سێ شێر ، چار شێر ••••
ـ یەك دار ، دو دار ، سێ دار ، چار دار ••• •

ـ ژمار چار پەرچە خویا دكن :

١ ـ بنگهی
٢ ـ روتبي
٣ ـ پشكی
٤ ـ شكەستي

١ ـ ژمارا بنگهی ژي دو پەرچەیە :

١ ـ دبێش ناف دە تێ : مرۆڤەك ، شێرەك ، دارەك •••
٢ ـ د تەكناف دە تێ: شێرو، زۆرۆ ، سەیدۆ كورێ رەشۆنە••
ـ دیا پێشي دە گەرەكە ژمارەك دگەل بێ وەك :

یەك ، دۆ ، سێ •••••
ـ مرۆڤەك   دو مرۆڤ   سێ مرۆڤ •••
ـ شێرەك   دو شێر   سێ شێر •••
ـ دارەك   دو دار   سێ دار •••
ـ دیا پاشي دە ناڤێ ژمار نەگەرەكە •   وەك :
ـ شێرۆ ، زۆرۆ ، سەیدو كورێ رەشۆنە•
یان ـ شێرۆ و زۆرۆ و سەیدو كورێ رەشۆنە ••

٢ ـ ژمارا روتبي ب سێ آواتێ :

١ ـ يەكەم ، دووەم ، سێيەم ٠٠٠٠
٢ ـ يەكمە ، دۆمە ، سێمە ٠٠٠
٣ ـ يەكمين ، دۆمين ، سێمين ٠٠٠

ـ لێ جارنا دبێژن : ـ آيەكێ ، آددوا ، آسیسيا ، آچارا ٠٠
يان : ـ بزنا پێشي ، بزنا ناڤي ، بزنا پاشي ٠٠٠

٣ ـ ژمارا پشكي ، بدو آواتێ:

١ ـ دۆ دۆ ، فەر فەر ، جۆت جۆت ٠٠٠
٢ ـ يەك يەك ، دۆ دۆ ، سێ سێ ٠٠٠

ـ دەما بێژن : ـ دو ذووا بدە من ! ئەم دۆزا چارا ٤ دكن
ـ لێكۆ بێژن : دودوا بدە من ئەم دۆزا ٢ دكن ٠
ـ دەما (ڤەبژێ) دگەل ژمارێ بێ ئەم نكارن بێژن :
دو دۆ مرۆڤ ٠ سی سێ پەز ٠٠٠ گەردكە بێژن : دو مرۆڤ ٠٠
هەروەها دڤێ ئەم زانبن كۆ (دو دۆ) بداخوازا (دۆ) يە ٠ۆ
(سیسێ) بداخوازا (سێ)يە ٠ (دو دۆ ، سیسێ) چەوت هاتنە ٠
ژبەركۆ (دۆ) بداخوازا ٢يە ٠ ئەگەر بێژن : (دۆ ـ دۆ)دبي چار
وها رەنگە سێ ٣ يە ٠ دما بێژن : (سێ ـ سێ) دبي ٩ نەھ ٠

ـ بآورا من كورمانج دەست ژڤي آواێ : (دو ـ دو ، سی ـ سێ) بەردن ٠ چاكترە ٠ بێگۆمانە : يەك ، دو ، سێ ٠٠٠ خوەشترە ژ يەك ، دودو ، سیسێ ٠٠
ـ وێ چاخێ سەرگێژی نامێني ٠
ئەم كارن بێژن : سێ پەز هاتن ، دو مرۆڤ هاتن ٠٠ لێ نكارن بێژن : سیسێ پەز هاتن ، دودۆ مرۆڤ هاتن ٠

٤ ـ ژمارا شکەستي :

ئەوە کۆ ژ کۆمەك تشت هنەکی بخوازی • وەك :
سێ‌یەك ، چاریەك ••••
سێ‌یەکا مالێ‌تە دخوازم بدم بلەنگازا ••••
دڤردە ـ مال دکی (سێ) پشك و یەکێ دخوازی بدی بەلەنگازا •
ـ لێ ئەڤ (آوا) ژ (سێ •••) دەست پێ‌دکی • (یەك ودۆ) ژبەر دەر دکڤن • د (یەك و دوا) دە • دبێژن : ـ نیڤێ من ، و نیڤێ‌تە یا : یەکە من ویەکە تە ••• ئەڤ (آوا) بەرژۆر هلدکشي •••

ـ دیسا ژمار دبي ٣ پەرچە :

١ـ سادە ژمار
٢ ـ زێدە ژمار
٣ ـ کەرتە ژمار

١ ـ سادە ژمار

ئەوەکۆ گۆتنێ وی سادە بن • وەك :
ـ یەك ، دۆ ، سێ ، چار •••
یانی ژ یەکێ تا دەها ، وناڤبەرا هەر دو کەرتا ٢٠ ـ ٣٠ ـ ٣٠ـ ٤٠ ـ ٥٠ ••••

٢ ـ زیدە ژمار

ئەوە کۆ دناڤبەرا ١٠ ـ ٢٠ تێ وەك :
ـ یازدە دوازدە سێزدە •••

ـ دكۆكا خوه ده : يەكو دەھ ، دۆ و دەھ سێو دەھ ...
وەكە ژمارا ژنێ گوندی ونەخوندی ..

٣ ـ كەرتە ژمار :

ـ ئەوە كۆ كەرتێ ناڤ ژمارێ ددی بناڤكرن . وەك :
١٠ دەھ ، ٢٠ بیست ٣٠ سیە ٤٠ چل ...
سەد ... هەزار ... ملیۆن ...

آورەك :

ـ ژمارا كوردي لپەي هەڤ و ژ ژۆر دە تێ خوار وەك :
٤٤٤٤ چار هزار و چار سەد و چل و چار ...

١٤ ـ ژیدەر ناڤ : (المصدر)

ژیدەر :

ئەوە كۆ چە دەما ئەم (ن) نیشانا ژێدەر ژێ راكن (كرنابۆري) بمێنی . ؤ دەم و كرۆك ژێ رە نەگەرەك بن .

ژیدەر	كرنا بۆري	كرناناكا	كرناهینێ	فەرمان
خوارن	خوار	دخوي	دێبخوي	بخوە
كرن	كر	دكي	دێ بكی	بكە
كوشتن	كوشت	دكوژی	دێ بكوژی	بكوژە
چـون	چـو	دچي	دێ بچي	بچە...
هاتن	هات	تێ	دی بێ	وەرە

کەنگی نیشانا ژێدەر (ن) ژڤان گۆتنا بێ راکرن بێ‌گومان کرنا تێز بۆری دمێنی • ژێ رە دبێژن : (ژێدەر) ژبەرکۆ (کرن) هەمو ژ وی تێنە دەر •

ــ نیشانێ ژێدەر چارن : (آن أین ئون أن) لێ نیشانەکــە دي

ژي هەیە د ژێدەرێ یائي دە تێ (ي)یە وێ چاخێ ئەم کارن بێژن :

آورەك :

نیشانێ ژیدەر (٥) پینجن

ئەم کارن ژ ڤي ژێدەری رە بێژن :

) هشکە ژێدەر (ژبەرکۆ (کرن) ژێ دەرناچی • وەك :

ــ سواري ، دۆستاني ، مێراني ، شڤاني ، گراني ، نەزاني ، خەزانی ، دزي ، پیــي ، باشي ، قەنجی •••

دڤا هەموا دە (کرن) پەیدا نابي • لێ کەنگــی ئەم بخــوازن (کرنێ) ژوان چێکن (بون) یا (کرن) بوان ڤە داتینن و دبێژن :

ــ سواربو ــ سوار کرن ، دزي‌کرن ، •• •لێ هنك ژوان هەر بجارەك (کرن) ژوان چێ نابن • وەك :

خزاني ، شڤاني ، نەزاني ••••

ــ دڤێ بێ زانین کۆ ئەڤ (یي) نە (بالڤدانە ــ نسبتە) وەك :

سلیماني ، بەهدیني ، هەولێري ، کوردي •••

آورەك :

ـ ئەم کارن بێژن : (ن) تەنێ نیشانا (ژێدەرە) لێ ئەڤێ دي کۆ لپێش (ن) تێن تەڤگەرن ژ گۆتنێ تێنە ژمارتن •

هن زمان زانێ کورد دبێژن : (ژێدەرێ) (دالي) و ژێدەرێ (تائی) وەك :

(کردن ــ کوشتن) • لجەم وان (دن ــ تن) نیشانا ژێدەرن• لێ لجەم من ئەڤ آور نەراستە • ژبەرکۆ چە دەما ئـەم کرنا بۆرێ ژڤان هەردو ژێدەرا دەرخن (د ــ ت) بکرنێ ڤە دمێنن

نیشانا ژیدەر	کرنا بۆرێ	ژیدەر
ان ــ ن	کرد ــ کرد وە	کردن
ان ــ ن	برد ــ بردوە	بردن
ان ــ ن	دەرکرد ــ دەرکردوە	دەرکردن
ان ــ ن	کوشت ــ کوشتوە	کوشتن
ان ــ ن	سۆت ــ سۆتوە	سۆتن

وا دیارە کۆ (ان ــ أ ــ ن) • ئەڤ تیپا (أ) بجارەك دشیوەێ سۆرانی دە پەیدا نابي ــ یان آگاهدار نابن کۆ هەیە ، ئەوژي سوجێ وایە کۆ بنگهێ آوایێ ڤیـسین ژبۆ زمانێ کوردی بتیپێ عربي دانینە • تیپا (ڤــ ژ) ئەگەر دشیوەێ سۆراني دە پەیدا نابن، یان گلك‌کێمن لێ بێ‌گومانە کۆ تیپا (أ) دسۆرانی دە گلــك هـــەیە تەنێ پێ‌آگاه نەبۆنە • وەکۆ : أبراهیم ، أنگلیز ••••

ــ دیسا ژیدەر دو پشکن :

١ ــ ژێدەرێ سادە

٢ ــ ژێدەرێ پارچیم ــ لێکدراو •

ـ ژيدەرێ سادە :

ئەوەكۆ هەرتەنێ ژگۆتنەكە سادە پێك هاتبي • وەك :

ـ چوين ، هاتن ••••

ـ خوارن ، كوشتن

ـ ژيدەرێ پارچيم ـ ليكدراو :

ئەوە كۆ ژگۆتنەكێ پێتر ب هەڤە هاتبي پارچيم كرن وەك :

ـ رازان ، رادان •

ـ باركرن ، سەربرين ••••

ئەوژی : ـ

١ ـ يا ناڤەك دپێش دەتێ :

ـ نان خوارن ، ژن آنين ، جۆت كرن •••

٢ ـ نا پەسنەك لپێش تێ :

ـ باشكرن ، چێكرن ، سوركرن ، زەركرن ••••

٣ ـ يا تيپەك لپێش تێ :

ـ ژبەركرن ، لێدان ، ژباژێر هاتن •• •

٤ ـ يا آلاڤەك دپێش دە تێ :

ـ هلفرين ، پێكەنين ، دابەزين •••

ـ ديسا ژيدەر دوپەرچەيە :

١ ـ ژێدەرێ كرنا تێپەر

٢ ـ ژێدەرێ كرنا تێنەپەر

١ ـ ژيدەرێ كرنا تێپەر :

ژيدەر	كرنابۆري تێپەر	پەيڤ
كـــرن	كـــر	بارام كارێ خوە ـ كر

راکرن	راکر	فەرهاد بارێ خوە ــ راکر
خوارن	خوار	شێرۆ نان خوار
جۆت کرن	جۆت کر	رەشۆ جۆتێ خوە کر ...
کوشتن	کوشت	سۆرۆ دژمنێ خوە کوشت ...

٢ ــ ژێدەرێ کرنا تێنەپەر :

ژیدەر	کرنابۆري تێنەپەر	پەیڤ
چون ــ چوین	چو	بارام چو
هاتن	هات	فەرهاد هات
مرن	مر	دژمن مر
رازان	رازا	خەوار رازا
پالدان	پالدا	چەکۆ پالدا

آواك :

ژێدەرێ تێنەپەر چاوا دبي تێپەر ؟

چاوا کۆ دەرباس بویە هاتە زانین کۆ نیشانێ ژێدەر ژ (ي) پێڤە چارن : (آن أن اين ئون) ــ (ن) ٠ چەدما کۆ ئەم بخوازن ژێدەرێ تێنەپەر بکن تێپەر گەرەکە ئەم آلاڤا (آندن) لشونا (آن ــ ان ــ این) دەینن وەك :

ژیدەرێ تێنەپەر	ژیدەرێ تێپەر
رازان	رازاندن
بەزین	بەزاندن
مرن	مراندن

وەها رەنگە (آند) کرنا تێنەپەر دکی تێپەر وەك :

ژێدەرێ تێنەپەر	ژێدەرێ تێپەر	کرنا تێنەپەر	کرنا تێپەر
شوات	شەوتاندن	شوتي	من ئەو شەوتاند
رزین	رزاندن	رزیا	من ئەو رزاند
مرن	مراندن	مر	من ئەو مراند
چــون	شاندن	چــو	من ئەو شاند
بون	••••	•••	••

دچون و بون دە وەکە هڤالێ خوە (شاخ)ژێ ڤەناکڤن • دبێنن کۆ (شاندن) لشونا (چاندن) هاتیە • (من ئەوشاند) لشـــونا (من ئەو چاند) هاتیە • ژبەرکۆ چاندن توڤکرنا تشـتکیە دبێژن : من تۆڤێ خوە چاند • یانی : من تۆڤێ خوە خستە بن قادێ • ژلەورا (ش) لشونا (چ) هاتیە •

ـ لێ ژێدەرێ (بون) ب (کرن) دبي تێپەر • وەك :

رابــون	ـ	راکرن	ـ	من ئەو راکر
خواربون	ـ	خوارکرن	ـ	من ئەو خوارکر
سواربون	ـ	سوارکرن	ـ	من ئەو سوارکر

چاواکۆ کرنا ب (بو) ب (کر) دبي تێپەر : ـفرهاد رابو ـمن فرهاد راکر ••••

ـ ژێدەر :

جارنا دبي دەستپێکراو وەك :

ـ خوارنا سیرو پیڤازێ نەباشە •

چاوا کۆ جارنا دبي سالۆخ • وەك :

ـ ئەڤ نەتوخوارنە •

ـ دەولەمەندي باشە ••••

ـ کار سەربەستە •••

آورەك :

ژێدەرێ ـ ب (ي) دەرباس‌بویە • لێ (كار) دڤردە وەكو ژێدەرە • یا ناڤێ ژێدەرە • یا ژێدەرێ هشكە ـ هشكە ژێدەرە • ژبەركو ناكڤي بن آوایێ ژێدەر • ژێ‌رە لێكولانەك دورو درێژ گەرەكە ••• ؟

ـ جارنا داخوازا ژێدەر ب (كرنێ) تێ گوهراندن • وەك :

ژێدەر ـ نان خوارن بگەرمي نەباشە
كرن ـ بگەرمي نان بخوی نەباشە •••

وەها رەنگە (كرن) ژی ب ژێدەر تێ گوهراندن • وەك :

شیرو چایێ تێكەل بخوي چاكە
خوارنا شیرو چایێ تێكەل چاكە •••

ـ دیسا ژێدەر دو پەرچەیە :

١ ـ هەرێ ـ مثبت •
٢ ـ نا ـ منفی • وەك :
ـ خوارن ـ نەخوارن
ـ هاتن ـ نەهاتن

(١٥) ـ كرۆكناف (اسم الفاعل) :

ـ كرۆكناف :

ـ ئەوە كۆ كارەك ـ كرنەك ژێ چێدبي • وەك :

ـ بارام نان خوار • فەرهاد چو شار

دڤردە ـ بارام كرۆكە ـ دەستپێكراوە ژبەركۆ وی نان خواریە وي ئەڤ كار ـ ئەڤ كرن كریە ـ خـــوارنا نان ژوي چێ بویە ـ ژوي دەركەتیە •

ـ فەرهاد دژمنێ خوە کوشت •

فەرهاد کرۆکە ـ دەستپێکراوە • ژبەرکو وی دژمن کوشتیە وي ئەڤ کارکریە •

ـ نان و دژمن پێکراون ژبەرکو کارەك بوان هاتیە کرن :

نان هاتیە خوارن • دژمن هاتیە کوشتن •

ـ ئەڤ دکرنا تێپەر دە ولۆیە • لێ دکرنا تێنەپەر دە پێکراو نەگەرەکە ژبەرکو کرن ژ کرۆك دەرناکڤی • وەك :

ـ بارام چـو •••

ـ چونا بارام نەکتیە سەر کەسەکی دی هەر بوي ڤەمایە ژلەورا دبێژن : تێنەپەر ـ نە دەرباس •

رەوشا کرۆك :

ـ پر جهێ آخینە کو مرۆڤ دایرۆ دە نکاری ژکرۆكوپێکراورە دروڤەکێ دەینی • ژبەرکو دزمانێ کوردێ دە بـچەند آواتێ خـویا کرن • تشتێ کو هەیە ئەم دکارن بێژن : کرۆك دو پەرچەیە :

١ ـ سادە کرۆك ـ کرۆکێ سادە •

٢ ـ پارچیم کرۆك ـ کرۆکێ پارچیم •

١ ـ کرۆکي سـادە : ئەوە کو ژیـەك گۆتنێ پیك هاتیە • وەك :

ـ باش ، چاك ، دز ، خوار ، رازاي ، پالداي •••

٢ ـ کرۆکي پارچیم : ئەوەکو ژگۆتنکێبیتر هاتیە چیکرن • وەك :

ـ نانخوەر ، مێرکوژ ، زیڤکەر ، رەنجبەر •••••

: ـ دایرۆ ده ئه‌م کارن (ئێ) بکن دروف ژ هه‌ر دوا ره •
: ـ چه‌ده‌ما سه‌ر پێهاتیيه‌ك چێ دبي   وه‌ك :
(کوشتن) ئه‌م دبێژن :
ـ ئێ هاتیه کوشتن کي‌يه ؟
ـ ئێ ئه‌و کوشتیه کي‌يه ؟

دڤرده : ئه‌م کارن (ئێ) بکن دروڤا کرۆك • (ئێ هات) بکن دروڤا پێکراو • چه‌ندان نه‌گلك سه‌زایه ژێ ره ، لێ دایرۆ ده ژڤي آوای خوه‌ش‌تر بده‌ستێ مه ناکڤی •

کرۆك :

ـ دپه‌یڤێ ده هه‌رده‌م ده‌ستپێکراوه   وه‌ك
ـ بارام نان خوار ، فه‌رهاد رازا ، شێرین دلۆرێني
دڤا په‌یڤا ده : بارام ، فه‌رهاد ، شێرین کرۆکن‌ـ ده‌ستپێکراون • ژبه‌رکۆ دپێش ده ده‌ست بوان هاتیه کرن •

ـ جارنا دکڤی پاش   وه‌ك :

ـ ئێ‌کۆ بارام کوشتیه فه‌رهاده •

دڤرده فه‌رهاد کرۆکه گه‌ره‌که دپێش ده بهاتا ، لێ ژبه‌رکۆ (ئێ) شوناوی دپێش ده گرتیه ، دکارن دپاش ده بجي بکن • لێ بآوایێ داخوازێ دپێش ده‌یه :
ـ ئێ‌کۆ بارام کوشتیه فه‌رهاده •   یاني :
ـ فه‌رهاده ئێ‌کۆ بارام کوشتیه •

ـ دهه‌ردو جارا ده کرۆك فه‌رهاده ، ده‌ستپێکراوه •
ئێ‌کۆ بارام کوشتیه سالۆخه •

ـ كرۆك جارنا ناڤێ سادەیە   وەك :

ـ روستم نان خوار ، زۆرۆ چو ...

چاوا کوجارنا بەرناڤە .   وەك :

ـ وی نان خوار ، ئەو رازا ...

دڤردە ـ : (وي ـ ئەو) دو بەرناڤن شونا ناڤ ستاندنە .

هەروەکو جارنا ئەشکرایە .   وەك :

ـ شێرۆ نان خوار : شێرۆ ئەشکرایە.

وجارنا نە ئەشکرایە ، نەپەندی‌یە :

ـ نان هات خوارن . نان خوەر نە ئەشـــــکرایە ـ نزانن کیە. نەپەندی‌یە ....

آورەك :

ئەو ژێدەرێ کۆ (يي) بکەڤي داویا وي
کرۆك تێ دە سادەیە .   وەك :

ژێدەر	تیپا (ي)	کرۆکێ سادە
دزي	ي	دز
تولازي	ي	تولاز
قەنجی	ي	قەنج
باشی	ي	باش

ـ لێ ئەگەر (بون) ، (کرن) بکڤن داویا ژێدەر (ي) دکڤی

داویا کرۆك   وەك :

ژیدەر	بون	ژیدەر	کرن	کرۆك	تیپا (ي)
برچی بون ـ بون		برچی کرن ـ کرن		برچی	ي
تازی بون ـ بون		تازی کرن ـ کرن		تازی	ي

دیآ پێشی دە (ي) هاتیە راکرن • لێ دیا پاش دە وەکە خوەمایە ژبەرکو (بون) و (کرن) هاتنە آڤێتن و داویا گۆتنێ وەکە خوەمایە•

ـ کرۆك : دو پەرچەیە :

١ ـ سادە

٢ ـ پەرچیم

١ ـ کرۆکێ سادە :

ژ کرنا تێنەپەر چێ دبي   وەك :

ژیدەر	کرۆك	کرن
چـوین	چوی	چو ـ چویە
ماین	ماي	ما ـ مایە
هاتن	هاتي	هات ـ هاتیە

ـ دڤێ بابەتێ دە (ي) شـونا (ن) دگري و کرۆك چێدبي •

ـ لێ دشـیوەي سۆری دە (و) شونا (ن) دستینی   وەك :

ژیدەر	کرۆك	کرن	••
مردن	مردو	مرد	ـ مردوە •••

رزین	رزیو	رزایه	ــ رزایەتەوە ...
کەوتن	کەوتو	کەوت	ــ کەوتویەتەوە ...

ــ یان ژ کۆکا کرنێ چێ دبي و (ئەر) تێ داویا وی   وەك :

کۆکا کرنێ		کرۆك	آلافا ئەر
فرۆت	ــ فرۆش	فرۆشەر	ئەر
چاند	ــ	چینەر	ئەر

ــ یان تیپا (ب) دخن پێشیا کۆکا کرنێ و کرۆك چێ دکن

کۆکا کرنێ		کرۆك سادە	تیپا (ب)
کێش		بکێش	ب
چان	ــ چین	بچین	ب

٢ ــ کرۆکێ پەرچیم

دکرنا تێپەر دە ئەوەکو پێکراو بکڤی پێش و کۆکا ژێـــدەر بکڤی پشت •   وەك :

ژیدەر	کۆکا ژیدەر	کرۆك پەرچیم
نان خوارن	خوەر	نان خوەر
مێرکوشتن	کوژ	مێر کوژ
چغارە کێشان	کێش	چغارە کێش
زك ئێشاندن	ائێش	زك ائێش ...

:ــ يان بدانينا ڤان آلاڤا پيك تێ

دار ، يار ، كار ، خوەر ، بەر ، ئەر ، كەر ، بەنــد ، مەنــد ، ڤان دۆز چی • وەك :

١ ــ بەيرەقدار ، علمدار ، جاندار ، سەردار ••••
٢ ــ جۆتيار ، هوشيار ، تەيار •••
٣ ــ چۆت كار ، گۆنەكار ، خبات كار ••••
٤ ــ نان خوەر ، بەرتيل خوەر ، گۆشت خوەر •••
٥ ــ رێبەر ، پێش بەر ، دلبەر •••••
س : ٦ ــ پێليخەر ، ژنهينەر •••••
٧ ــ نانكەر ، كاركەر ، خباتكەر ، زيڤكەر •••
٨ سولبەند ، نالبەند ، •••
٩ ــ هنەرمەند ، دەولەمەند ••• •
١٠ ــ دلۆڤان ، شڤان ، كارڤان ، گاڤان ••••

س : ١١ ــ پينەدۆز •••
١٢ ــ پينەچی ، دەرەوچی ، فتنەچی ، بەغچەچی ، قاوەچی •••

آورك :

دژێدەرێ يائي دە ، كو ب (آند) دبي تێپەر (اين) شونا (آند) د كرۆك دە دستێنی وەك :

كرنا يائي	ژيدەرێ يائي	كرۆك	(اين)
دڤێ وی‌چريا	دەڤ چراندن	دەڤ چرين	ــ اين
جلێ وی قەتيا	جلقەتاندن	جل قەتين	ــ اين
آشێ وی گەريا	آش گەراندن	آش گەرين	ــ اين

: ــ يان بڤان آلاف و تيپين خوار چێ دبي

آ ــ ئه • آر ــ وار   وەك :

آلاف و تيپ	كرۆك	ژيدەر
(آ)	زانا	زانين
(آ)	خوەندا	خوندن

آلافو تيپ	كرۆك	ژيدەر
آر	خوار	خەو
آر	كەڤنار	كەڤن
ئه	پاله	پالەی
ئه	خوەره	خوارن
وار	خوندەوار	خوندن
وار••	بەندەوار	بەندەكرن

ژبۆ پربونا كارێ كرۆك (ئەك ، ئۆك) بەسەرڤە دكن و دبێژن :

اۆك	كەنۆك	كەن
اۆك	گەرۆك	گەر
ئەك ــ دز	دزەك	دزی
		بچوكێ وی‌یه •
ئەك	چلەك	چل

ژڤان پێتر هەنه كۆ كرۆك چێ‌دكن دور و درێژ نكارم بدم زانين ــ چاوامه بەرێ گــــوتیه پرجهێ آخينــه كۆ ئــەم نكارن آواكی‌یەكانه ــ ڤڤاي ژ كــرۆك و پێكراو ره پــەيداكن • ناچاره مه

(ئی ــ ئی‌کۆ) ژ کرۆکێ نێر ، ۆ (آ ــ آکــۆ) ژ بۆ کــرۆکێ (مێ) دانیه • و (ئێ هات ــ ئێ‌کۆ هات •••) ژ بۆ نێرێ (پێکراو) ، (آ ــ آکۆ هات ••) ژ بۆ مێ‌یا ، کرن دروف •

کرۆك نافێ مێ	کرۆك نافێ نیر
آمێر کوژ	ئێ مێرکوژ
آ خوین خوار	ئێ خوین خوار

(کوشتی) و (گرتی) نه‌کرۆکن ، به‌لکی پێکراون •

کوشتيێ تیرێ دو چاڤێ ته •••••
گرتيێ زندانم ئه‌ز •••

(کوشتی) : ــ ئێ‌کۆ هاتیه کوشــتن • ــ کوژراوه •
(گرتی) : ــ ئێ‌کۆ هاتیه گرتن • ــ گیراوه•

آواك : کرۆك ژ کرۆك ناف فره‌هه‌تره

یانی چڤا کرۆکناف هه‌یه کــرۆکــه • لێ چڤا کــرۆك هــه‌یه نه‌کرۆکناڤه •

: ــ بارام نان خوار
: ــ وی نان خوار

دڤــرده : ــ (بارام) و (وي) ناڤو بــــه‌رناڤن کرۆکن ، لێ نه‌کرۆکناڤن

: ــ مێرکوژ ، نان خوه‌ر ، خوین خوه‌ر ••••

دڤرده : (مێر کوژ) و (خوین خوار) کرۆکناڤن وهم کرۆکن•
ژله‌ورا گه‌ره‌که بێته زانین کۆ دڤێ داباشێ ده داخوازا مه کرۆکناڤه •

* * *

(١٦) ــ پیکراو ناف یاناڤي پیکراو : (اسم المفعول)

: ــ پێکراو ناف : ئەوە کۆ کارەك بوي تێ کرن ئــەوژي دو پەرچەنە :

١ ــ پەندی ــ ئەشکرا

٢ ــ نەپەندی ــ وندا

١ ــ پیکراو ناڤێ پەندی ئەوەکۆ ئەشــکەرا بینە خویا کرن . وەك :

ــ بارام نان خوار

ــ شێرین هندور دمالی

دڤردە : ــ (نان) و (هندور) پێکراون ، ئەشکرانە ــ پەندینە

٢ ــ پیکــراو ناڤێ نەپەندی ئــەوە کۆ بخــوە نەپەندیيە ــ نە ئەشکرایە ــ نەدیارە وەك :

ــ بارام لێ خــست .

: ــ وێ چاخێ (لێ) راکێش و راکێشراون شونا پێکراو گرتنە دکۆکا خوە دە : (ل ــ ئێ) یە . ئێ بەرناڤەکە جهێ پێکراوێ براستی گرتیە . دبي دکۆکا خوە دە :

: ــ بارام ل فەرهاد خست .

: ــ لێ فەرهاد هاتیە راکــرن ژبۆ داخــوازەکێ و (ئێ) کــۆ بەرناڤێ خوە پێکرە شونا وی ستاندی‌یە .

: ــ پیکراو ناڤ چاوا چێ‌دبي ؟

: ــ هەروەکو دەرباس بویــە ، دبي دێرا دە (ئێــ ئێ‌کــۆ) وژ بۆ مێ‌یا (آ ــ آکۆ) دگەل ڤان چەند گۆتنێ آلیکار بێن : (هات، هاتیە ، تێ ، بێ)

: ــ وێ چاخێ پێکراو ناڤ پێك تێ وەك :

: ــ ئێ هات کوشتن کی‌یە ؟

: ــ ئێ‌کۆ هات کوشتن کی‌یە ؟

: ــ ئەڤ دکرنا بۆری دە ، لێ دکرنا ناکا دە وەك :

: ــ ئێ تێ کوشتن کی‌یە ؟ ئێ‌کۆ تێ کوشتن کی‌یە ؟

دکرنا هیتێ دە :

ئێ بێ کوشتن کی‌یە ؟ ئێ‌کۆ بێ کوشتن کی‌یە ؟

: ــ دەمیادە : ــ دکرنا بوری دە :

ــ آهات کوشتن کي‌یە ؟ آکۆ هات کوشتن کي‌یە ؟

دکرنا ناکا دە :

ــ آتێ کوشتن کی‌یە ؟ آکۆ تێ کوشتن کی‌یە ؟

دکرنا هیتێ دە

ــ آبێ کوشتن کي‌یە ؟ آکۆ بێ کوشتن کي‌یە ؟

: ــ دشيوەێ سۆرى دە :

آلاڤا (راو) دروڤ و نيشانا پێكراو ناڤە :   وەك :

: ــ كوژراو ، خوراو ، دراو ، فروشراو ....

دڤردە : سۆراني ژ كورمانجي سڤك ترە .

* * *

(١٧) ــ ركناڤ :   (الاسماء المتضادە):

: ــ ركناڤ :

ئەوەكۆ دو ناڤ ركێ هەڤ ونابي شونا هەڤ بگرن   وەك :

كەسكو سۆر ، سۆرو سپي ، ترشو تال ، هشكو نەرم ، كنو درێژ ، كەروكۆر ، زراڤ و ستور ، قەنجو پيس ، شۆر و شێرين ....

ژڤا ناڤارە تێ گۆتن (ركناڤ) . ژبەركۆ ركێ هەڤ و نابي يەك شونا يكى بگرى هەر وەكو ئەم نكارن ژ شێرين رە بێژن : شۆرە ، ژكن رە نكارن بێژن : درێژ ، ژ ستورو قالن رە نكارن بێژن : زراڤە .

* * *

(١٨) ـ جيوى ناڤ (مرادف) :

ـ ناڤێ جێوى ئەوە كۆ دو ناڤ سەربخوە ژبۆ داخــوازەكێ هاتبن وەك :

ـ مور ـ گێرك • چێلەك ـ مانگا • مي ـ مەر ، رەڤ ـ بــەز
ـ هەردو ناڤ داخوازەكێ ددن زانين • دەما دبێژن : (مورى) داخـــواز ژ گـــێركێ چىـيـــە تێ زانين • هەروەهـــا دەما دبێژن : ـ (گێرك) داخواز ژ مورىێ چەيە تێ زانين •
ئەو ناڤێ (جێوى) دزمانێ كوردى دە هنگى پردبن چــە دەما شيوەێن كوردى هەمو د (قاموس) و (رێ زمانێ) مە دە گهانەهڤە لێ هەر شيوەيەك سەربخوە دبي دايرو دە دەست تەنگ بي •

(١٩)ـ ژبەرناڤ (بدل)

ژبەرناڤ :

ئەوە كۆ دوناڤ لپەى هــەڤ تێن ، وئــەم كارن يكــى باڤێژن وداخواز وەكە خوە بمێني وەك :
ـ كورێ سۆرۆ ئێكۆ كەتيە زندانێ بارامە نەفەرهادە •
ـ كورێ سۆرۆ ئێكۆ كەتيە زندانێ نەفەرهادە بارامە •
ـ دهەردوا دە ئەم كارن (نەفەرهادە) باڤێژن وداخواز وەكــە خوە دمێني :
ـ كورێ بوزۆ ئێكۆ كەتيە زندانێ بارامە •
: ـ دهەردوا دە ئێ تيپا ماندەلا دگەل بێ تێ آڤێتن ، ژبەركــۆ بشاشي هاتيە سەر زمانێ دەنگبێژ •

لێ جارنا گۆتنا (وی) دکفی ناف هەردو ناڤا • وێ چاخێ ئــەم کارن تم ئێ پێشي باڤێژن • ژبەرکو بشاشي هاتیە گۆتن •
: ــ ئەف بارامە ؟ وی شێرۆیە ؟ وێ چاخێ بارامەو (وی) تێنە راکرن • ئەم کارن بێژن : ئەف شێرۆیە ؟

لێ پرێ جارا ئێکو بشاشي تێسەر زمانێدەنگبێژ بتیپا ماندەلا پوچ دبي وەك :

: ــ کەچاکۆتو دخوازی شێرینە نەگولنازە
: ــ کەچاکۆتو دخوازی نە گولنازە شێرینە •
گایێ کۆتو دبێژی رەشبەلەکە ، نە سۆربەلەکە •
گایێ کۆتو دبێژی نەسۆربەلەکە ؛ رەش بەلەکە ••••

* * *

(٢٠) ــ ڤەبژار ــ تەمیز :

ناڤێ ڤەبژار هەردەم لپەي ناڤێ ژمارتێ • ددما ئەم دبێژن : چار مرۆف هاتن مالا مە •
ــ (چار) ژمارناڤەکە داخوازا وي بێ پیڤان و نەئەشکرایە •
: ــ دبي چار پەزبن، دبي چارگابن، دبي چار سوار بن، دبي•••
لێ دەما مەگۆ مرۆف ژناف وان داخوازا تەڤا هاتە ڤــەبژارتنو داخواز ئەشکرابو کۆ ئەو چار مرۆڤن نەتەبا و تشتن •••
: ــ ایرۆ من دوازدە گور کوشتن •
دڤردە : ــ دوازدە ژمارناڤەکــە ، داخـــــوازا وی گلك فرەھ ونە ئەشــکرایە ••

: ــ دبي مرۆف بن ، دبي هرچبن ، دبي کۆڤیبن •••
لێ کۆ ئەم دبێژن : دوازدە (گو[illegible]) ژناف وان داخوازان (گور) هاتنە ڤەبژارتن وداخواز ئەشکرابو

❋

(٢١) ـ ناڤـو دەنگ : (الشهرة)

: ـ ناڤو دەنگ، ئەوە کو ژبەر ناڤێ راستی ڤە تێ گۆتن وەك :
گۆران ، بێ‌کەس ، هەژار ، پیرەمەرد ...
ـ هەریەك ژڤا ناڤا شونا ناڤێ براستی گرتی‌یە ، ودوەلێت دەنگ دایە . ناڤێ براستي دبەرڤا ناڤا دە وندا بونە ، بەلکي أو بخـوە ژی دەما بناڤێ راستی دەي لێ کي ، خوە ناس نەکي .

ـ ئەوژی :

١ ـ یان پەسنە : هەژار ، بێ‌کەس ، کوردی ....
٢ ـ یان باڤو کچە : باڤێ سەمیرۆ ، باڤ فەخرۆ ....
٣ ـ یان باڤو کورە : باڤێ بەهجەت ، باڤێ علی ...
٤ ـ یان کورو باڤە : بشارێ چەتۆ ، حەسنێ موسـی ، علیکێ بەتێ ....
٥ ـ یان کورودی‌یە عەمێ گۆزێ حسنێ بێزکێ ...
٦ ـ یا براو خوشکە کەکێ گەورێ ...

*　*　*

(٢٢) ـ رەوش　(حال) :

: ـ رەوش ئەو ناڤە کو رەوشا مرۆڤەکی، یا تەبا کی، یان تشتکی بدی زانین :　وەك :
ـ بارام بە سواری هاتە کوشتن .
ـ من سێڤ نەگهاي خوار
ـ گور بلۆق دبەزی
: ـ دڤان هەرسێ پەیڤا دە (بسواری) و (نەگهاي) و (بلۆق) رەوشن ژبۆ کوشتنا بارام و خوارنا سێڤێو بەزا گور .

چاوا دەرباسی بویە (ئێ) ژبۆ نێر و (آ) ژبۆ مێیە •
: ــ گەرەکە ئەم زانبن کۆ ئەڤ هەردو آلاڤ دپەسن دە تێن لێ
درەوش دە ناین   وەك :

پەسن ــ بارام ئێ مێر هات کوشتن
رەوش ــ بارام مێر هات کوشتن
پەسن ــ رەوشا سەربەست هاتە مال
رەوش ــ رەوشێ سەربەست هاتە مال •• •

* * *

(٢٣) ــ بالڤدان : (النسبة)

: ــ بالڤدان ئەوە کو مرۆڤ تشتکی بدی ببال تشتکی ڤە •

ئەوژی چەند پەرچەنە :

١ ــ یا ب (یی) تێ چێکرن   وەك :
ــ خاني ، جزیري ، کویي ، شارەزوري •••
٢ ــ یا بچي وڤان تێ چێکرن •   وەك :
ــ پینەچی ، قاوەچی سەختەچی ، دەرەوچی ••••
ــ بەغچەڤان ، دەرگەڤان ، پالەڤان •• •
٣ ــ یان تیپا دوەم دو جار دبي •   وەك :
ــ قەززاز ، خررات ، قەللاش• دکوردي دە گلك کێمە •
٤ ــ یان (دار) تێ داوی یا وی   وەك :
ــ دکاندار ، خەزنەدار ••••
لێ دڤردە : (دار) بداخوازا خوە دیە •••

(٢٤) ــ ناڤێ نیشاندان (اسم الاشاره)

: ــ نیشـاندان ، ئەوەکـــۆ مرۆڤ دکاری بوی مروڤ یا تەبا ، یا تشت نیشان بدی • ئەوژی دو پەرچەیە :

١ ــ یەك دکرنا بۆری تێپەر دە
٢ ــ دهەمو کرنێ مای دە

دکرنا بۆری تێپەر دە ٦ شەش ناڤێ نیشـاندان هەنە کۆ ئەم دکارن بکاربینن :

ڤێ ــ ژبۆیەکە مێ بەرچاڤ نێزیکە : ــ ڤێ خواری‌یە
وێ ــ ژبۆیەکە مێ دوری‌چاڤ یاوندا : ــوێ خواریە
ڤي ــ ژبۆیەکی نێر بەر چاڤ نێزیکە : ــ ڤي خواریە
وي ــ ژبۆیەکی دوری چاڤ یاوندایە : ــ وی خواریە
ڤا ــ ژبۆکـۆما نێرومێي نێزیكو بەر چاڤە : ــ ڤا خواری‌یە •
وا ــ ژبۆکۆما نێرو مێي دوری چاڤ یاوندا : ــ وا خواری‌یە •

: ــ جارنا (ها) ، ژبۆ دوری دکڤی داویا ڤا ناڤا • وتێ گۆتن :

نێر ــ ڤي خواری‌یە ڤینێ ها خواریە •
•• ــ وی خواری‌یە وینێ ها خواری‌یە •
مێ ــ ڤێ خواری‌یە ڤێنا ها خواری‌یە •
•• ــ وێ خواری‌یە وێنا ها خواری‌یە •
کۆم ــ ڤا خواری‌یە ڤانێ ها خواری‌یە •
•• ــ وا خواری‌یە وانێ ها خواری‌یە •

: ــ جارنا (نا) ژبۆ دوري دکەڤی پاشی (ها) • وەك :

نیز مێ :

: ــ ڤێ خوار ڤێنا خوار ڤێنا ها خوار ڤێنا هانا خوار

دور مێ :

: ــ وێ خوار وێنا خوار وێنا ها خوار وێنا هاناخوار

نیز نیر :

: ــ ڤي خوار ڤینا خوار ڤینێ ها خوار ڤینێ ها نا خوار

دور نیر :

: ــ وی خوار وینا خوار وینێها خوار وینێهاناخوار

کۆم نیز :

: ــ ڤا خوار ڤانا خوار ڤانێ ها خوار ڤانێ هاناخوار

کۆم دور :

: ــ وا خوار وانا خوار وانێ ها خوار وانێ هاناخوار

دکرنا هینتی و ناکا تێپەر و کرنێ تێنەپەر دە ٢ دو ناڤ هەنە : (ئەڤ ــ ئەو) .

ــ دکرنا تێپەر دە

هێ تێ	ناکا		بۆری
ئەڤ دێ بخوی	ئەڤ دخوی	ڤي خوار	نێر نێز :
ئەڤ دێ بخوي	ئەڤ دخوی	ڤێ خوار	مێ نێز :
ئەو دێ بخوي	ئەو دخوي	وي خوار	نێر دور :
ئەو دێ بخوي	ئەو دخوي	وێ خوار	مێ دور :

كۆم تێز : قاخوار ئه ڤدخون ئه ڤدێبخون
كۆم دور : واخوار ئەو دخون ئەو دێبخون
: ــ هەروها (ها) و (هانا) ژ بۆ دوري دكڤن داويا وان

كرناناكا :

ــ ئەڤ دخوي	ئەڤێ ها دخوي	ئەڤێ هانا دخوي
ــ ئەو دخوي	ئەوێ ها دخوي	ئەوێ هانا دخوي
ــ ئەڤ دخون	ئەڤێ ها دخون	ئەڤێ هانا دخون
ــ ئەو دخون	ئەوێ ها دخون	ئەوێ هانا دخون ..

كرنا هێ تێ تێپەر :

ئەڤ دێ بخوی	ئەڤێ ها دێ بخوی	ئەڤێ هانادێبخوی
ئەو دێبخوی	ئەوێ هادێ بخوي	ئەوێهانا دێ بخوي
ئەڤ دێ بخون	ئەڤێ ها دێ بخون	ئەڤێهانا دێبخون
ئەودێ بخون	ئەوێ ها دێ بخون	ئەوێ هانادێبخون

كرنا بۆری تێنەپەر :

ئەڤ چــو	ئەڤێ ها چــو	ئەڤێ هانا چــو
ئەو چــو	ئەوێ ها چــو	ئەوێ هانا چــو
ئەڤ چــون	ئەڤێ ها چون	ئەڤێ هانا چون
ئەو چــون	ئەوێ ها چــون	ئەوێ هانا چون ..

كرناناكا تێنەپەر :

ئەڤ دچی	ئەڤێ ها دچی	ئەڤێ هانا دچی
ئەو دچی	ئەوێ ها دچی	ئەوێ هانا دچی
ئەڤ دچن	ئەڤێ ها دچن	ئەڤێ هانا دچن
ئەو دچن	ئەوێ ها دچن	ئەوێ هانا دچن ...

کرنا هێتی تێنەپەر :

ئەڤ دێ بچی	ئەڤێ ها دێ بچي	ئەڤێ هانا دێ بچی
ئەو دێ بچی	ئەوێ ها دێ بچی	ئەوێ هانا دێبچی
ئەڤ دێ بچن	ئەڤێ ها دێ بچن	ئەڤێ هانا دێ بچن
ئەوێ بچن	ئەوێ ها دێ بچن	ئەوێ هانا دێ بچن

ژبۆ بجیکرن جارنا (ها) دکڤی پیشیا پەیڤێ وەك :

هاڤي گۆتیە	هاڤینا گۆتیە	هاڤینێ ها •••••
هاڤێ گۆتیە	هاڤێنا گۆتیە	هاڤێنا ها •••••
هاوی گۆتیە	هاوینا گۆتیە	هاوینێ ها ••••
هاوێ گۆتیە	هاوێنا گۆتیە	هاوێنا ها ••••

: ــ ۱ ــ ژمە زە خویا بو کۆ (ئەڤ)و(ئەو)دنێرو مێ دە، دکۆمو ئەك دە ، وەکە خوە مان ونە هاتنە گوهەراندن •

: ــ ۲ ــ چاوا کۆ : (ئەو) و (وي) و (وێ) و (وا) دناڤ بەرناڤ دە ژی تێن ، و ژبەرناڤا تێنە ژمارتن • ژ لەورا هــن زمان زانێ کورد ناڤێ نیشاندان تەڤا ژبەرناڤا دژمێرن ؤ دبێژن:(بەرناڤێ اشاري)

آورمك :

دشیوەێ سۆری دە (ئەم ــ ئەمە ــ ئەمان) لشونا (ئەڤ ــئەڤە ئەڤان) تێن • چاوا کۆ دکورمانجی دە (ئي) و دســۆراني دە (ئیم) ئەڤن جیا دە تێن • وەك :

(ایرۆ ــ ایمرۆ ــ ئەڤرۆ)•

: ــ کورمانجی	اي ــ رۆ	بارام چــو باژێر •
: ــ بەهدیني	ئەڤ ــ رۆ	بارام چــو بازار •
: ــ سۆرانی	ایم ــ رۆ	بارام رەوشت بۆشار

ـ هەروەها : گلك جاران (ئە) دكەڤی پیشیا ناڤێ نیشاندان وەك :

نێر	ـ	ڤي نان خواریيە	ـ	ئەڤي نان خواریيە
مێ	ـ	ڤێ نان خواریيە	ـ	ئەڤێ نان خواریيە
كۆم	ـ	ڤا نان خواریيە	ـ	ئەڤا نانخواریيە
نێر	ـ	وي نان خواریيە	ـ	ئەوي نانخواریيە
مێ	ـ	وێ نان خواریيە	ـ	ئەوێ نانخواریيە
كۆم	ـ	وانان خواریيە	ـ	ئەوا نان خواریيە

لێ براستی دكورمانجی دە گلك كێم بويە ، يا نەمايە . دڤیساندنێ دە ئەڤ تیپێ زێدە گەرەكە هەمی بێنە آڤێتن دا كۆ گراني دزمانێ مە دە بجارەك نەمێني .

ل شونا كۆ دو جار زمانێ بگەری (ئە ـ وا) باجارەك بگەری (وا) خوەشترو سڤك ترە . ژلەورا كورمانجا بگر بجارەك راكرنە . لێ دسۆراني دە هێ لبەرخوە ددي .

(٢٥) ـ پرسیاری (الاستفهام):

:ـ دزمانی مه ده پرسیاری بدو آواتێ:
١ ـ بێ آلاف
٢ ـ بآلاف

١ ـ بێ آلاف :ـ خورینا دەنگ دکەڤي داویا پەیڤێ ـ پرسێ و (؟) ڤێ نیشانێ دپاش ده دنفیسن وەك :

: هرمز لماله ؟ فرهاد نەچویه باژێر ؟
:ـ شێرین دانه مێر ؟ هی شێرین مێر نەکریه ؟
:ـ لسەر چەم پر آڤا کرنه ؟
:ـ خوەندەگه لگوندێ وه هەیه ؟

٢ ـ بآلاف :

ـ ئەوەکو یەك ژڤا آلاڤێ خوارێ پێره بێ :
ـ کی ، کەی ـ کەنگی ، کا ـ کوا ، کو ، کیژان ـ کامه ، قەی خوەنه ، خەمۆ ، چه ، چاوا ، چلۆ ، لۆ ، بۆ ، چەند ، چڤا ، گەلۆ ، آیا چـون .... وەك :
(کي) ـ ژبو مرۆڤایه ـ دبێژن ئەڤ کيیه ؟ ئەو کيیه ؟
(کەنگی ـ کـەی) ـ ژبۆ دەمه . کـورمانج دبێژن :ـ بارام کەنگی تێ ؟ بسۆرانی . بارام کەی تێ .
(کا ـ کوا) ـ لهەولێرێ ژبۆ پرسـکرنا تشـتکی ـ کەسێ دگۆمێ ده تێ :ـ کا بارام ؟ کوا بارام ؟
(کو) ـ لهەولێرێ ژبۆ پرسـکرنا رنگو رەوشـا مرۆڤو هەرتشتیه ؟ بارام کویه ؟

(خانى) دبێژى : (ئەم كو سانن) ؟ ــ ئەم چلونە ؟ ــ لێ ل گَلك دەرا دبێژن

:ــ بارام ل (كو) يە ؟ ژبۆ جي‌يە •

(كيژان ــ كام) ــ ژبۆ ڤەبژارتنە : ــ بارام كيژانـــە ؟ ــ بارام كامەيە ؟ هەروەكو بارام دناڤ چـەند مرۆڤا دەيە ، دخـوازى ژوانــ ڤەبژێرى ••• و ناس بكي •

(ڤەى) ــ دكورمانجى دە ، ژبۆ پرسكرنە : ڤەى بارام چـويە ؟ بۆچى بارام روەشتوە ؟

: ــ لێ دســـــۆرانى دە : (ڤەى) ناكى ــ غم ناكى • يانى ئەڤ كارێ تە پرسيارى ناخوازى •

(خوەنە ــ خەمو) : ــ دەبەرە هەري ! خوەنە ژپشـتا باڤێ‌م‌نە ؟ دبێژن : ــ خەمۆ ژپشتا باڤێ م نە ؟ عەربێ ناڤ كوردا ولۆدبێژن (چە) ــ ژبۆ پرسكرنا ژتشتە ــ ژبل مرۆڤان : ئەڤ چەيە ؟ ئەڤ چەتشتە ؟ ئەڤ چەتەبايە ؟جارنا دبێژن:ــئەڤ چەكەسە؟ئەڤ چەمرۆڤە؟ لێ دغەيدێ دە دبێژن • هـــەر وەكـــو وى ژ مرۆڤا ناژمێرن • ئەگـــەر مرۆڤەك لدەري بدى ئەم دبێژن : ــئەوەكي‌يە ؟ وێ چاخێ داخوازامە مرۆڤە ، لێ كۆ ئەم بێژن : ئەوچەيە ؟ وێ چاخێ داخوازا مە تشـــكەــ تباكە ••••

(چاوا) ــ ژبۆ پرسكرنا ژرەوش‌و رەنگە :ــفرهاد چاوايە ؟ يانى رەوشا وى بچە آواي ــ بچە رەنگى‌يە ؟ (چاوا) پەرچيمێ : (چە ــ آوا) يە

بارام چاوايە ؟ يانى بچە آواي يە ؟

(چلۆ) ــ ژبۆ پرســكرنا ژ (لەون) و رەنگە ، دو پەرچــەیە :
(چە ــ لون) ژكوردی و عەربي هاتیــە هڤ : بارام چلــویە ؟ یاني
(لەونێ) وی ــ رەنگێ وی چەیە ؟

(بۆ ــ لۆ) ــ ژبۆسەبۆنی هــاتنە : ــ ئەتو لۆوا دكی ؟ ئــەتو
بۆ وادكي ؟ یاني چما ولۆ دكی ؟ لجەم سۆرا ولۆیــە • لێ كــورمانج
(لۆ) نابێژن :

(چەند) ــ ژبۆ ژمارە • دخوازی ژامارا داخوازا خوە بزانی :
چەند مرۆڤ هاتن ؟
چەند تڤنگێ وە هەنە ؟ چەند مرۆڤێ تە هەنە ؟

(چقا) ژبۆ ژمارە ، وەكە (چەندە) لێ (چقا) دو پەرچەیە :
(چە ــ قاس) چە ــ قدر •دبي یا پاشي ژ عربي هاتبي • چقا پەزێ وە
هەیە ؟ چە قاس پەزێ وە هەیە ؟ چە قیاس ــ چە قدر ••

(گەلۆ) ــ ژبۆ پرسـكرنا تەڤابي هاتیە : گەلۆ شێرین لمالــە ؟
گەلۆ بارام ژ زندانێ دركـیە ؟

(آیا) ــ وەكە (گەلۆ) تڤایـیە : آیا بارام ژ خــــوندە گەهێ
دەرچویە ؟ (خانی) دبێژی :

اد بارامە وێ گها كمالێ آیا بووە قابلێ زەوالێ ؟

(چــۆن ــ) وەكە (چاوا) و چلۆنە : (چۆن) سۆرانیـیە

(چەتۆن ــ) (چتۆن) كورد داغی دبێژن • (تۆن) رەنگ‌وتوز
و آوایە •

(٢٦) ـ بيتر ناف (تفضيل):

بيتر ناف:

ئەوە كۆ ئێ پێشي ژ ئێ پاشي بێتر يا كێم تر بي •

١ ـ بيتر

ـ روستم ژ گوهدەرز بناف ترە • بارام ژ فەرهاد چێترە •
شێرين ژ نەسرين ژير ترە • شكر ژ دوشاو خوەش ترە •
خانيێ مە ژ ئێوە بلند ترە •••

٢ ـ كيم تر

ـ گر ژ چيا نزم ترە • چار ژ پێنجا كێم ترە • گوند ژ باژار
بچوك ترە •• سير ژ پيفازێ نەخوەش ترە •
بن دەستى ژ مرنێ پيس ترە •••

آورەك

درەوشا هەرتشتى دە سێ پەرچە هەنە : (باش ـ پاك ـ پيس)
دسەر باش رە باش تر هەيە ، دسەر پاك رە پاكتر هەيە • لێ
دسەر پيس رە تشتك نينە بەلكى دبن پيس رە (پيس تر) هەيە •
بدوف هەڤدە : ـ باشتر ـ باش ـ پاكتر ـ پاك ـ پيس ـ
پيستر •

قەنج:

شونا باش دگري و (چاك) شونا (پاك) دستێنى • دەما ئـەم

دبێژن ــ بارام چاکه ــ پاکه • یانی نەباشه و نه پیسه •

ــ لێ دەما دبێژن : ــ بارام ژ فرهاد چاك تره ــ پاكتره • یانی فرهاد ژی نه پیسه • لێ بارام بێتر چاکه ــ پاکه • لێ دەما ئەم دبێژن : فرهاد ژ بارام باشــــتره یانی بارام ژی باشه ، لێ فرهــاد باش‌تره بێتر باشه •

ــ لێ کــو ئەم بێژن : ــ بارام ژ فرهــاد پیس‌تره • یانی فرهاد ژی پیســه لێ بارام بجارەك پیســه •

: ــ خوەشی ــ خوەش‌تر ــ خوەش‌ ــ پاکتر ــ پاك ــ نەخوەش نەخوەشـتر •   دڤردە :

نەخوەش ــ نەخوەش‌تر لشونا پیس‌و پیس‌تر هاتنەژ بۆ کــۆ گۆتنا پیس نەبۆ غەیدبی نایێ گۆتن خەسما دتشتێ خوار نێدە • ژبۆ تۆره نایێ گۆتن • تەنێ جارنا گوندی ، یا مرۆڤێ نەخوندی ــ نەزان ــ بێ تۆره دبێژن : ئەڤ خوارنا پیس چەیه ؟ ئەڤ سێڤێ پیســـ ، ئەڤ گۆشتێ پیس ••• لێ بآوای تۆره نه راسته ــ نه باشه ••

: ــ دڤر هاته خویا کرن کو (تر) آلاڤا بێتر ناڤه •

(٢٧) ـ ناڤێ دیتنی و نه دیتنی   (مادی ومعنوی)

ـ دیسا ناف دبي دو پەرچە

١ ـ ناڤێ دیتنی ـ پەندی بەرچاڤ ـ (مادی).

٢ ـ ناڤی نەدیتنی ـ نەپەندی ـ (معنوی) .

١ ـ ناڤێ پەندی دیاری چاڤ

ئەوە کو بخوە لاشەك بي وبێ گرتن و دیتن   وەك :

ـ شور ، خەنجر ، تفنگ ، نان ، دار ، بەر ...

٢ ـ ناڤێ نەپەندی ـ داخوازی :

ئەودکو نەپەندیو نە دیاری چاڤە . نکارن بگرنو ببێنن وەك :

ـ ساویر ، سرشت ، پەری ، خوەشـــي ، باوەري هێڤی ...

براتي ، هەڤالتي ، دۆستاني گراني ، خورتي ، خۆرتي ، جواني

تەڤین ، پەڤین ، رەڤین ، گور مین ، خومین ، نالین ڤێرین ....

س : تەڤە گورمە .... سەرما گەرما

(٢٨) ــ دەڤ خواری (الايمالة)

: ــ دهەمو زمانا دەدەڤ خواری هەیە، لێ براستی دەڤخواری دزمانا دە کێما سی یە کەمەزنە • د (قرآنێ) دە ٧ حەفت شیوە هەبون لێ ایرۆ دزمانێ عربي دە نسایە ، یا گلك کێم بویە • پرجهێ آخینە کو دزمانێ مەدە گلك دەڤ خواری هەیە • هەتا خــوندەوارێ مــەژی بدەڤ خواری دپەیڤن ، وجهێ پایەداری ژ خوە رە دبێنن • چە دەما دبێژن : خوین ــ خۆین • موی سی ، اوي سڤ •

ل ناڤ بەهدینا و سۆرا و بۆتا و هەکاریا دەڤ خواری گلكهەیە ژ موسا رە دبێژن : ــ موي سا • ژ (کۆر) رە دبێژن (کویێر) ژشون رە دبێژن : ــ شــوێن • ژکــوە رە دبێژن : (لکچێو) دخوازن بزۆر (لك چە ێو) ڤاتیپا بەهەڤرە ژ دەڤێ خوە دەرخن •

: ــ کورمانج ژ (خون) رە دبێژن :ــخوین• وسۆرا دبێژن :ــ خۆین • بآورما من گەرەکە کورد هەمو خەسما خوندەوار ڤێ دەڤ خوارییێ ژ زمانێ خوە راکن • و دڤیــارێ خوە دە نەڤیــــــن • لسلیمانييێ دخوازن ، (دوازدە) بکن (دوان گزدە) ــ لێ نزانم چاوا ژ دەڤێ خوە دەر دخن • بخوە ژی نکارن ژێ رە چارە ببێنن •

(٢٩) ـ پەرگالا ناف : (وضع الاسم)

: ـ دکوردي ده ژبۆ نێرا (٥) رەوش تێنه سەر ناف • ئەگەر داویا ناف گرێداي بي • وەك (نان) :

١ ـ ئەف (نان) خوەشه ـ گرێداي •
٢ ـ ئەف چه (نانه) ؟ ـ تەڤگەرا (ئه)
٣ ـ(نانێ) مه ایرۆ خوەشه ـ تەڤگەرا (ئێ)
٤ـ ڤي (نانی) بخوه ـ تەڤگەرا (ئي)
٥ ـ (نانۆ) قربانۆ ـ تەڤگەرا (ۆ)

ـ بارام :

١ ـ (بارام) نان دخوی • بێ تەڤگره ـ گرێدای‌مایه
٢ ـ (بارامه) نان دخوی • تەڤگرا ـ (ئه)
٣ ـ (بارامێ) مه نان دخوی • تەڤگرا ـ (ئێ)
٤ ـ ڤي (بارامي) نان خواری‌یه ؟ تەڤگرا ـ (ي)
٥ ـ هەی (بارامۆ) ! قربانۆ ! تەڤگرا ـ (ۆ)

ژبۆ مێیا چار رەوش هەنه : وەك :

(سێڤ)

١ ـ ئەف سێڤ گلك خوەشه • گریداي
٢ ـ ئەڤ چه سێڤه • تەڤگرا ـ ئه ـ
٣ ـ ڤێ سێڤێ بخوه • تەڤگرا (ئێ)
٤ ـ سێڤا ته گلك خوەشه • تەڤگرا (آ)

ـ دلشا :

ـ ئێ ئەگەر داوی‌یا وی تیپەك دەنگي بي سێ رەوش ژێ رە هەنە :

١ ـ دلشا هاتە مال (آ)

٢ ـ ئەڤ دلشایە هاتە مال (یە)

٣ ـ ڤێ دلشاێ مالا مە وێران‌کر ـ (ئێ)

گللك جارا (آ) ب (ئێ) تێ گوهەرتن وەك :

ـ آش ، آگر ، آرد ، آلف آسن ، آخور ...

ـ قاتر ، گارس ، دار ، بار ، کار ، مار ...

: ـ دبیژن :

ـ چوم أێش ، ژ اێش هاتم ، مە بارێ خوە لاێش کر ـ آ ئێ
ـ کتیە أێگر ، دأێگردە سۆتا ، اێگر ڤێخە ـ آ ـ ئێ
ـ اێرد بدە بەر هەڤیرێ خوە ..... ـ آ ـ ئێ
ـ اێمێ هەسپێ بخە اێلف ، اێلف پاڤژکە ـ آ ـ ئێ
ـ بهێـن ـ لێخە ..... ـ آ ـ ئێ
ـ دەوارا بخە اێخور ... ـ آ ـ ئێ
ـ تە اێمێ ڤێتر دانیە ؟ ڤێتر بەردە ...
ـ گێرس بکوتە ، گێرس بچینە ، گێرس بخوە ...
ـ بدێر لێخە ، دەست بدە دێر ...
ـ بارام بکێر نائێ ، بارام بێ کێرە ...

ـ دژمن وه‌که سه‌رێ مێر ب‌په‌رچقێنه ...
دهه‌موا ده (آ) ب (ێ) هاتیه گوراندن . نفشێ پێشي (آ) دپێش ده‌یه . لێ نفشێ پاشي (آ) دنێڤی ده‌یه ...
: ـ لێ هنك زمان زان هه‌نه کۆ دبێژن : ئه‌و ته‌ڤگرا داویا ناف کرنا آلیکاره . لێ ب‌آورا من نه‌راسته . دبي ب‌کرنا (بو) هاتبن خاپاندن . راسته چه‌کرنێ کۆ ژ (بون) ده‌رکڤن آلیکارن وه‌ك :
ـ خوار (بویه) ـ بویه ـ آلیکاره لێنه (یه) آلیکاره به‌لکی (بو) ته‌نی آلیکاره . و (یه) ته‌ڤکره . دکۆکا خوه‌ده :
(بو ـ ه) ژ به‌رکۆ دو تیپێ بده‌نگ بهه‌ڤره کۆم نابن (یه) خستنه ناف وان .

---

(٣٠) ـ به‌رناف (الضمائر) :

: ـ به‌رناف

ـ ئه‌وه کۆ شونا ناف دگری ـ ژبه‌ر ناف ڤه تێ گۆتن . وه‌ك :
: ـ بارام نان خوار ـ وي نان خوار
: ـ شێرین ده‌یدکێ دهژێني ـ ئه‌و ده‌یدکێ دهژێني..
: ـ (وی) کۆ به‌رناڤه شونا بارام گرتیه . و (ئه‌و) شونا شێرین ستاندی‌یه به‌رناڤه ـ ژبه‌رڤه هاتیه گۆتن .. .

: ـ به‌رناف ـ دکورمانجی‌ده دوبیشن :

١ ـ به‌رناڤێ کرنا بۆری تێ‌په‌ر
٢ ـ به‌رناڤێ هه‌می کرنێ مایي .

١ ــ بەرناڤێ کرنا بوري تێپەر ٧ حفت پەرچەنە :
چار شونا تەکناف دگرن (من تەوي وێ)   وەك :

١ ــ من نان خواری‌یە •
٢ ــ تە نان خواری‌یە •
٣ ــ وي نان خواریي‌یە •
٤ ــ وێ نان خواری‌یە ••••

:ــ ۋ ٣ سێ شونا کۆم ناف دگرن :   وەك :

١ ــ مە نان خواری‌یە
٢ ــ وە نان خواری‌یە
٣ ــ وا نان خواری‌یە •••

آورەك :

گلك جاران (من) دبي (م) ــ (ن) تێراگرن ــ تێآڤێتن‌و تێگۆتن لشونا

: ــ من نان خوار   ــ   م نان خوار •

هەروەکو (تە) بچەند پەرگالا تێ وەك :

ــ تە نان خوار ــ تێ خواریي‌یە •تي دخوي • توا دخوي ــ تويا دخوي •••• (تە تێ تي تو) •

: ــ (وي ــوێ) • ــ جارنا (ئە) تێ سەر ڤان هردوا وتێگۆتن:

: ــ وي خواریي‌یە   ــ   ئەوي خواری‌یە •
: ــ وێ خواری‌یە   ــ   ئەوێ خواری‌یە •

: ـ (وا) دکۆمێ ده جارنا تێ گۆتن : ئەوا خواری‌یە • لشونا: وا خواری‌یە • لێ براستی گەلك کێم بویە ، لبەر مرنێ‌یە دهەموادە نەمایە • کێم جارا خویا دکي •

٢ ـ بەرناڤێ کرنێ ماي (٥) پینجن : (ئەز تو ئەو ئەم ون) :

کرنا بۆری تێ‌پەر   کرناناکا   کرنا هێتێ

من خواری‌یە ـ من •	ئەز دخوم	ئەز دێ بخوم	ئەز
تە خواری‌یە ـ تە •	تو دخوی	تو دێ بخوی	تو
وی‌خواری‌یە ـ وي •	ئەو دخوي	ئەو دێ بخوي	ئەو
وێ خواری‌یە ـ وێ •	ئەو دخوی	ئەو دێ بخوی	ئەو
مە خواری‌یە ـ مە •	ئەم دخون	ئەم دێ بخون	ئەم
وە خواری‌یە ـ وە •	ون دخون	ون دێ بخون	ون ـ هون
وا خواری‌یە ـ وا •	ئەو دخون	ئوێ بخون	ئەو

دڤردە : هاتە خویا کرن کۆ تەکێ نێرو تەکێ مێ وکـۆم بیەك بەرناڤێ تێن • (ئەو) ژ بو هەرسیا هاتیە دانین •

ـ دکرنا تێ‌نەپەردە :

بۆری	ناکا	هێتێ	بەرناف
ئەز چوم	ئەز دچم	ئەز دێ بچم	ئەز
تو چوي	تو دچي	تو دێ بچی	تو
ئەو چو	ئەو دچی	ئەو دێ بچی	ئەو ـ نێروتەك
ئەو چو	ئەو دچی	ئەودێ‌بچي	ئەو ـ ژبۆ تەکێ‌مێ
ئەو چون	ئەو دچن	ئەو دێ‌بچن	ئەو ـ کۆما نێرومێ

كرنابۆري   كرناناكا   كرناهينتێ   بەرناف

ئەم چون   ئەم دچن   ئەم دێ بچن   ئەم
ون چون   ون دچن   ون دێ بچن   ون ــهون

دڤردە : هاتە خويا كرن كۆ بەرناڤا (ئەو) ژبۆ تەكێ نێرو تەكێ مێ وكۆما نێرو مێ تێ گۆتن ....

:ــ پەرگالا بەرناف :

هاتە خويا كرن د كــــورمانجي دە دو نفش بەرناف هــەنە : نفشەك ژبۆ كرنا تێپەرا بۆرييە . ونفشەك ژبۆ هەمي كرنێ ماينە .

:ــ هاتە زانين كــــۆ : بەرناڤێ كرنا تێپەرا بۆري ٧ حفتنو بەرناڤێ كرنێ ماي ٥ پێنجن .

:ــ هاتە زانين كۆ (ئەو) ژبۆ ٣ سێ داخوازا تێ .

:ــ هاتە زانين كۆ : بەرناڤا (تە) بچەند تەڤگرو رەوشا تێ .

ــ (تە تو تێ تي ت تۆو) :   وەك :

:ــ تەخوار تودخوى تێ بخوى تي چاوايە ؟ ت چاوايە ؟

:ــ جانەكەشم بۆ تۆيە ــ (جزير خێزا كابايە ــ رێزا ناڤێ ئەزو تۆ ....

:ــ هاتە زانين كۆ بەرێ (ئە) لسەر چەند بەرناڤێ كورمانجي هەبو لێ ايرۆ نەمايە ، يا پرهندك مايە .

:ــ هاتە زانين (ن) ژبەرناڤا (وان) هاتيە راكرنــهاتيەآڤێتن. لشونا وان خوارييە تێ گۆتن : وا خوارييە . ژبۆسڤكي ولۆبويە.

:ــ هاتە زانين كــۆ :ــ (وي وێ وا ئەو) هم بــەرنافو هم نيشاندانن . ياني ئەم كارن دهەردوا دە بێژن :

دسۆراني دە : (ئە ــ ئێ) لبەرناڤا ، دپێش دە زێدە دبن :

١ ـ دورستنه كۆ بیژن :

ـ ئەمن خواردم
ـ ئەتو خواردیت
ـ ئەو خوارد
ـ ئێمه خواردمان
ـ ئێوه خواردتان
ـ ئەوان خواردیان ...

٢ ـ وها رەنگە دروستنه بێ گوتن :

ـ خواردم ، خواردیت ، خواردن .
ـ خواردمان ، خواردتان ، خواردیان ...

: ـ بەرناڤن ـ ، یا نیشانن ؟

بآورا هن زمان زانێ کورد ئەو خوه پێگرێ داویا گـــۆتنێ بەرناڤن . لێ د آورا مەدە نیشانن .

: ـ ئەڤ نیشان ، یا بەرناف دکورمانجی دە دکرنا بۆري تێپەر دە پەیدانابن . لێ دکرنا بۆري تێنەپەر دە ٢ نیشان هەنە وەك :

ـ ئەز چوم ، تو چو ، ئەو چو ـ م ـ
ـ ئەم چون ، ئەو چون ، ون چون . ـ (ن)

: ـ لێ دکرناناکا وهینێ دە (٣) سێنە :

ئەز دچم	ئەز دێ بچم	ئەز دخوم	ئەز دێ بخوم ـم
تو دچي	تودێ بچی	تو دخوي	تودێ بخوي ـي
ئەو دچي	ئەو دێ بچی	ئەو دخوي	ئەودێبخوي ـي

ئەم دچن   ئەم دێ بچن   ئەم دخون   ئەم دێ بخوزن
ـ بهەڤره بجڤن دبن (٣) نیشان : (م ـ ئي ـ ن) ...
: ـ ئەڤ هەر سێ نەبەرناڤن ، بەلکی نیشانن : (م) نیشانا دەنگبێژە . (ئي) نیشانا پێشبەرە . (ن) نیشانا کۆم .

ـ ئەز دبیژم : نەبەرناڤن ژبەرکۆ گلك جارا ب بەرناڤێ پیشڤە گیر ڤە دجڤن ـ کۆم دبن . وەك:

ـ ئەزم ـ ئەز دخوم ـ ئەمنم ـ ئەمن ئەخوم ...
: ـ ئەگەر ئەم تماشا بکن ـ (ئەزم ـ ئەمنم) دبێنن کۆ دو بەرناڤ بهەڤ رە جڤیانە ـ بهەڤرە کۆم بونە .. وەها رەنگە :
: ـ (ئەز دخوم ـ ئەمن ئەخوم) دبێنن کۆ کرنەك بچوك کەتیە ناڤبەرا دو بەرناڤا : (ئەز دخو ـ م) و (ئەمن ـ ئەچ ـ م) .
: ـ بێ گۆمانە کۆ کەتنا کرنەکە بچوك دناڤبەرا دو بەرناڤادە تشتەکی نەباشە .
: ـ هەر بڤی آوای گراني‌و سەرگێژي دکەڤي شیوەێ سۆرانێ وئەڤ پەیڤێ زێدە بێ‌کار زمان دگەرێنن و کاغەزێ دادگرن وەك :

کورمانجی	کرنابۆري	سۆرانی
من مخوار ـ م خواریە ،	ئەمن خواردم	ئەمن خواردومە .
تە خوار ـ تەخواریە ،	ئەتو خواردیت	ئەتو خواردوتە
وي خوار ـ وی خواریە ،	ئەو خواردي	ئەو خواردویە .
مەخوار ـ مەخواریە ،	ئێمە خواردمان	ئێمە خواردمانە
وەخوار ـ وەخواریە ،	ئێوە خواردتان	ئێوەخواردوتانە .
واخوار ـ واخواریە ،	ئەوان خواردیان	ئەوان خواردیانە
وێخوار ـ وێخواریە ،	....	...

کورمانجی	کرناناکا	سۆراني
ئەز دخوم ــ ئەز دچم	ئەمن ئەخوم ــ ئەمن ئەرۆم	
تو دخوي ــ تودچي	ئەتو ئەخويت ــ ئەتو ئەروات	
ئەو دخوي ــ ئەو دچي	ئەو ئەخوي ــ ئەوئەروی‌ــ ئەروا	

کرمانجی	کرناناکا	سۆرانی
ئەم دخون ــ ئەم دچن	ئێمە ئەخون ــ ئێمە ئەرۆن	
ون دخون ــ ون دچن ؛	ئێوە ئەخون ــ ئێوەئەرۆن	
ئەو دخون ــ ئەو دچن ؛	ئەوان ئەخون ــ ئەوانئەرۆن	

دڤرده : ژمەڤە هاتە خویاکرن کو دسۆرانی دە • هنك تیپ زێدە هاتنە دانین • چاوا کۆ هاتە خویاکرن (گۆتن) دناف دو بەرناڤا دە ــ دناف دو (راناوا) دە چاوا دیلو پەریشان مایە• خەسما دکرنا تێپەرا بۆری‌دە گلك ئەشکرا دبن •

: ــ دکرنا تێپەرا بۆری لپاشي یا گۆتنێ دکورمانجی‌دە بجارەك نیشان ــ راناو پەیدا نابن • لێ دسۆراني‌دە لپیش ولپاش هاتنە دانین :

کورمانجي	بەرناڤو نیشان	سۆرانی
م ــ من ••••	بەرناڤ •••	ئەمن ــ دم
تە ــ ••••	بەرناڤ •••	ئەتۆ ــ تۆــدئیت
مە •••••	بەرناڤ ••••	ئێمە ــ دمان

وه	....	بەرناف ...	ئەو	ـ	دي
وي	....	بەرناف	ئەو	ـ	دی
وێ	...	بەرناڤێ‌مێ ...	ئەو	ـ	...
وا	ـ	وان	بەرناف ... ئەوان	ـ	دیان ....

کرناناکا تێپەر :

کورمانجی	...	سۆرانی
ئەز ... م	بەرناڤو نیشان	ئەمن ... م
تو ... ي	بەرناڤو نیشان	ئەتۆ .. ت
ئەو ... ي	بەرناڤو نیشان	ئەو ... ي
ئەم ... ن	بەرناڤو نیشان	ئێمە .... ن

کورمانجی		ناڤو نیشان	سۆرانی	
ئەم	ـ ان	بەرناڤو نیشان	ئێمەمان	ـ ن
ئەو	ـ ان	بەرناڤو نیشان	ئەوەیان	ـ ن
ون	ـ ان	بەرناڤو نیشان	ئێوەتان	ـ ن

: ـ هەروەها دور و درێژ دناف بەرا هەردو بەرناڤادە زێدەبون ژ کێم‌بون پەیدا دبن ٠ ۆ بڤی آواي هەردو شـیوە ژهەڤ دور دبن ٠

: ـ چـەڤاس دوري و درێژي دناف بەرا ڤان چـەند گـۆتنێ ژێري دە هەیە ؟ بـنەرن :

سۆرانی	کرناناکا	کورمانجی	تەڤگەر
ئێوەتان نان ئەخون	ـ	ون نان دخون	٦ ٤

ئێمەمان نان ئەخون	ــ ئەم نان دخون	٦	٤
ئەوەیان نان ئەخون	ــ ئەو نان دخون	٦	٤

سۆراني	كرنا بۆری تێپەر كورمانجی		تەڤگەر
ئەمن نانم خوارد	مە نان خوار	٥	٣
ئەتۆ نانت خوارد	تە نان خوار	٥	٣
ئەو ناني خوارد	وي نان خوار	٤	٣
ئەو نان خوارد	وێ نان خوار	٤	٣
ئێمە نانمان خوارد	مە نان خوار	٥	٣
ئێوە نانتان خوارد	وە نان خوار	٥	٣
ئەوان نانیان خوارد	وا نان خوار	٥	٣
		٣٣	٢١

كورمانجی تیپ بسۆرانی تیپ

مە نان خوار ٨ ئەمن نانم خوارد ١٢

: ــ دهن جهێ دي دە كورمانجی زێدەیە وسۆرانی كێمە وەك :

سۆرانی :

: ــ خوشكەم ــ داكەم ــ براكەم ــ باوكەم ــ خەزمەم ...

كورمانجی

: ــ خوشكا من ــ دیا من ــ براێ من ــ باڤێ من ــ مرۆڤێ من

تەڤگەر سۆرانی		تەڤگەر کورمانجی	
خوشکەم	... ٢	خوشکا من	... ٣
داکەم	... ٢	دیا من	... ٣
براکەم	... ٣	برایێ من	... ٤
باوکەم	... ٢	باڤێ من	... ٣
خەزمم	... ٢	مروڤێ من	... ٤
	١١		١٧

: ـ بێ گۆمانە کۆ ئەو زێدەبون دهەردو شیوا دە سەرگێژیە کە مەزن دزمانێ کوردی دە پەیدا دکی ،ۋبەرەبەرە ئەگەر ئەم رێبدن وێ دوزمانا دەرخی مەیدانێ •

: ـ بآورا من ئەو کەسێ کۆ دخوازن ڤێ نەخوەشیێ دەرمان نەکن دخوازن ، یا وەکە دەکتۆرێ نەزان بڤێ نەخوەشیێمە بکوژن•

: ـ وادزانم دسۆرانی دە (من) لشـونا (ئەمن) و (تو) لشونا (ئەتو) تێ خوندن و ڤیـاندن • دکارن ڤا نێ دي ژی ولـۆ بکورتي بێژن •

: ـ چوا کۆ دڤیسارێن کورمانجی دە گلك جاران خوشـکم و برام ... هاتیە گۆتن • دکارن هەمو گـۆتنێ گران بڤی آواي سڤك بکن ....

: ـ ئەگەر ئەم بێژن (مەخوار) ـ ئەمن خواردم •• گـرانیا سێ ٣ یا ٤ تیپا ژ سەر زمانێ کورد رادبي ...

ئەگەر بێژن : ـ خوشکم ـ خوشکا من••گرانیا دو تیپا ژسەر زمانی مە رادبي •

: ـ بەرەوپێشوە بۆ یەکتیيا زمانێ کوردی ...

:ـ بەرناڤێ پاشگر :   (ئێ ـ ئي)

:ـ هەروەکو هاتیە زانین د آورا مەدە ئەوێ ل‌پاش گوتنێ‌تێن: دکورمانجي‌دە (م ـ ئي ـ ن) نیشانن نەبەر ناڤن •
م ـ نیشانا دەنگبێژە • ئي ـ نیشانا تەکێ پەندیو نەپەندی‌یە ن ـ نیشانا هەمو کۆمایە •••
دسۆراني دە (م ـ ئي ـ ایت ـ مان ـ یان ـ تان) هـــەمو نیشانن نەبەرناڤن •••
ـ لێ (ئێ) بەرناڤەکە پاشـــگرە پرێ جاران دکورمانجی دە ل‌پاش تیپێ راکێش تێ   وەك :

ـ من بدار ل‌بارام خست
ـ من پێ لێ خست ••• (ئێ) دڤردە ل‌پاشـ (پ ـ ب •) و (ل) هاتیە شونا (دار) و (بارام) گرتیە •••
هەروها :ـ من سێڤەك ژ دارێ کر • من سێڤەك ژێ کر •••
:ـ دڤردە (ئێ) بەرناڤەکە شونا دارێ ستاندی‌یە • ودگەل تیپا راکێش هاتیە •

هەروەکو دسۆراني دە (ئي) ژي ڤێ دەلامە تێ دبێني وەك :
:ـ نانێ بارام خوشە ـ ناني زۆر خوشــە ـ نانەکـەي زۆر خوەشە ••••
:ـ دڤردە (يي) بەرناڤەکە شونا (بارام) ستاندي‌یە لێ نەدگل تیپا راکێش هاتیە ••• •

ئەگەر ئەم کور بکۆلن دبي هەنە دي ژي هەبن ••••
ـ هەروها د آورا مە دە (خۆ) نەبەرناڤە ، بەلکی خــورتي و پاش مێرە ژبۆ بەرناڤ • ژبەرکۆ گلك جاران ب بەرناڤارە کۆم دبي ـ دجڤی •   وەك :

: ــ دزمانێ عربي ده لهەمبەر (خۆ) (نفس ــ شخصية ــ ذاة) هاتنه •

: ــ کەنگی ئەم دبێژن : ــ ئەز بخوه چوم ــ ئەمن بەخــــۆم رەوشتم • داخواز بعربي :

(انا ذهبت بشخصيتي ــ بنفسي ــ بذاتي) ••••

: ــ ئەز بخوه دچم ــ خۆم بەخــــۆم ئەرۆم • وێ چاخێ دسۆرانی ده

(٥) بەرناف کۆمدبن : (خۆ ــ م خۆ ــ م ــ م)• دکورمانجیده

(٢) بەرناڤو (١) نیشانەك کۆمدبن : (ئەز ــ خوه ــ م)وێ چاخێ گەرەکه زمانێ کوردی هەمي بەرناف بي •

: ــ ئەگەر بێن ؤ بکورتي بێژن : (خۆم ئەرۆم ــ بخوه دچم) دسۆراني ده ٣ بەرناف ، ودکورمانجیده بەرناڤەك و نیشانەك دجڤن • ئەڤ ژی نەهندکه دزمان ده •••

ژبەر ڤي آواي ئەم کارن بێژن : (خۆ) ژبۆ خورتیيا ناڤو بەرناڤه هاتیه :

ــ بارام بخوه هات ــ ئەو بخوه هات •••

ــ شێرین بخوه چو ــ نەسرین بخوه هات

ــ ئەو بخوه هات ، وي بخوه خوار •••

ــ ئەز بخوه هانم ، ئەز بخوه چوم

ــ تو بخوه هاتي ، تو بخوه چوي

ــ وی بخوه گۆتیه ، وێ بخوه گۆتیه

ــ وان بخوه گۆتیه ، وا بخوه گۆتیه

: ــ بەرناف و نیشــاندان :

هن زمان زانێ کورد هەنه کۆ نیشـــاندان ژبەر ناڤا ژمارتنه •

براستي گللك نێزيكى راستيێ بونە ، لێ نيشاندان نەبەرناڤن • ژبەر كۆ گللك جاران بناڤو بەرناڤا رە دچڤن •

دەما كۆ بێژن : (ڤي خواري‌يە) دروستە كۆ بێژن : (ڤي شونا ناف ستاندي‌يە • لێ بێژن : ڤي مێركي نان خواري‌يە ـ ئەم كابرايە نەباشە •••

: ـ وێ چاخێ نكارن بێژن بەرناڤە • ژبەر كۆ (كابرا) ـ (مێرك) ••• بخوە بەرناڤێ نەناسە •

: ـ هەروها ناڤو نيشاندان تم بهەڤرە دجڤن ، ژبەر ڤە ناي • هەروەكو ئەم دبێژن : ئەڤ بارام ـ ئەم شێرينە • نابي كۆ ئەم باوربكن كۆ (ئەڤ) و (ئەم) بەرناڤن • وێ چاخێ يەك كارى بێژي : ژبەركێ ڤە هاتنە ؟ ئەم نكارن بەر سڤا وى بدن •

باوەرم كۆ بڤا چار ناڤێ نيشاندان هاتنە خاپاندن (وي وێ وا ئەو)

: ـ براستى ئەڤ (چار) دناڤ بەرناڤا دە تێن • وهەم دناڤ نيشاندانا دەتێن • لێ چاوا ژهەڤ خويا دبن ؟

: ـ ئەم كارن بێژن : دەما كۆ داخواز ونداو نەپەندي‌بي ئەڤ (چار) بەرناڤن • وەك :

ـ وي گۆتيە ـ وێ خواري‌يە •••

: ـ جا ئەگەر (ڤي) دپێش دە هاتيە و داخواز دياري چاڤە نيشاندانە • لێ ئەگەر داخواز ونداونە پەندي‌يەو (ڤي) دپێش دە نەهاتيە بەرناڤە • ژبەركو چە دەما كۆ ئەم دبێژن : ڤي خواري‌يە ؟ يا وى خواري‌يە ؟ وێ چاخێ هەردو ژي بەر چاڤن تەنێ (وي) ژ (ڤي) هنك دورتر ۋ جارنا بهەڤردنە • لێ دەما ئەم دبێژن :

ـ بارام دەرمان نەكري‌يە ـ وي دەرمان نەكري‌يە • (وي) ژبەر (بارام) ڤە هاتيە گۆتن كۆ بخوە نەدياري چاڤە ـ نە پەندي‌يە (ئەڤ ئەو لمرۆڤە) سێ بەرناڤ بهەڤرە كۆم بونە ئەوژى نە دروستە •

نیشاندان

ڤي خواري‌یه ــ وی خواری‌یه دو نێر بەر چاڤن •
ڤێ خواري‌یه ــ وێ خواری‌یه دو مێ وبەر چاڤن•
ڤا خواري‌یه ــ وا خواری‌یه کۆمەك بەرچاڤن •
ئەڤ دخوي ــ ئەو دخوي دو بەر چاڤن •
ئەڤ دخون ــ ئەو دخون کۆمەك بەر چاڤن •
ئەم خوارد ــ ئەو خوارد دو بەر چاڤن
ئەمان خواردیان ؟ ــ ئەوان خواردیان ؟ کۆمەك بەرچاڤن

: لێ دبەر ناڤا دە نەبەرچاڤن : بارام هات ؟ــنائەو تەنێ نەهاتیە•
: ــ وێ چاخێ (ئەو) نەبەر چاڤە ؛ ژبەر بارام ڤە هاتیە •

: لێ براستی گلك دژوارە کــۆ هەرکەس کاربي ژهەڤ بدی آلي • ژلەورا دبێژم ئەگەر بێ گۆتن : (بەرناڤێ أشــاري) نەدوري راستی‌ێ‌نه ؟ لێ براستی‌نه بەرناڤن • ژبۆ نیشــاندان هــاتنه • بەرناڤ بخوه بواتێ نیشـاندان : ــ (ئەڤ ئەو مرۆڤە) : ــ ئەوژی ئەڤە ــ ئەڤ ژی ئەوە •••

: ــ بەرناڤێ نەناس ــ مبهم :

ئەڤ ژی دو برن :

١ ــ یەك داخوازەك پیڤاي ژێ رە نینە •

٢ ــ برادوەم بێ داخوازە ••

١ ــ کەس ، هن ، گش ، تەڤ ، هەمو ، پر ، کێم ، پچ ، جۆر ــ گۆر ، زۆر ، گلك ، هێچ ••• ژڤان رە داخوازەك هەیە لێ بێ‌پیڤانە •
٢ ــ ئەوك ، چیك ، ایڤەر ، یارێ گۆنێ ، فلان • هرام ، وانەك ،

فیسار ، کابرا ، یارۆهێن ، ••• ژڤا ره داخواز نینه ••••

: ـ دەما ئەم دبێژن : هــن مرۆڤ هــاتن • ئەم دزانن (هن) چەندە کە ـ ژمارەکە لێ نزانن چەند کەسن ؛ یا چەند تشتن • هەوها (گش) ئەم دزانن کۆمەکە لێ نزانن چەندن ، بێ پیڤانه •• •

: ـ لێ دەما دبێژن : (چوبومە مالا ئەوکۆ) • بجارەك كەس نزاني ئەو کۆ کیـیە ؟ ـ چیه ؟ بجارەك نەناسو بێ داخوازە • بەس دخوازی داخوازا خوە بێنێ بیرا خوە لێ نکاري ناڤێ خوەدییێمالێ بێژی ناچارە دي (ئەو کۆ) چیکۆ ، فیسار ••• دەیني شونا وي •

: ـ لێ کۆلانەك هور وکور ژێ ره دڤێ ؟

(٢١) ـ ئێ ـ آ ـ

: ـ بەري هەرتشتی ئەڤ هەردو تیپ نیشانا نێرو مێ نه :

بارامێ مه ـ شێرینا مه •

: ـ دکۆکا خوەدە : بارام ئێمه ـ شێرین آ مه • لێ ژبو سڤکی تەڤگرا (ئێ) دانه (م) د (بارامێ مه) ده • وتەڤگر (آ) دانه (ن) د (شێرینا مه) ده • هەروەکو دنێرو مێ ده دەرباس بونه •

: ـ هەروها (ئێ) بەرناڤەکي پاشــگره خــوه بتیپا راکێشــ ڤەدگری چاوا کۆ دەرباس بویه :

ـ لێ دخي ـ لئێدخی • شــونا ناڤ ، یا بەرناڤ گرتیــه • لبارام دخی ، یا لوی دخی •

ـ ژێ دکي ـ ژ وی دکی •

ـ پێ دخوی ـ ب وی دخوی •••

: ـ دڤا هەموادە (ئێ) بەرناڤە پاشگرە، هەروەکو دەرباس بویە،
ـ چاوا تێ بەرگومان و آورا من بحەفت داخوازا هاتییە :
١ ـ ئێ نیشانا نێر دپالڤدانێدە • و (آ) ژبۆ مێیە •
٢ ـ بەرناڤە هەروەکو دەرباس بویە •
٣ ـ دبەرناڤو نیشاندان دە(ئێ)ژبۆ مێو (ئي) ژبۆ نێرە،
٤ ـ ژبۆ خوددي تيیە : ـ ئەڤ (ئێمنە) ئەڤ (آمنە)،
٥ ـ ژبۆ(صلە)تێ : ئێ چوي ژئێماي کێم ترمـژبۆ نێرایە
٦ ـ ژبۆ دان زانینە : ـ ئێ گۆنێ هاتیە • آگۆنێ هاتیە •
٧ ـ ژبۆتەکە دژمارا یەکەم دە ـ (آ) ژبۆ کۆمە :

مریشکێ خوار ـ مریشکا خوار • ئەڤ (آوا) دناڤێ نێرومێدە
حولۆیە •

آواك :

چە دەما داویا ناڤ (يي) بێ (يا) لشونا (آ) تێ • د مێیادە •
ودنێرا دە (يي) لشونا (ئێ) تێ •••
: ـ چەفیا مە ـ چەفي ـ آمە • گەليێ مە ـ گەلي ئێمە •

---

(٣٢) ـ بانکراو (المنادی)

ـ ناڤێ بانکراو ئەو ناڤە کۆ مرۆڤ دکاری بڤـان آلاڤێ پاشی
دەی لێ بکي • وەك :

ـ ئەی هەڤال ! ـ ئەي فلەك ! ـ ئەي وەلات !
ـ یا هەڤال ! ـ یاچاڤێ من ! ـ یا خوشکا من !
ـوا بارام ! ـ وا شێرین ! ـ وا هەڤالۆ ! ••

: ــ داويا ناڤێ بانكراو جارنا وەكە خوە دمێني : ــ وا بارام !ــ بارام گرێداي مايە •

: ــ وجارنا (ۆ) دكڤي داويا وی : ــ وا بارامۆ ! ــ وا رەشۆ ! ــ وا سۆرۆ ! ••••

: ــ وجارنا دمێ يادە (ئێ) دكەڤي داويا ناڤ : ــ وا زينێ ! وا گەورێ ! •••

: ــ وجارنا (آ) دكەڤي داوي : وا جانا !ــئەی جانا !ــجانا !••

: ــ هەروها جارنا بێ آلاڤ تێ :

ــ جانا ! تەجهان گرتي سەرا سەر بجوانی •••

ــ دلبەر ! تووە رە جارەكێ دا ئەزتە ببينم •• •

ــ لێ گلك جارا ب آلاڤ تێ : ــئەي فەلەك ! ئەي دلۆ ! ــئەی هەڤالۆ ! ••••

ــ دسۆراني دە جارنا (ئە) لداويــا وی تێ : ــ مچە ! حەمە! كچە ! ••••

(٣٢) ــ آلاف :   (آدات) :

: ــ آلاڤ :

: براستي نە ناڤن • لێ دناڤ بەرا ناڤو تيپ دە جهكی مــەزن دزمانو دەستورا زمانا دە ستاندنە • هنك بداخواز وهن بێ داخوازن لێ هەر چاوا بي ژ گۆتنێ تێنە ژمارتن •

: ــ لگورا آورامن ٢٤ پەرچە ــ بيستوچار نفشــن • هــەر نفشەك سەربخوە هاتنە تڤيسين • دڤردە دخوازم ژوەرە دور و درێژ بدم بدارڤەكرن •

: ـــمه آلاڤــبسەرناڤ دە بەردانە ژبەركۆ پێتر تێزیكی ناڤن• لێ هەروەكو سەربخوە و پەرچاك ژ ئێ (گۆتنێ •) نە • گەرەكە بێنە دانین •

١ ـ آلاڤێ بانگێ (أدات النداء)

: ـ آلاڤێ بانگێ ئەون كـۆ مرۆڤ بوان كاری دەي لمرۆڤو تەباو تشت بكی •

ـ بانگ : بخوە دونڤشن :

١ ـ بانگا ب آلاڤ •
٢ ـ بانگا بێ آلاڤ •

ـ ئەو آلاڤێن كۆ مرۆڤ بوان دەي لبانكراو دكي ئەڤن :

١ ـ (ئەی) ـ ژبۆ بانگا نیزیكە • وەك :

ـ ئەي هەڤالۆ ! دەلالۆ ! تو هەرتشتی دزاني •
ـ ئەي فەلەك ! فەلەك ! ئەي زالم فەلەك !
كا ئەو كوردستان ؟ كا برجێ بەلەك ؟
جزیری : ـ ئەی شەهنشاهێ معەظم !
خانی : ـ ئەي شكرێ‌تە جەوهەرێ زماني !
جارنا ـ هەی تێ گۆتن :
ـ هەی لۆ داۆ ! هەی لۆ دلۆ !
ـ هەی نازێ نازێ نازێ ! •••
ـ هەي وایێ ! هەي وایێ ! •••

٢ ــ يا ــ ژبۆ بانگا نيزيكه :

ــ يا هەڤالێ دەلال ! ــ يا براێ عزيز !

ــ يا چاڤێ من ! ــ يا باڤێ‌مز ! ••••

ــ دەما كورد رادبن سەرخوە دبێژن : ياخوەدێ ! ياالله !

باوەرم كۆ (يا) د (يابۆ) و (يادی) دە ژبۆ بانگێ‌يە ، نەژكۆكا گۆتنێ‌يە • يا ئەبو ! ۆ يا ئەدێ ! يە • لێ ژبۆ سڤكی بونە (يابۆ) و (يادێ) نەابونە دو ناڤ ژدێ وباڤێ‌رەءلجەءمە بانگ دكن و دبێژن : وا يادێ ! وايابۆ ! تيپا بانگێ كۆ (وا) يە دپێش دە دبێژن •

٣ ــ ئەلا . يان هەلا : ژبۆ بانگا دۆرونيزيك تين :

ــ ئەلا ئەي دلبەرا نازك بەدن وەك جامي بەللۆری !

ــ ئەلا ئەي دۆستانێ من !

خليفه سليم ــ

ــ هەلا رابن گەلي كوردا ! ژباژارا هەتا گوندا

ــ بيەك (م) مەدين بەردا وهانينە مسلماني •

جارنا (هلو) تێ گۆتن :

هلو دام بچنە سەيرانێ !

٤ ــ وەی :

وەكە ئەی ــ هەي تێ گوتن لێ پر تێ دە غەيد هەيە :

ــ وەي گاورێ ! وەي مال خەراب !

ــ وەي كەكۆ ! براۆۆ ! ــ وەي لڤێ تالانيێ !

ــ وەي لۆ! وەی‌لۆ ! • وەي‌لێ !وەي لێ ! وەی‌لابێزێ!

ــ وەي لادائ ! وەی‌لۆ برا ! وەی‌لۆ محمدۆ ! لۆبرا ! ••

:ـ جارنا (وي) تێ گۆتن

ـ لاوکۆ ! تۆبەدارۆ ! وي دلێ من ! عەمرێ تە •
ـ وي لۆلۆ ! دەوي لۆلۆ ! دەوێ‌لۆلۆ ! دەوي لۆلۆ ! •

٥ ـ (وایێ) ـ ژبۆ آڤیتنا سەر مري وکوشتیا تێ :

ـ دەوایێ ! دەوایێ ! خالدۆ ! لاوۆ ! دەوایێ ! خالدێ رزگـۆ چویە تاسیلا تا بازارێ (وانێ) ترسامنە ژوێ ترسێ‌یە بسەر جۆتێ خانما ل برجا بەلەك ڤناگەرە نائێ لۆلۆ •••

دەواي ! لم ، دەواي ! لم ••• مالا منێ !
حەیفەو غەبینەتا چاڤێ رەشەبەلەك لسرتا گۆلێ آخ‌وآف کەتێ

ـ هاي دەوایێ ! هاي دەوایێ ! باندکێ قەي تونا ئێ ؟ توکفۆکا لدەرێ چایێ ، توکەرۆ شکال ناف لە مایێ •••
های دەوایێ وایێ ! ••••

٦ ـ هەیلا :ـ دديلۆکا دەگلك تێ گۆتن :

ـ هەیلا بێژێ ! لتە بێ‌زارێ •
ـ سێڤا سۆرێ لگولیا دارێ •
ـ خورتنۆ ! لێخن بێنن خوارێ •

جارنا هەی لۆ ـ هەي لێ تێ گۆتن ، خویایە (هەیلا و هەیلێ) ژبۆ مێ‌یا تێن ، ؤ (هەیلۆ) ژبۆ نێراتێ • دڤردە دبي کۆ آلاف ، هەر تەنێ (هەی) وەکو دەرباس بویە و (لۆلێ ، لا) بـەرناف بن • وێ چاخێ (هەیلا) ژ آلاڤا نایێ ژمارتن ؟

٧ ـ (وا) ، ژبۆ بانگا دوره :

ـ وا ردشۆ ! وا ردمۆ ! وا بارام ! ...

٨ ـ (هوۆ) ، وەکە (وا) تێ گۆتن :

ـ هوۆ رەمێ هوۆ ئۆسۆ ! هـوۆ گـەورێ ! هوۆ رنـدێ هۆ پەریشانێ ! ....

جارنا (هوي) تێ گۆتن :

ـ هۆی نازێ ! نازێ ! نازێ ! بچوکێ گەردەن گازێ !
سینگ گەور بەرفال بۆغازێ ! خوەزي ب کەسێ تە بخوازێ !
ـ هۆي هۆي لمن ! هۆي لمن !
ـ هۆي هۆي لمن ! قدرەتێ !

٩ ـ (ئەرۆ) و (ئەرێ) وەکە (لۆو) ، لێ ـژبۆ بانگێ تین : (ئەرۆ) ژبۆ نیراو(ئەرێ)ژبۆ مێیاتین :ـ ئەرۆ رابە نەم هەرن ! ئەرێ خوشکێ !

جارنا ئەرێ ژبۆ نیرا ژي تێ :

١ ـ ئەرێبرا : ئەرێ هەڤال ! وێ چـاخێ بداخـوازا (نعم) دزمانێ عەرەبي دە تێ ئێ دیسا بانگ تێدە هەیە
هن دبێژن : (آرا) دبي ژ (آیا) دەر کەتبي ، یان ژ (ئـەرۆ) ددەرکەتیە .
ـ خلکێ (دارێ) دبێژن : آرا ابرۆ رۆژەکە .

٢ ـ بانگا بێ آلاف :

: ـ بانگا بێ آلاف ئەوە کۆ بێ آلاف مرۆڤ باکی بانکراو ئەڤ نفشێ بانگێ بدەنگ تێ خویا کرن • ددواي دە (ۆ ، ێ ، آ ، ي) تێنە خویاکرن : ـ کەکۆ ! کورۆ ! براکۆ ! هەڤالۆ ! •••

ـ گەورێ ! بوزێ ! ! شێرینێ ! رەوشێ ! •••

ج : ـ جانا ! توبخوە قائد و سەر لەشکرێ ژەرمەن •
ایریشە لپۆلۆن
آور بخوە تۆپێ کۆ لسەر ساحلێ مانشن •
من دل بـوە لۆندۆن •••

جزیری : ـ ملا ! هەروی بیین هەروی
ـ ملا ! مەژ گەردەنا دلبەر ژنو سەد بۆ سە ماین دەین
مەجالە دێ بخوازم ژێ دبێ دەینێ تە فەوق العین •••

: ـ دەما کۆ داویا ناڤ (ي) بي وەکە خوە دميني:

عەلي ! زەکي ! فەوزي ! چەلەبي ! برازي !

: ـ هەروەها کوداویا ناڤ (ێ) بي وەکە خوە دميني:

عەلێ ! عەدێ ! هلێ ! سلێ ! •••

: ـ لێ ئەگەر گریداي بي گریداي دميني :

ـ بارام ! فەرهاد ! روستم ! فەلەك ! •• •

ـ روستەم ! چکا بێژە • ـ فلەك ! مالاتە ناڤا ••

: ـ دڤا تەڤا دە آلاڤا بانگێ هاتیە راکرن • ئەم کارن هەریەك ژوان آلاڤەك دپێش دە بێژن •

ـ ئەڤ آوا بدەنگ تێ زانینو د پاشیا وان دە(!) دروڤا بانگێ دڤیساندنێ دە داتینن •

:ـ ئەو ناڤێ کۆ ژبۆ بانگێ هاتنە زانین :

١ ــ بانگ : ــ بانگ بکە نەرهاد ــ باکە نەرهاد •
٢ ــ دەي : ــ دەي لبارام بکە ــ دەي لێ کە •
٣ ــ گازی : ــ گازی بکە زۆرۆ • ــ گازیبکەبارام•
٤ ــ قیر : ــ قیرەکێ بدە رەوشێ • بکە قیر قیر ••••
٥ ــ هاوار : ــ هاوار دکم هاوار نائ •
٦ ــ قۆت قور قرقر قیرقیر : هەمو بداخوازەکێ هاتنە •
٧ ــ پتپت ، چرچر : دەنگێ بێ رومەتن ــ
٨ ــ فریاد
٩ ــ مەدەد
١٠ ــ فغان
١١ ــ آمان
١٢ ــ داد

ئەڤ هەمو دکوردي دەهەنە لێ بمن نەوەکــــە کوردینە •

:ــ دەنگێ تەبا من خستیە ناڤ دەنگا ئەگەر بێو ئەمدەنگێتەبا جنڤیسن بسدا دەنگ دزمانێ کوردی دە پەیدا دبن •

:ــ زمانێ پاش دەماي بێگۆمانە کۆ گوتنێ دەنگي تێ دەگلك خویا دکن ، لێ بەرە بەرە کێم دبن •

٢ ــ آلاڤێ خوەشي و نەخوەشي :

١ ــ آلاڤي خوەشي :

ئەون کۆ چە دەما ژدەڤێ مرۆڤ دەرکڤن خوەشــي ددن زانین : ژوان آلاڤان :

١ ــ ئۆخوەش : ــ کەنگی مرۆڤ بێژی : ئوخوەش تێ زانین کو تشتەك بمرۆڤ خوش هاتیە ــ خوشیەك گهایە لاشێ مرۆڤ یان ب آوایێ بیرو باوەری تشتەکی خوەش چێ بویە • هەروەکو مرۆڤ تشتکی ب خوی ، یا ڤەخوەی ، یا داخوازەك خوەش پێك هاتبێ ، یا سەر پێهاتیەکە خوەش لجهانێ دەست دابی • هتا کورێ مرۆڤ کۆ لپەی گۆتنا مرۆڤ نەچی وتشتەك بێ سرێ وی مرۆڤ دبێژی : ئوخوەش ! یانی گەلەك بمن خوەش هات کۆ ولۆ هاتە سرێ تە •

٢ ــ (ئۆخەی): ــ وەکە (ئۆخوەش)تێ گۆتن ، لێ لجەم سۆرا تەنێ هەیە • کورمانج نابێژن • سۆرا دبێژن : ئۆخەی زۆر دلم خوش بو کەوات لێ هات • ئۆخەی باوا بسەرت بێ •

٣ ــ (ئۆخ) وەکە (ئۆخەی) و (ئۆخوەش) تێ گۆتن •لجەم هن کوردان (آخۆ) تێ گۆتن • بەلام (آخۆ) لجەم کورمانجا جهێ سەوال وقەرێژە •

٤ ــ (ئۆهنای) وەکە هەڤالێ خوەیە دبێژن : ــ ئۆهنای ! چە آڤەکە خوەشە ؟ ئۆهنای ! دلێ من بکوشتنا دژمن گەلەك خوەشبو•

٢ ــ آلاڤێ نەخوەشی : ئەون کۆ نەخوەشیەك ددن زانین : وەك :

١ ــ (آي) ژبو نەخوەشی تێ گۆتن • دەما نەخوەشیەك دگهێ لاشێمرۆڤ یا سەرپێهاتیەك نەخوەش بسەر مرۆڤ دە تێ ، دبێژی : ــ آي ! •••

٢ ــ (ئوی !) وەکە (آي) تێ گۆتن • ئوي ! لاشێ م تێشی ئوی تە ئەز کوشتم ! ئوي ! سەرێ من تێشی • ئوي ! لم رەبەنێ ژاندرە هاتن ، ئوي ! خەوا من نایێ •••

٣ ـ (ئۆي) وەکە (ئوي) تێ گۆتن • دهن شیوا دە ئۆی ـ لشونا (ئوي) دبێژن • دبي کۆ هەردو یەك آلاڤبن ••••

٤ ـ (آخ) وەکە هەڤالێ خوە ژبوایێش ونەخوەشي تێ گۆتن • لێ دنڤیسینو خوشخوانو دیوانێ هۆزان بوێژێن کوردا دە گلك (آخ) و (ئۆخ) تێنە گۆتن : ـمەلاي جزیري دبێژي : ـسەد آخو ئۆخ : ـ آخوئۆخێ من ژ دل تێن •

٥ ـ (ئۆخ) دەرباس بویە کۆ (ئۆخ) ژبۆ خـوەشيیە • لێ ئۆخ ژبۆ نەخوەشي و ژانداري ژي تێ هەروەکۆ : (جزیري) دبێژي . وەکە (آخ) دناڤ کورمانجا دە تێ گۆتن • تەنێ (آخ) هـەر ژبۆ نەخوەشيیە لێ (ئۆخ) ژبۆ خوەشيو نەخوەشي تێ گۆتن •

٦ ـ (ئوف) وەکە (ئۆخە) • دبێژن : ئوف ! لاشێ من تێشي• ئوف ! تلیا من تێشي • جارنا دبێژن : (ئۆف•) • ئەڤ ژ نەوەکهڤیـا شیوەیە • لێ براستي ئەم هردوا ژی دبێژن •

٧ ـ (آە) وەکە هڤالێ خوەیە • (فەقهێ طەیرا) دبێژي :

ـ سەد آە ! وکۆڤان وکەسەر
بعەینو لام کر هجرەتێ •
ـ سەد آە وکۆڤان و گری سوسن لمێرگا غەیری
سەد حەیف ل لێڤێ شەکری أیدي ڤە ناخون شەبەتێ ••

(٣) ـ آلاڤێ هیڤیو خوەزی : (التمنی والترجی)

: ـ ئەوژي دو پەرچەنە :

١ ـ بگۆمان • هێڤي داري •

٢ ـ بێگۆمان • خوزی •

: ــ آلاڤێ ب گۆمانو آرەزو ئــەون کــۆ دوان دە هیڤی‌یەك هەیە کۆ مرۆڤ بگهێ داخوازێ • لێ‌ئێ بیگومان ، ئەون کۆ ب‌جارەك هیڤی‌ناکي کۆوێ بگهێ داخوازێ لێ خوەزی دکي •

١ ــ (هێڤی) تێ دە گۆمان هەیە کۆ مرۆڤ بگهێ داخوازێ • تێ گۆتن : ــ ئەز ژتە هێڤی دکم کۆ هەزار دیناری بدي من • گۆمان هەیە کۆ دۆستێ وی هەزار دینار بدی •

٢ ــ (هێوا) وەکە هێڤی‌یە لێ دشیوەێ سۆری دە تێ •(هێڤی) ژ هێوا دەر کتیە • ژبەر کۆ (و) بەرەبەرە ل ایران و ترکیا وندا دبن و (ڤ) شونا وێ دگري ژبەر کۆ (ڤ) ژ لێڤا تێ دەر • (و) ژدەڤ دەر دکەڤی •

٣ ــ (تکا) بداخوازا هێڤی هاتی‌یە دشیوەي سۆرانی دە تێ :
ــ تکا ئەکەم کــە لە خــوندەگە دەرنەچي ! تکا ئەکەم کە بۆ باوکەت چاك‌بي
: ــ یاني هێڤی دکم • ــ هێوام وایە •

٤ ــ (خوەزی) • ژ بۆ خوەستنا تشتکي‌یە کو مرۆڤ گۆمانو باوەرناکي بگهێ دەستێ مرۆڤ • خوەزي ! خۆرتاني‌یا من ڤەگەریا ! خوەزی ! کەچا پاشێ دۆستا من بونا ! خوەزي ئەز بچوما ئەزمانا • خوەزی سەد ملیۆن زێرێ من هەبونا •
ــ خوەزي دنیا تەڤ ذدەستێ من دە بونا ! •••
ــ لێ کورد دیێژن : (کەس ب‌خوەزیا ناگهێ باڤێ کەزی‌یا) •

٥ ــ خوەزکا ــ خوەزی‌کا • بداخوازا خوەزي هاتنە •

٦ ــ (کێشکا ــ بەریا) ل‌ناڤ سۆرا تێنە گۆتن بداخــوازا (خوەزي)نە • لێ (کێشکا) ترکي‌یە • بەلام (بەریا) نزانم ژکــو هاتي‌یە •

(٤) ـ آلاڤێ تەعجب :

: ـ آلاڤێ تعجـب • ئەون كـۆ چـە دەما مرۆڤ عجێـب ماي دمێني يەكى ژوان دبێژي • گللك جاران پرسـياری ب تعجب رە تێ خويا كرن • ژوان آلاڤا :

١ ـ (هەيها) ـ دبێژن : ئەز كەتم باژارێ بەغداێ • هەيها ! ئەز چە بنەرم ؟ •••

ـ هەيها ! ئەڤ دەر كودەرە ؟ كۆ ئەز لێ دگەرم ؟

ـ هەيها ! سەرێ مە ژنوڤە كەتە خاخێ گران ••••

٢ ـ (آيا)تعجب و پرسياري تێ دە هەنە: سەيداێ خانيدبێژى:

ـ اد بارامە وێ گها كەمالێ   آيا بووە قابلێ زەوالێ ؟

ـيان هەروەهە دێ لاسـتوابت   حتا وەكو دەورێ منتهابت •

ـ ئەز مامە دحكمتا خوە دێ دە كورمانجێ د دەولتا دنێ دە

ـ آيا بچە وەجهی مانە محروم؟ بالجملە ژبۆ چە بونە محكوم؟

: ـ دبي كۆ (آرا) (ئەرۆ) (ئەرێ) هەمي ژ (آيا)دەركتبن• دهەموا دە بانگ‌و تعجب و پرسيارى هەنە ••••

٣ ـ (پەك) ـ دەما مارەكي مەزن دبێنن دبێژن : ـ پەك ئەڤ چە ئەژدەهايە ؟ ـ پەك ئەڤ چەمال وێرانيـيە ؟ ـ پەك لڤێ عجێبێ ئەز چە دبێژم ئەو چە دبێژى ؟ • پەك لمالا بافێ‌م بي • پەك لڤێ تالانيێ •

٤ ـ (هەك) هەڤيركا دبێژن : ـ هەك كورۆ ! تو لڤر چەدكى ؟ هەك ماخابۆ ! ئەڤ چيـيە ؟ لشونا پەك تێ گۆتن •

٥ ـ (أيو) ـ هن دبێژن : ـ (عيو) • ايو مال خرابۆ ! تـو چەڤا كوري ؟ ـ ايو مال خرابۆ ! تو چە ترسۆنەكى ؟

٦ ـ (ايش) ايزيدى دبێژن : ـ ايش ؟ كـورۆ ! ئەڤ چيـيە دخوى ؟ ايش ؟ كورۆ ! ولۆ مەكە •

٧ ـ (ئەررك) ـ لهنجيـا دبێژن : ـ ئـەررك ؟ كـورۆ !

تێ چەبکی ؟ ئەررك ؟ پا بسوندا تەمام ئەز ولێ ناکم . ئەررك ئەڤچە بازارە ؟ ...

٨ ـ (هۆ) دبێژن : ـ هۆ ؟ ئەڤ بارامە هاتیە ؟ هۆ ؟ ئـەڤ چیە ؟ ـ هۆ ئەڤ رەشۆیە ژ زندانێ هاتی‌یە ؟ هۆ تووی رەشۆ ؟ ..

٩ ـ (ها) ژبو تعجبە . دبێژن : ـ ها ؟ ئەڤ کورێ خورشیدە ها ؟ فرهادە . هۆهۆ . هەیهۆ . ژبۆ غەیدن .

١٠ ـ (پەکۆ ـ پەح) دسۆراني دە هەنە .

١١ ـ وەي . وەیوەي ـ هەی . ژ بۆ تعجبن ...

دڤا تەڤا دە (تعجب) و پرسیاری ب هەڤرە هەنە ، یا ب‌هەڤرەتێن ـ بێ‌گومانە کو هنك دی ژي مانە لێ هەو تێنە بیرا من .

(٥) ـ آلاڤێ گومان (التشكيك)

: ـ آلاڤێ گۆمان ئەون کۆ داخواز دناڤ بەرا ئەری ، نا دەیە :

١ ـ (گۆمان) دبێژن : ـ گۆمان دکم بارام ل مالە . ـ گۆمان دکم شێرین ل خوەندەگەهێ‌یە . ـ گۆمان هەیە کۆ رەشۆ ڤا رۆژا ژ زندانێ دەرکڤی . گۆمان هەیە کۆ ایسال بەرێ سالێ باش بێ ...

: ـ دڤا هەموادە باوەر ناکي کـۆ داخـوازا وي ب‌جي‌یە ـ نزاني کۆ براستي بارام لمالە ، یانا ـ نزاني کۆ براستي شێرین لخوەندەگهێ‌یە یانا ـ نزاني کۆ رەشۆ ایسـال براستي ژ زنـدانێ دەرکەڤێ ،یانا ـ نزاني کۆ بەرێ سالێ وێ خوەش بێ یانا ..

٢ ـ (بەلکی) : سەیدایێ جزیری دبێژی :

ـ بەلکي دیوارێ ب‌گوه بن ب‌خوە دێ کي ب‌خـوە دێ .

ـ بەتو رەنگی تومەکە ئەشکرە ئەسرارێ حدوث .

هەروەها یەك دپرسي : ـ گەلۆ ؟ بارام لماله ؟ دبەرسڤا وي دە دبێژی : ـ بەلكي لمالبي ؟ یاني دبي لمالبيو دبي نەلمالبي ..

٣ ـ (بەشكۆ) . سۆرا ل شونا (بەلكی) دبێژن : ـ بەشكۆ بارام ل مالبي ؟ وەكه بەلكۆ ... بەلكيیه . یاني دبي ل مالبيو دبي نه ل مالبي .

٤ ـ (هەیه) وەكه هڤالێ خوه ژبۆ گۆمانه . دبێژن : پپرسه ! هەیه بارام لمالبي.یانی دروسته كۆ ل مالبي ودروسته كۆنەلمالبي

ـ ایلا (هەبزنیا) (هەبه) ل شونا (هەیه) دبێژن : ـ هەبه ل مالبه .

٥ ـ (دبي) لشـــونا (دورســـــته) جارنا تێ گۆتن . لێ بگۆمانه . دبێژن :ـدبي ایسالخوەندەگها مه زودەرێخوه ڤەكي.یاني هەیه زو ڤەبي وهەیه دەرنگ ڤەبي . بسۆراني : (ئەبي) تێ گۆتن . ژبەركۆ خەلكێ ســـــلیمانیێ گلك دژمناهیا (د) دكن . بەلام ل (هەولێرێ) (دەبي) دبێژن . (دبي ـ دەبي ـئەبي) هەرســـێ بداخوازەكێنه .

(٦) ـ آلاڤێ مەربەند : (أداة الشرط) :

ـ آلاڤێ مەربەند : ئەون كۆ دو داخوازا ب هەڤه گرێـدن . (مەربەند) دكـۆكا خـودده بەندا نگـێ (مەره) ـ پەزه .(مەر) بسۆرانی پەزه . لێ دناڤ كوردا ده ایرۆ بویه آلاڤەكه گـرێدانێ ، نگێ هەر كەســـي هەرتشتی پێ گرێدن ژلەورا مەژي ناڤێ آلاڤێ (شەرت) كرن (آلاڤێ مەربەند) ژبەر كو دو داخوازا بهەڤەگرێدن:

١ ـ (ئەگەر) . آلاڤەکە دو داخوازا بهەڤە گریدي وەك :

ـ ئەگەر بارام نەێ مالامە ناچم مالا وی .

ـ ئەگەر سۆرۆ ژزندانێ دەرکەڤي ئەزێ هەرمسەرداناوی .

ـ ئەگەر تو بوستەکێ بەربمن دەبێ،ئەزێ گاڤەکێ بەرب تەدەیێم

٢ ـ (گەر)

جزیری دبێژی : ـ گەر نە تەشبیهێ دو برهێ تەبتن

ـ مە دعیدان ژ هلالێ چە غرض ؟

ج ـ گەر دخوازي تو جگر خوین بکوژي لێنە بشور

ـ بدو لێڤێ شەکەری بێژە : بمر ! ئەز دمرم ...

٣ ـ (ئەر)

جزیری دبێژی : ـ ئەر نەهدهد ژ(سەبا)بێتو وەکي بادێسەبا

٤ ـ (وەر)

ـ دل گرتي من ژ دێرێ ناچم کەنشتەئێ قەت

ـ محرابە وێ بمن رە (وەر) دام بچینە (لالەش) .

٥ ـ (هەکە)

وەکە ئەگەرە : هەکە تو ناێ ئەژی ناچم . (ئۆمەریا) (هەی) ل‌شونا (هەکە) دبێژن : ـ هەي تو ناچي بێژە ناچم .

٦ ـ (مەگەر)

دبێژن : ـ ئەز زریا خوە ڤەناگەرم مەگەردنیا تەڤ دژمنێ من بي.

ج .. ـ وەلات ! غیري تە من ناڤێ مەگەر دنیا کۆ کەوثەربي .

٧ ـ (كۆ ؛

كي ـ كه : بداخوازا ئەگەر تێن ، دبێژن :

ـ كۆ نە ئەز بوما وێ چە بـسەرێ تە بهاتا ؟

ـ كي نە بارام بي فەرهاد نكاری كارەكي بكی •

ـ كە ئەمن نەبم ئێوە چي ئەكەن ؟

٨ ـ (هەتا ـ حتا) دبێژن : ـ هەتا رێ بەرێ مە عەلۆبي ، وێ خوارنا مە چلۆبي •

ـ هتا تو چوي فەنا ئەز ژ فەنا هاتم • حتا عەقل ناسـكر مال خەلاسكر •

ـ هتا راست لراستيێ گەریا ، دەرە وێ جهێ خوە گرت •

ج ـ : حتا حاصل گها موصل ، جگر خوین نو دكی هاوار ••
حتا تە ترش كر مەشكڤا پێ ڤەدا •••

: ـ گللك جاران (تا) لشونا هەتا ـ حەتا تێ گۆتن :

ج•• ـ تا بە ایم رۆ زۆر هەلـسـتان گەورەكانو میرێ كورد
هیچ یەكیش نەسرەت نەدي زانم لە كەم تەد بیرێ كورد ••

(هەیاـ حەیا) تاوەكۆ، هتا وەكو، حەیاوەكو، حەیاوەكۆ،هتاكۆ، تاكۆ ••• هەمو بداخوازا تا و هەتا نە •

٩ ـ (هنگی) : دبێژن : ـ هنگـی زۆرۆ آغـابی خانيێ مە آڤانابي • هنگي توبخوازي ئەزێ بدم ، هنك دبێژن : ـ حنگی •

(٧) ـ آلاڤێ گشتی : (حصر) :

: ـ آلاڤێ گشتي ئەون كۆ داخوازێ گشتي دخوە دە دگرن وناهێلن یەك ژ تەك تەكێ داخوازێ ژ بەردەركەڤي • وەك :

١ ـ (هەر) : ـ هەركەس دزاني ریا باش كیژانە •

ـ هەركەس آباش ژ خوەره دخوازی •

ـ هەركەس دبێ : ئەز ونە تو كەس •

ـ هەركەزی زەرەك سمبێل سۆرەك ل بەندەیە •

ـ هەركەس ل گۆرا بەركا خوە نگێ خوە درێژ دكي •

٢ ـ (چقا) : ـ چقا ستێرێ ل ئەزمانا لی قبلەنە

هەرچي كەسێ دەردێ دلا دي‌یە دعا چي‌یێ منو تەنە •••

: ـ چقا ستێرێ ل‌ئەزمانا مە ژماردن بدەڤو زمانا •••

٣ ـ (هەچي) ـ حەچي ـ هەرچي بداخوازەكێ‌نە :

ـ هەچي نەچێ پارا ئەچێ ـ پارا كەچێ •

ـ هەچي نە ل‌مالەكێ نزاني بـحەوالەكێ •

ـ هەچي بكەڤي ناف آڤێ دڤێ حسابێ خوە بكی •

ـ هەچي ل‌نەوالێ كورراكەڤي وێ‌خەونێ‌خەراب ببێني •

ـ هەچي بـترسي سینگا سپي نأبێني •

٤ ـ (تەڤ) : ـ بەرە (تەڤ) وەكە برا بژین •

ئەم تەڤ كەتن وتەڤ رابون •

ج ـ ل‌ناف ایل وعشیران تەڤ زانا و عگیدن

ـ دەما دچن سەرایێ تەڤ بێ زمانو بێ دەڤ ••

٥ ـ (هەمي) : ـ ئەم هەمي برانە ژ یەك دێ ویەك باڤ

ژ مریان چەمایە ژ بل ناف ••••

ـكورمانج هەمي آغاو بەگو میرو مەلانە

حكمەت ئەڤە هەردەم‌كۆبەلەنگازو گەدانە••

٦ ـ (گش) ـ گشت ـ كشتك بداخوازەكێ‌نە : گش وەرن

گشت وەرن • گشتك وەرن • گشك وەرن • یانی كەس نەمێنن •

٧ ـ (تێك) : تێك دەرابون یەكي ژیر ژبۆ خوەرە كرن میر •

هەمی چون بەردەرێ‌وی سونداوان بوسەرێ وی•

تەڤا چەپكێ خوە كوتان : بژی میرێ مورستان •••

٨ ــ (ڤێك) : هەردو میرا شەڤو رۆ   ڤێك ره كرن گوڤتو گۆ •
: ــ ڤێك ره هاتن • ڤێك رەچون•   یانی بجارەك هەمو
بهڤره • هاتن • هەمی بهەڤره چون •

ــ ئەڤ آلاڤ هەمي بداخوازا گشتي هاتنه • دبي هێ مابن لێ
هەوتێنه بیرا من • خوندەوارێ مه دكارن لێ بكۆلن وئێ ماي دەرخن
مەیدانێ •••

(٨) آلاڤێ سەبۆني :

: ــ آلاڤێ سـەبۆنی ئەون كۆ سـەبۆنيیەك ژداخوازێ
ددن زانین •

١ ــ (سەمەد) ژبۆ سەبۆني هاتیه • لوەلاتێ سەر حەدا ــ را
ژۆرێ كوردستانێ دبێژن : ــ سەمەدي چاڤێ رەشـه بەلەك گلك
شوندۆلا ژنێ خوه بەردانه•سەمەدی خاترێ چاڤێ ته ئەز هاتم مالاوه
یانی سەبۆنێ چاڤێ ته •

٢ ــ (سەبۆنێ) • یاني (ژبۆ •) هن دبێژن : ــ (سەبا) ــ ژبۆ
ــ نه سەبۆني چاڤێ تەبونا ، ئەز نەدهاتم ڤي وەلاتي • نه سەباخاترێ
تەبونا ، ئەز بجارەك ژوه غەیدی بوم ، سەبا ته هاتمەڤرا ، سەبۆنێ
چاڤێ ته مه سەد مێردانه كوشتن ، سەبۆني چاڤێته ئەز بچـۆل
وچیا كەتم •••

٣ ــ (بۆ) ژبۆ سەبۆنيیه : ــ بۆچي ئەوەنده زۆرو زولم لێم
ئەكي ؟ بۆچي شێرین لخوەندەگهێ ناخۆني ؟ هن جاران لناڤ سۆرا
تێ گۆتن له بۆچی ؟ كورمانج دبێژن : ــ ژبۆچه ؟ هەمی بداخوازا
سەبۆنيیه •

هەروەها تێ دە پرسیارێ ژي هەیە •

٤ ـ (لۆ) دسۆراني دە وەکە : بۆ ـ لەبۆ ـ ژبۆ ، تێ گۆتن :
لۆ وادکي ؟ هەم پرسیارێ تێ دە هەیە •

٥ ـ (چرا) : ـ دکورمانجی دە هەیە ـ دفارسـي دە هەیە
: ـ چرا وادکي ؟

٦ ـ (چما) • وەکە (چرا) هاتيیە : چما ولۆ دکي ؟ دهەردوا
دەژێ پرسیارێ هەیە • ژبۆ سـەبۆني هاتنە • چما ولۆدکي ؟ چرا
وسادکی ؟ ـ یاني سەبۆنا چە وادکي ؟ بوچي ؟ ـ ژبۆچ ؟ ••

٧ ـ (چکۆ) • یەك دبێژی : کاك بارام ! بوچي نائێ مالا مە ؟
ئەو دبێژی : چکۆ تو لمالي ئەزنائێم ـ (ژبۆ کۆ) ژبەرکـۆ وەکـە
(چکۆ)نە :

٨ ـ (ژبەرکۆ) وەکە چکۆیە : ئەز ژتە ناکرم ، ژبەرکۆ بازارانە
نەخوەشە • ـ ئەز نائێم مالاوە ژبۆکۆ زانبي ئەز غەیدی مە • ژبەرکۆ
تومێڤا نێ منی ئەز دەنگێ خوە ناکم • ژبۆکۆ دەنگێ م دەر نەکڤی
بدەست تەڤە تێم •

٩ ـ (لەو ـ لەورا) ـ خاني دبێژی :

ـ لەورا کۆ جهان وەکی عەروسە

لێ حکمێ د دەستێ شورێ روسە

ج ـ دبێژی : ـ لەو لجەم من پر شریني رەنگێ دانیا منی ••

(٩) ــ آلاڤێ آواي

آلاڤێ آواي ئەڤن :

١ ــ (وا) ــ دبێژن : وەکــۆ تو ئەلێ وایە • یانی گــۆتنا تە راستە ــ آوای تو دبێژی راستە • نەوایەــنە راستە • وامەکە • یانی ڤي آوای مەکە •

٢ ــ (وە) ــ دبێژن : وەکو فەرمان دکي (وەیە) • یانی قسە کرنا تە راستە • نەوەیە • راست نیە ــ نە راستە •

٣ ــ (وەها) ــ دبێژن : ــ وەها مەکە • هالــۆ مەکــە • ڤي آواي مەکە •

٤ ــ (وەسا) • یا (وسا) وەکە (وها) هاتیە • دبێژن : وسا مەکە • یانی ڤي آواي مەکە • وساناکم یانی بڤی آواي ناکم •

٥ ــ (وەرە) • وەکە هڤالێ خوە ژ بۆ (آوا) هاتیە • دبێژن :ــ وەر مەکە • وەرە مەکە • وەرنابي ــ وەرە نابي • وەرناکــم ــ وەرە ناکم • چما وەر دکی ؟ ••

٦ ــ (وەرگە) یا وەرگی ــ وەرگینە • هەمو بداخوازەکێنە• کورداغی دبێژن : ــ وەرگەمەکــە • وەرگيناکــم • نەوەرگــینە • وەرگي مەکە ــ وەرگی بکە •• •

٧ ــ (وەها رەنگە) وەکە هڤالێ خوە تێ گۆتن : بێتر دخوندن و درس دانێ دە • ملاێ کوردا دبێژن :

ــ وەها رەنگە بەرە فەرهاد ژی بێ • ــ وەها رەنگــە ئەو ژی دورستە • وەها رەنگە ئەوژی نە دورستــە •

٨ ـ (واني) يان وانيكۆ ، كيكا دبێژن : ـ واني مەكە ـ وانيكۆ مەكە ، وانێكۆ ناكم وانێكۆ نەباشە .

: ـ نەستێلەيە سەيدا بخـوە وەك احمدێ خانى
رسوا مەكە واني ..

٩ ـ (وەتۆن) كـورداغي دبێژن : ـ وەتـۆن ـ وەتـۆني نەباشە . وتۆنی ناكم .

١٠ ـ (ولۆ) وەلاتیمە ـ دەكشوريا دبێژن : ـ ولۆ ناكـم . ولۆ بكـە ..

١١ ـ (هالۆ) وەكە (ولۆ) تێ گـۆتن : هالۆ مەكـە . هالۆ ناكم . هالۆ دكم .

١٢ ـ (هۆ) كورداغی وهن خەلكێ سەرحەدا دبێژن : هـۆ مەكە . هۆ بكە ..

١٣ ـ (هـۆلێ) بـۆتا دبێژن : هـۆليە . نەهـۆليە . هۆلي بكە . هۆلی مەكە .

هن دبێژن : وەلي مەكە . وەلي بكە . وەلی ناكەم .

وادیارە كۆ د تەڤادە (وا ـ وە) كۆكا ڤان آلاڤانە . ئەڤێ دی پاشگرو خوردە آلاڤن . هەر یەك داخوازەك ددن خویا كرن ..

★ ★ ★

(١٠) ـ آلاڤێ وەكي : (أداة التشبيه)

: ـ آلاڤێ وەكي ئەون كۆ ئەم كارن بـوان وەك هەڤێ يـەك دناڤ بەرا دو كەسا ـ دو تشتادە ، يا هن كەس ـ هن تشتا دە چێ كن ، لێ هەردەم ئێ پێشى وەكە ئێ پاشي دكن :

١ ـ (وەك) ـ دبێژن : ـ بارام وەك فەرهادە • شێرين وەك نەسرينە • سوێسرا وەك ولاتێ مەيە • ياوەلاتێ مە وەك سوێسرايە • (وەی) وەك (وەك) هاتيە •

٢ ـ (مينا) دبێژن : ـ رەشۆ مينا شێرەكييە ، فەرهـاد مينا مێراڵ بەرخوە ددي ، بارام مينا گو رێ هارە ، فيلي مينا گـەرناسـا دخەبتن ، ئەز نەمينا تەمە •

٣ ـ (فەنا) تێ گۆتن : بارام فەنا شـــێرەكييە • هن دبێژن : (فەنانى) فەنانى گورەكييە •

٤ ـ (لاي) كەرجوسي دبێژن : شێركۆ لاي برانەكييە• زۆرۆ لاي چياكييە • لاي هرچەكييە ـ لاي مێرايە ـ لاي ژنايە • دهەموادە يداخوازا (وەك) هاتيە •

٥ ـ (شبتي) بەهدينا دبێژن : ـ جەوەر شبتي مێرايە • شبتي مارەكييە • شـبتي گەرناسـەكييە • شبتي آغاكييە • لێ بهنا عربي ژێ تێ •

٦ ـ (وەكو)
٧ ـ (هروەكو)
٨ ـ (هەچوەكو)

ئەڤ هەرسێ بـداخـوازەكێ هـاتنە • وەكيتى ژوان تێ زانين •

٩ ـ (وەش) فارسييە لێ زاز دشێوي خوە دە گلك دبێژن •

١٠ ــ (آنه) مێرانه ــ مەردانه ــ دۆستانه .. وەك مێرا وەك دۆستا .

١١ ــ (نالا) ــ تۆلا ــ ناتلا ، هەرسێ بداخوازەکێ هاتنه :
تۆلا چێرۆکا ژنکێیه ، ــ تۆلا بەرێ ناکن ــ تۆلا جاران .
: ــ ناتلا جاران ، ناتلا ژنکێیه ، ناتلا جاراپێشییه .
ــ نالا جارا بەرێیه ، نالا وێ سالێیه ، نالا وێ جارێیه ..

★ ★ ★

(١١) ــ آلاڤێ ناڤتێدان : (التحريض)

: ــ آلاڤێ ناڤتێدان ئەون کۆ بداخوازا (کەس) تێنه گوتن :

١ ــ (ئێ) ژبۆ نێرایه . وەك ئێ بن دەست بێ رومەته .
ــ ئێ نەچی شەرا شێره . ئێ زیان نەکي کارناکی . ئێ هەری ماسییا زوا نائێ مال .

٢ ــ (آ) ژ مێیانره تێ ! وەك : ــ آ باشـس ئەوه کۆ لەپ هلێني آچێ ئەوەکـۆ دەسـت هلێنێ . ــ آکۆ نەێ ئەم هرن نەژبا ڤێ خوه بي .

٣ ــ (هەچێ) هەچي نەل مالەکێ نزانی حەوا لەکێ . هـەچێ کارنەکی تەفشۆ لدەستێ خوه نادي . هەچي بماله ب خالتیك وخاله .

٤ ــ (کي) دبێژن : ــ کينەدی ناخوی ــ یا کینەخوی نادی .

٥ ــ (کێ) ــ دبێژن : ــ کێ دنیا دۆت ئێکری و فرۆت .

٦ ــ (کەسێ) ــ دبێژن : ــ کەسێ بدەستێ خوه پشـتا خوه نەخوەرێني ، خوەراوی ناشکێ .

دڤردە هەمو بداخوازا (کەس) هاتنه . و دهەر چارێ پاشدە تێرو مێ وەکە هەڤ تێن .

(١٢) ــ آلاڤێ آگاهداری (التنبيه)

: ــ آلاڤێ آگاهداري ئەون کۆ مرۆڤ دکاري هڤالێ خــوە بـوان آگاهدار بکی :

١ ــ (نەبي) ــ ئەگەر هەري زاخوۆ نەبي دموصلرە دەرباس بي

٢ ــ (زنهار) ــ بفارسی هەیە • لێ کــورد ژی دبێژن : زنهــار زنهار ؟ کورێ خوە نەخوندی نەهێلي •

ــ زنهار زنهار ! ل دژمن ئەولە نەبي •

٣ ــ (ئەمانەت) دبێژن : ئەمانەت دگلي رەمەچە • ئەمانەت خوە نەسپێری دژمن !

٤ ــ (وریا) و (نەك) دسۆرانيدە تێن • دبێژن : دچي بەغدا وریابە نەك لێت غافل بي •

(١٣) ــ آلاڤێ تەقەزە ــ (آداة التحقيق)

: ــ آلاڤێ تەقەزە ئەون کۆ داخوازێ بـجي دکن • وەك :

١ ــ (تەقەزە) دبێژن : ــ بەرە بارام تەقــەزە بێ مال • بارام تەقەزە چویە • ایشــەڤ وێ شێرکــۆ تــەقەزە ژباژارێ ئەرزەرۆم دەرکەڤي •

٢ ــ (الله) ــ دبێژن : : ــ ألله تێ بێ ئەم هەرن مالا مە نان بـخون • کورم ! نابي ، ألله تێ هەری هەولێرێ بـخوینی •

ــ أالله ئەمێ ایشەڤ هەرن لسیروان نان بـخون •

٣ ــ (بڤێ نەڤێ)ــ دبێژن :ــبڤێ نەڤێ ئەمی ایرۆ هەرن سەیران گهێ • ــ (بڤێ نەڤێ) بارام وێ کریارێ لسەرخوە بگري •

ـ بڤێ نەڤێ تێ بێ ئەم هەرن مالا مە شیف بخون •

٤ ـ (بێگومان) ـ دبێژن : ـ بێگومان کوڕێ روستەم ::
فرهاد ژبارام چێتره • ـ بێگومان سەیدۆ وێ ئیشەڤ ژ هەولێرێ دەرکەڤێ • بێگومان سەیینێ لە شارێ سلیمانی جەژنی نەوروزه •

٥ ـ (گەرەك) ـ دبێژن : ـ گەرەکە کورد هەمو زوەلاتێ خوە رەب جامێری بخەبتن • ـ گەرەکە ایشەڤ ژوەلێت ژمە رە مزگینەکە خوەش بێ •
ـ گەرەکە ژ پارڤە مە خوەندەگها گوندێ خوە چێبکرا •

٦ ـ (ناچارە) ـ دبێژن : ـ ناچارە دڤێ ئەم ژ وەلاتێ خوە رەبخەبتن • ـ ناچارە زارۆکێ(خەباتکەرا) دڤێ ئەم خوەدی بکن•
ـ ناچارە ئەمێ دڤێ رێ دە آریکارێ هەڤ بن •

٧ ـ (دڤێ) ـ دبێژن : ـ دڤێ ئەم وەکە مێرا لبەر دژمن دەست هلینن • دڤێ ئەم برومەت دڤێ رێدە بسرن • دڤێ ئەز ئەزین خود پەرستي د وەلات پەروەري دەنەبن •

٨ ـ (نابي) ـ دبێژن : ـ نابي کۆ ئەم نەچن شەرێ آزادیيا وەلێت• نابي کۆ دهەمبەر دژمن دە ئەم دەستە ڤالابن•نابي هەڤسارێ رێزاني د دەستێ مرۆڤێ نەزان دەبي •

(١٤) ـ آلاڤێ یان یانە (أداة غیر معینة)

: ـ آلاڤێ (یان یانە) ئەون کۆ بوان ئەم دکارن یەك ژ دو داخوازا بخوازن :

١ ـ (یا ـ یان) : ـ یا بەرە بارام بێ ، یا بەرە فەرهاد بێ •
ـ یان بارام یان فەرهاد کێژان تێ بەرە بێ •

ـ يا ئەز ياتو يەك ژ مە هەردوا نەراست دبێژی •

٢ ـ (يام) ـ بشيوێ سۆراني (يام) شـونا (يا ـ يان) دستێني •

٣ ـ (آن) ـ دبێژن : ـ آن شێرۆ آن زۆرۆ بەرە يەك ژهەردوا بێمالامە • آن شێرين آن مزگين دخوازم ايشەڤ ببێنم • آنسەيدۆ آن رەشۆ وێ ايشەڤ ژ هەولێرێ بێ •

٤ ـ (ها) دبێژن : ـ ها بارام ، ها خورشيد كێژان لماله ،بەرەبێ

ـ ها تاشتێ ، ها فراڤين كێژانێ بدی مە مالاتە آقا •

ـ ها بجەنـگ ، ها بدەنـگ چاوا ژ ولاتێ خـوەرە بخەبتي باشە •

٥ ـ (چە) دبێژن : ـچە ژ من رە چە ژتە رە لێ دڤێبراستي بي•

ـ چە ئەز بێژم ، چە تو بێژي گۆتن هەر يەكە •

ـ وەي نوشێجانبي، چەمەخواروچەتەخوار وەكە هەڤە•

٦ ـ (ياخود)• دبێژن :ـبەرە فەرهادبێ، ياخود بەرەروستەمبێ

ـ روستەم ، ياخود فەرهاد كێژان بێ ودكە هەڤە •

ـ شێرين بێ ياخود نەسرين بێ ، كامەبێ هەر چاكە •

: ـ لەم پەيڤانە دە داخواز ديار نيە بەلكو يەك لە دو كەسانە • يان ئەمەيە يان ئەوەيە ، ئەبي هەر يەكيان داخواز بي • نابي هەردو بن •

: ـ بۆ ئەوە من ناوي ئەم (آلاڤانە) بە (يان يانە) داني •

* * * *

(١٥) ـ آلاڤێ نەبۆني (أداة النفی)

ـ آلاڤێ نەبونی ئەون كو نەبوني ددن زانين •

١ ـ (نيە) : ـ سۆرا دبێژن : ـكەس لەمال نيە• مالەكەم هيچ كەس لێنيە• بەخواي بن دەستي هيچ شتيكی خوەش نيە• بێ بەختي چاك نيە • ئەو شتي كە تۆ ئەلێ لە وەلاتي ئێمە هيچنيە •

٢ ـ (نینه) • کورمانج دبێژن : ـ ایشەڤ لمالا مه کەسەك نینه•

ـ لجهم مه رومەتا مرۆڤێ بێ بەخت وهڤال بەندی دژمن بجارەك نینه • دو بەندی ورك ژبۆ شیوەو زمان دو ولاتێ مه هه بجارەك نینه •

٣ ـ (نەهن) کورمانج د روژهلاتێ ژۆری ده گلك ڤێ آلاڤێ دبێژن • لێ لکوردستانا سوريیه پەیدانابي تەنێ ددیوانا من ده هاتیه خویاکرن :

ـ نەهن کافي د تەحریما شەرابێ قەولێ جەمهوری •••

٤ ـ (تونه) راژێرێ کوردستانا ترکیا دبێژن : ـ نان لمالا مه (تونه) • تشتك تونه •

بەريچەند سالا خەلکی موصلێ ژکوردێ وەلاتێمه رەدگۆتن: (أهل تونه) •

٥ ـ(چونه)• لێ خەلکێ راژۆرو روژهلاتێ راژۆرێ کوردستانا ترکیا دبێژن : (چونه)

دکورمانجی ده دەما دبێژن : ـ نان (نینه) • بجارەك پەیدانابي لێ کو (نه) بێ گۆتن وێ چاخێ (نه) دپێشیا کێژان گۆتنێده بێ وێ گۆتنێ ددي ماندەلاێ • وەك :

من نه نان خواریه • ـ من تشتکی دی خواريیه
من نان نەخواریه • ـ دخوازم بخوم
نه من نان خواریه • ـ یەکی دی خواریه •

(١٦)ــ آلاڤێ داوي ــ (اداة النهاية)

: ــ آلاڤێ داوي ئەون كۆ بوان داويا كارەكی ــ تشـــتەكي تێ زانين • وەك :

١ ــ (تا) ــ دبێژن : ــ دڤێ گەرا خوەده تا بسليمانيێ چوم •
ــ درێژاهیيا وەلاتێ مە تا دەرياســـپيیە • تابمرم برومـــەتو باوەری ژبۆ آزادیيا وەلاتێ خوە دێ بخەبتم •
ــ دڤا هەموادە (تا) داويا كارەكي ــ تشتەكي ددی خويا كرن •
٢ ــ (هەتا) دبي ژ (حتـــا) هاتبي ، يان (حتـــا) ژ (هـــەتا) دەرخستنە ، يا هەردو ژی ژ (تا) دەركەتنە • كيژان راســـتە نزانم • هن دبێژن : ــ حەيا •
: ــ مەلای جزيری دبێژی :
ــ دلبەر شەكيناند شەكەرەك ــ فقلت ياروحي ! متى ؟
ــ گۆ من هەتا خاتر ڤەبێت ــ من گۆچكم ئەز با هەتا ؟
: ــ ماموستا ــ ئەلێ (دلبەر)ــ • شەكيناند شەرەك ــ وەعدەك پێمدا • من ژی ــ منيش پێووتم ــجانەكەم ! كەی وەعدەكەت پێك دێني ؟ ۆوت : هەتا لەبيرمبێ • منش پێ ۆوت: ئەمنش هيچ قيمەت نادم بە ئەو وەعدەي كە بە (هەتا)وە بەستراوبي •
٣ ــ (تاكۆ) تاوەكو هەتاكۆ ــ هەتاوەكوــ حەياــ حەياوەكو ــ حەياكۆ هەمو بداخوازەكێنە • هەروها بداخوازا (سەبۆنی) ژیهاتنە :
ــ دبێژن : ــئەز چوم وچوموچوم تاكۆ گهشتم گليي زنوی •
ــ ايرۆ لباژێر نان نەبو تاوەكۆ من چەند نان پەيداكرن چاڤێ ••
ــ ئەز ايشەڤ لجەم مالا سەيدۆ بوم رانەبوم هەتاوەكو هەمو رازان پاشێ هاتم مال •
ــ حەياكۆ من پەرەي خوە ستاندن سەرێ من گێژبو •
ــ حەيا وەكو سەرێ خوە نەشكێني بێشا خوە نادي •

(١٧)ــ آلاڤێ خوەشكيۆ خوەشكرن :(اداة التحسين)

: ــ آلاڤێ (خوەشكيۆ خوەشكرن) ئەون كۆ ژبۆ خوەش‌كرنا پەيڤێ دكەڤن پێشيا پەيڤ و آخاڤتنۆ گوتنێ ، وەك :

١ ــ (جا) • دبێژن : ــ جا بسەرێ باڤێ خوە وتەكم ژاێرۆ پێڤە زمانێ من ل زمانێ تە ناكەڤي •

ــ جا بوي خوە دێي تشتك ناكەڤي سەرێ تە •

٢ ــ (پا) : ــ پا بسەرێ پێغەمبەر تو هلمەكێ خوە لبەر دەنگێ تڤنگا ناگري • پا بلالەشێ نوراني ئەزێ‌تەبدم بەر خەنجەراە

پا ب خوەدێ دكۆكا گۆتنا تە دە راستي پەيدا نابي •

٣ ــ (دە) : دەوەرە ۋ آخاڤی وەلاتي هەموی بسەرێ خوەدا مەكە ، كورۆ سێويۆ ! تۆژي بويە خوەدي دەڤو زمان ؟

ــ دەوەرە ڤی بارێ گران ژسەر ملێ خوە راكە •

٤ ــ (سا)

٥ ــ (دەسا)

دشيوەێ سۆراني دە وەكە (كا) و (دەكا) دشيوەێ كورمانجی دە تێن :

٦ ــ (كا)

٧ ــ (دەكا)

٨ ــ (تكا)

٩ ــ (هەلا)

وەكە (جا) هاتنە گۆتن : ــ كا وەرە هەلا چەبويە ؟

: ــ دەكا وەرە ئەم هەرن • : ــ دەكا وەرە هەلا چەبويە ؟
: ــ تكا وەرە ئەم رونن • تكا وەرە هەلا چبويە ؟
: ــ هەلا ورە چەبويە ؟ ژبۆ بانگێ ژی هاتیە •
ــ (ڤێجا) ــ ايجَا ــ ايمجا ــ ايجار هەمو بداخوازەكێنە ــ
بداخوازا (ڤێجار) هاتنە • (ڤێــجار) ڤێنیشاندانە ــ (جار) نەقلە
ژبۆ سڤكاي گهانە هەڤ • هن دبێژن : ــ هەڤ جار • ئەوجار •

(١٨) ــ آلاڤێ دەمدار

: ــ آلاڤێ دەمدار ئەون كۆ دەمەك ــ رەخەك ددن زانین وەك :
(پاش)
(پێش)
ئەڤ گۆتن بداخوازا دەم و شون هەردوا هاتیە :
ــبارام لپاش سەرتیپە : ــ شون ددی زانین •
ــ بارام لپاش سەرتیپ هات : ــ دەم ددی زانین •
وەها رەنگە (پێش) :
: ــ بارام لە پێش فەرهادە : ــ شون ددی زانین •
: ــ بارام لە پێش فەرهاد هاتوە : ــ دەم ددی زانین •
ــ (پەي) وەكە هڤالێ خوەیە : ژبۆ دەم و شون هاتیە :
: ــ بارام لپەی فرهادە : ــ شونەك ددی زانین •
: ــ بارام لپەی فەرهاد هات : ــ دەمەك ددي زانین •
ــ (پەیڤە ــ پەیدە) وەكە (پەی) تێن گۆتن •
(بەر)
(پشت)
وەكە پێشو پاش تێنە گۆتن :

ـ بارام بەری روستم هات • دەم ددي زانين •
ـ بارام لبەر روستەمە ••• شون ددي زانين
(ايدى) : ايدى ئەز پەى مروڤێ نەزان دە ناچم •
ايدى ئەز هەو ب کەسي باوەر دکم •
(ناکا) ـ نها ـ نهۆ ـ ڤێگا ـ أێستا تەڤ بداخوازەکێ نە •••
: ـ ناکا هات ـ نها هات ـ نهۆ هات ـ ڤێگا هات ـ أێستا هات••
(هێ) ـ هێژ ـ هێژا ـ هێشتا • وەکە هەڤن • دڤان دە
(استمرار) هەیە • (لايزال) دعرەبي دە شونا وان دگري •

(١٩) ـ آلاڤێ گەل (بمعنى مع) :

: ـ آلاڤێ بداخوازا (گەل) ـ ڤێرەبون ، ئەون کۆ داخوازا ڤێرەتي بدن زانين :

(پێرە) ـ بارام هات ۆ روستەم ژی پێرە بو • ياني دگەل بو •

ـ خورشيد چو و شێرۆ ژي پێرە چو ـ دگەل چو •
ـ سەیدۆ لچیایێ آگری داخێ هات کوشتن و بەرهۆژی پێرەبو•

(ڤێرە) ـ وەکە (پێرە) تێ گۆتن :

ـ فەرهاد ژ زندانێ دەرکەت ۆ شێرکۆ ژي ڤێرە دەرچو • •
ـ شێرين ايسال ژخوەندەگهێ دەرکەت و گەوریێ ژی ڤێرە دەرکەت •

(ڤێكره) ـ وەكە هڤالێ خوەیە :

ـ بارامو سۆرۆو ئەزدین ڤێكره چونه هەولێرێ .
ـ دەرباسو فەلیت و خەمۆ ڤێكره ژ ئەرزه رۆمێ هاتن .

(بهەڤره) ـ وەكە هەڤالێ خوەیە :

ـ ئەزو هەڤالێ خوە بهەڤره دەرباس بونه خوەندەگهێ .
ـ خورشیدو جەمشیدو روستەم بهەڤره كەتن زندانێ .

: ـ دبي دڤان هەموادە (ره) تەنێ ژبۆ پێرەبونبي(بێ، ڤێ، بهڤ) آلاڤن جیاوازن نه ژبۆ ڤێ داخوازێ هاتنه . لێ بهڤره بونه گۆتنەك.

(تێكده) وەكە هەڤالێ خوە ژبۆ پێره بونه بداخوازا (گەله) .

ـ بارام و خورشیدو شێركۆو سادۆ تێكده هاتن .
ـ شیرو قاوه تێكده خوشن . شیرو چاێ تێكده باشن .
ـ قاتغو شیراني تێكده بخوی خوەشه .

(پێكڤه) ـ وەكە هەڤالێ خوەیە

ـ حەمیدو مەجیدو سادۆو خضرو خەمۆ پێكڤه ل شامێ بون .

(دگەل) (لەگەل)

داخوازا ڤا هەردوا وەكە هەڤه . كورمانج د... :

(دگەل)و سۆران دبێژن : (لەگـەل) • هردو ژی وەکه هەڤالێ خوەنه •

آورەك :

هەڤری و هـەڤالو هەڤگـەلو هەڤلنـگو هەڤرنـگ هەمو ژ (وەکهڤ) دەرکەتنه • هەڤ ـ رێ • هەڤ ـ آل • هەڤ ـ گەل • هەڤ ـ لنگ • هەڤ ـ رنگ • ژدو ناڤا گهانه هەڤ •

(٢٠) ـ آلاڤێ دانزانین (اداة المعرفة)

ـ آلاڤێ دانزانین ئەون کۆ کەس وتەبا وتشت ددن زانین ـ ددن ناسکرن • وەك :

(ئێ ـ آ) ـ (ئێ) ژبۆ نێراو (آ) ژبۆ مێیا هاتنه :

ـ ئەڤ کورێ کێیه ؟ ـ ئەڤ کور ـ ئێ کێیه ؟
ـ ئەڤ بەرخکێ کێیه ؟ ـ ئەڤ بەرخك ـ ئێ کێیه ؟
ـ ئەڤ رەزێ کێیه ؟ ـ ئەڤ رەز ـ ئێ کێیه؟
ـ ئەڤ کەچا کێیه ؟ ـ ئەڤ کەچ ـ آـکێیه ؟
ـ ئەڤ بەرف مالا کێیه ؟ ـ ئەڤ بەرف مال ـ آکێیه ؟

: ـ دبەر سڤا تەڤادە تێ گۆتن : ئێ منه ـ آمنه •

ـ دڤردە ـهەم ، بەرناڤە ژبەرکۆ شونا بەرخك ستاندییـە ، وهەم ددی زانین کۆ بەرخك ئێ کێیه ـ آکێیه •

: ــ كومێ سۆر ــ كوم ــ ئێسۆره • كــۆ لۆســێ كەڤژ ــ كۆلۆس ئێ كەڤەره ــ دەســمالا شين دەســمال ــ آشينه •

: ــ دهەمو جاراده (ئێ) و (آ) ژبۆ دانزانين هاتنه •تێرومێنه •
(ك) ــ ژبۆ دانزانين هاتيه • دبێژن : ــ مێرك چەكر ؟ (ك) ژبۆ دانزانينه • تەنەدی ژنكێ چەكر ؟ ــ (كێ) ژبۆ دانزانينه •

ــ ياني ئەو مێرك و ژنكا كۆ ئەز وته تەنێ زانن بێ كيێه •

(كه) ــ دسۆرانيدە وەكه هڤالا خوه تێ • دبێژن :
خوشكەكه • جوانكەكه • دبێژن : ــ ئەڤ (كه) ژبۆ دانزانينه•
: ــ چەندان ئەز باش شيوەێ سۆرانی نزانم لێ بمن وەكــه بچوكی تێ ده خويا دكي • دبي كۆ دانزانين ژی تێ دەهەبي •

: ــ وەها رەنگه بەرناڤێ نــەناس ــ (مبهم) ژي ڤێ دەلامه تێ دبێنن • وەك : كابرا ، فيسار ، فلان ، ئەوك ، چيك ، باڤێ كورك ديا لێوك، يارێ گۆنێــدهەموادە دانزانين هەيە•ناخوازی ناڤێوابێژیو دخوازی بهڤالێ خوه تەنێ بدی زانين •

(٢١) ــ آلاڤێ فۆرت ــ (مبالغة) :

ــ آلاڤێ فۆرت : ئەون كۆ داخواز بوان بێتر دبي ــ ژراستيێ هنك يا گەلەك دور دكەڤي • وەك :

١ ــ (فۆرت): ــ پەسنی زێدو ودەرەوە• ل شونا كۆ بێژی :ــ من شێرن دين ، دبێژی : من هەزار شێر دين •
ــ مێرك كوشتيه، لێدجڤا تاده دبێژی: ــمن سەد مێركوشتيه •

٢ ــ (پۆرت) وەکە (فۆرتە) گۆتنا زێـــدە ، یازێـــدە کــرنا داخوازی یە •

٣ ــ (ئۆك) ــ کرۆك ــ خــوەرۆك ــ گــەرۆك ــ رەڤــۆك چێزۆك •••

ئێکو گەلەك کاردکی ــ کرن دکی

ئێکو گەلەك خوارنێ دخوی

ئێکو گەلەك دگەری ، ئێکو گەلەك درەڤێ

ئێکو گەلەك چێز چێزێ دکي • ــ اتهازی •

٤ ــ (ئەك) : ــ دزەك ــ ئێکو گەلەك دزیێ دکي •

چللەك ــ ئێکو گەلەك بێ نەفس و چلەکە •

ڤرەك ــ ئێکو گەلەك ڤرا ــ دەرەوا دکي •

گەوشەك ــ ئێکو گەلەك خوە گەوش دکي •

٥ ــ (ئلك) ــ شرك ــ آکو گەلەك شرشر ژێ تێ •

گرك ــ آڤاکو گەلەك خوەلی ــ گەمار تێ هەبي •

پرك ــ بجارەك گەمارە •

ڤرك ــ بجارەك رۆن وبێ دانە •

:ــ یان ناف بێ آلاف دوجار دبي • وەك :

چرچر ــ دەنگێ پرو بدەرەوە •

خوش خوش ــ دەنگێ آڤێ بخورتيو خوش خوشە •

خوم خوم ــ وەکە خوش خوشە •

گرگر ــ قرقر ــ دەنگێ پرو دەرەوە •

دپێش دە دەرباس بونە •

★ ★ ★

(٢٢) ــ آلاڤێ بچوكي ــ (اداة التصغير) :

ــ آلاڤێ بچوكي ئەون كۆ داخواز بوان بچوك دبي • وەك :

(كۆ) ــ خورشيد ــ خورشيدكۆ ــ حەسەن ــ حەسەنكۆ •••

(كێ) ــ حليم كێ ــ فاتم كێ ــ رەوشــــكێ ــ شێرين كێ ــ خانم كێ•••

(ك) ــ عەليك ــ حەليمك • فاتمك بەرخك• كارك • كەچك ••

(كا) ــ سوريكا ــ شەوقيكا ــ بەدريكا ــ بەرخكا ــ كاركا••••

(لە) ــ بەرخولە ــ زرولە ــ نەشميلە ــ پشيلە •••

(ئۆل) ــ عبدۆل ــ گرۆل ــ گنجۆل ــ مەنجۆل ــ بەرخۆل•••

(ئۆ) ــ فاتمو ــ فاتۆ ــ شەرۆ ــ فارۆ ــ كيماي دڤادە هەيە •

(ئێ) ــ فاتێ ــ رەوشێ : دڤادە گەلەك بچوكي خويا ناكي •

خوندەوارێ دەلال ! ژبەركۆ دەرباس بونە ناخوازم درێژبكم •

(٢٣) ــ آلاڤێ راستي (اداة التحقيق) :

: ــ آلاڤێ راستي ئەون كۆ داخوازێ راست دكن • وەك :

١ ــ (لێ) ــ دبێژن : ــ فەرهاد دبێژي : من تالان ڤەگرانديە ــ لێ نەولويە •

٢ ــ (بەلێ) ــ دەرگەڤان دبێژي : ــ زۆرۆ نەلماله • بەلێ نە راستە ــ نەولۆيە •

٣ ــ (بەلام) بسۆراني لشونا (بەلێ) تێ گـۆتن : بـارام دبێژي : دۆستي تەمە • بەلام راست نيە ــ نەراستە •

٤ ــ (ليكن) ــ سەيدایێ خاني دبێژی :
باڤێ وی دگۆتنێ سکەندەر
ليکن عەرەبا دگۆ غەدەنفەر
ئەڤ (ليکن) دبي ژ (لکن) هاتبي •
يان (لکن) ژ (ليکن) دەرکتبي • گلك جاران کورمانج (لکن)
لشونا (ليکن) دبێژن •

(٢٤) ــ آلاڤێ آخينو کەسەر (حسرت)

: ــ آلاڤێ آخينو کەسەر ئەڤن :
(آخ)
(آخين)
(واخ)
هەرسێ بداخوازەکێ هاتنە •
(غەينەت) ــ جەزيري دبێژی : ــ گۆ غەينەت يامەلا ! ••
(مخابن) ــ مخابن سەد مخابن ؟ ئەو حبيبا چاڤبەلەك کاني ؟
(نەستێلە) ــ نەستێلەیە سەیدا بخوه وەك ئەحمدێ خاني
رسوا مەکە وا ني •••
(تيا) ــ داخ ــ هەو • بداخوازا (آخين) تێن •
(کەسەر) ــ بداخوازا (آخين) و حسرتە :
١ ــ سەد آه وکۆڤان وکەسەر
فەقەهێتەیرا ــ ب (عينو لام) کر هجرەتێ •••

(٢٥) ــ آلاڤێ طنازو لاقردي • (استهزاء) •

: ــ آلاڤێ لاقردي وطنازي ، ئەون کۆ دکاري بوان طنازێ خوە بخەلکێ بکي • دەما مرۆڤەك تشـتەکي دبێژي ، یا کارەکي دکی ، یا لبەر چاڤێ مرۆڤبێ رومەت خـویا دکي • طنازێ خـوە پێ دکيو دبێژی :

(تش) ! وێ فەرهاد ژمەرە دژمنا بشکێني ؟

(جش) ــ دەش ، دسۆراني دە لشونا (تش) تێنە گۆتن •

(أه) ــ هەه ، وەکە هڤالێ خوەنە : أه ؟ وێ رەمۆ ژ مەرە بکی ختیك ؟ هەهە ! تێ ژمەرە وەلات آزاد بکي ؟ •••

(٢٦) ــ آلاڤێ جي‌گە ــ (اداة المکان) :

: ــ آلاڤێ جي‌گە ، ئەون کۆ مرۆڤ دکاري بوان جي‌یەکی‌بدي ناسکرن •

: ــ ژبەرکۆ دەرباس بونە ناخوازم درێژ بکم •

(ستان) ــ کوردستان ، گولستان ، تارستان ، زڤستان •

(گە) ــ دەرگە ، جي‌گە ، خوەندەگە ، زانگە ، اۆردي‌گە •

(لان) ــ هێلان ، کالان ، گولان ، لان •

(دان) ــ کەڤچي‌دان ، خوەلي‌دان ، کلدان ، خوێ‌دان •

(خانە) ــ بارخانە ، تیمارخانە ، نەخوەش‌خانە ، دیوان‌خانە •

: ــ ئەڤ آلاڤ آلیکارن ، مرۆڤ دکاري بآلیکاریا وان گلك گۆتنێ کوردی دبوارا جي دە ــ شوندە چێکي •

ــ دەرباس بونە ــ

ـ خورده آلاف :

(دى) ـ يه‌كه دي بده من قوربان ! ساله‌كه دي ئه‌زێ هه‌رم •

(ژى) ـ ئه‌وژي ، ئه‌م ژى ، توژي ، •••

(ش) ـ ئه‌وش ، ئه‌منش ، ئه‌توش ، ئه‌وانش •••

(ديسا) ـ جاره‌كه دى (سا) ـ وه‌ك •

(وه‌كى دي) ـ •••

(به‌سه) ـ •••

(ايدى) ـ ژابرۆ پێڤه ـ

(هه‌و) ـ وه‌كه (به‌س) هاتيه •

:ـ وه‌كێتي‌و وه‌رگرتن ـ (التشبيه والاستعارة)

:ـ وه‌كيتي‌و وه‌رگرتن، ئه‌وه‌كۆ مرۆڤ تشته‌كى وه‌كه تشته‌كى بكي ، وهن دروڤ‌و نيشانێ ئێ آڤێتى ژ ئێ ماي ره وه‌رگرى :

:ـ ژوان برهان دبارن تير •

:ـ دڤرده هۆزان برهێ يارا خوه وه‌كه (كه‌ڤانا) دبێني، وكه‌ڤان تاڤێژي‌و(تير) كۆ ژ نيشان‌و دروڤێ‌كه‌ڤانه ژبرهاره وه‌رگرتيه ـ آنيه بێگۆمانه‌كۆ (تير) ژ ئه‌بروێ يارێ نابارن • به‌لكى ژ كه‌ڤانا دبارن ، ژبرها ـ ژچاڤا آورد بارن •

ـ يا آورێ يارا خوه وه‌كه تيرا دبێني‌و په‌رچێ پێشي داڤێژي‌و (برها) ژ تيرا ره ـ ژپه‌رچێ پاشي‌ره وه‌ردگرى ـ داتيني •

:ـ وه‌كيتى ـ وه‌كهه‌ڤي ـ

:ـ ئه‌وه كۆ هه‌ردو په‌رچه بێ آلاف به‌هه‌ڤره بجڤن وجهێ خوه به‌هه‌ڤ بگۆرن ، وبآواى پالڤدان بێنه گۆتن :

: ــ تیرێ مژگان ، دەریاي غەم ، کــەڤانێ ئەبرو .. هــۆزان دخوازي بێژی : ــ مژگێ وەك تیرا ، غەمێ وەك دەریا ، ئەبرووێ وەك کەڤان .

: ــ دڤردە آلاڤا وەك رابویە ، وجهێ وان بـهەڤ هاتیە گۆران

ــ جارنا پەرچاك تێ آڤێتن .   وەك :

: ــ دل دایە وێ بەر خەنجرا .

هوزان خوەستیە کۆ بێژي : ــ دلدایە بەر آورێ وەك خەنجرا

: ــ دڤردە پەرچێ پێشي دگەل آلاڤا (وەك) هاتیە آڤێتن .

: ــ ژبۆ ڤێ بابەتێ نڤشتەك سەربخوە گەرەکە ، لێ من دڤردە آنیە ــ (داخەلکێ نەبێژتن کۆ ئەکراد بێ مەعرفەتن ، بێ اصلوبنیاد) (خانی) .

(٢) ـ پەرچەئێ دوەم

کرن ـ (الفعل)ە :

: ـ (کرن) : ـ گۆتنەکە سەربخوە داخوازێ ددي زانينو دەمو کرۆك ژێ رە گەرەکن • وەك :

ـ روستەم لئۆدێ رازایە •

دڤردە ـ رازایە کرنە ، ددە مەکە دور بوۆري دە بويە •کرۆکێ وێ روستەمە ، ل ـ ئۆدێ راکێشـ و راکێشـــــراون جي گەه ژبۆ رازان ، ئۆخوە پێگرێ وێ‌يە •

: ـ کرن دو پەرچەیە :

١ ـ کرنا دەرباس ـ تێ پەر •

٢ ـ کرنا نەدەرباس ـ تێ‌نەپەر •

: ـ کرنا تێ‌پەر • ئەوەکۆ ژکرۆك دەرباس دبي سەر پيکراو • وەك :

ـ بارام ئەژدەها کوشت •

: ـ (کوشتن) کارەکە ژبارام دەرباس بويە سەر ئەژدەها

: ـ کرنا تێ‌نەپەر ـ نەدەرباس •

: ـ ئەوەکۆ ژکرۆك دەرباس نابي • وەك :

ـ بارام چو ، فەرهاد هات •

ـ شێرین چو ، نەسرین هات •

دڤردە ـ چوین کارەکە ژبارام و شێرین دەرباس نەبويە •

چاواکۆ هاتن کارەکە ژفەرهادو نەسرین دەرباس نەبويە ـ تێ‌نەپەرێ‌یە

:ــ کرن دیسا دو پەرچەیە

١ ــ کرنا سادە •
٢ ــ کرنا پەرچیم •

:ــ کرنا سادە

ــ ئەوەکۆ سادەو سەربخوە داخوازێ بدي زانین   وەك :
ــ بارام نان خوار •
ــ فەرهاد دژمن کوشت •
ــ شێرین ایرۆ چو باژێر
ــ نەسرین هاتە هەولێر •

:ــ کرنا پەرچیم

ــ ئەوە کۆ ژگۆتنەکێ بێتر پارچیم کري داخوازێ بدن **زانین** •   وەك :
ــ بارام چرا ڤێخست ، فەرهاد چال ڤەدا •
ــ فەرهاد دەرگە ڤەکر ، دەرگە ڤەبو •
ــ نەسرین ساڤار راخست
ــ آژۆ فرۆکە بژۆردە هلفراند •
ــ فرۆکە بەرژۆر هلفریا •
ــ شێرین تەنورا خوە دادا •
ــ زینێ جاوێ خوە ل باژێر رادا •••
:ــ دڤردە ــ (ڤ ، را ، هل ، دا) آلاڤن ــ چێکرۆخن • آلیکاریا **کرنەکە** بێ هێز دکن •   وەك :

(را) ــ راخست ، راكەت ، رادا ، رابو ...

(دا) ــ داخست ، داكەت ، دادا ، دابو ...

(ڤ) ــ ڤەخوار ، ڤێخست ، ڤێكەت ، ڤەبو .. .

(هل) ــ هلكر ، هل گرت ، هلدا ، هل‌بو .. .

: ــ لێ (ڤە ، دە ، رە) دپاش‌دە ژبۆ خـــورتيو نيشـــاندانا دەرەكێنە .

وەها رنگە هن گۆتنو آلاڤ هەنە كۆ بنڤيساندنا وان داباش گلك درێژ دبي . وەك :

(تێك) ــ تێكچو ، تێكدا ، تێكبر ، تێكخوار ...

(ڤێك) ــ ڤێك خست .

(دەر) ــ دەرخست ، دەركر ، دەردا ، دەربو ...

(شاش) ــ شاش‌كر ، شاش بو . .

(پەڤ) ــ پەڤخست ، پەڤچو ، پەڤدا ...

(ســار) ــ ساركر ، ساربو ..

(رو) ــ روكر ، روبو ، رودا ...

(پێش) ــ پێش كەت ، پێش‌خست ، پێش بر ..

(بەر) ــ بەردا ، بەربو ، بەركر ...

(سەر) ــ سەركەت ، سەرخست ..

(بن) ــ بن‌كەت ، بن خست ..

(وەر) ــ وەرگرت ، وەرهات ، وەرچو ، وەربو ...

(لا) ــ لاچو ، لادا ، لا بر ..

(پێ) ــ پێخست ، پێ‌كەت ، پێ‌كر ، پی‌بو ...

(تێ) ــ تێپەری ، تێچو ، تێ داهات ...

(لێ) ــ لێ‌كر ، لێخست ، لێدا ، لی‌بو ...

(ژێ) ــ ژێ کر ، ژێ بو ، ژێ هات ...
(خوار) ــ خوار کر ، خواربو ، خوار هات ..
(آڤ) ــ آڤ دا ، آڤ کر ...
(پێك) ــ پێك هات ، پێك بو ...
(لهەڤ) ــ لهەڤ هات ، لهەڤ دا ، لهەڤ خست ..
(ژهەڤ) ــ ژهەڤ کەت ، ژهەڤ کر ، ژهەڤ چو ...
(بـبە) ــ بکارهات ، بکارتێ ، بەجێبو ...

:ــ دڤا تەڤا دە ناڤەك ، یا تیپەك ، یا آلاڤەك دگەل کرنێ تێ پاشـێ داخـواز بـجێ دبي ، یان تێ گوهراندن ــ چێکرن . وەك :

ــ (خستن) ئەوە کۆ تشـتەك بێ کەتن ــ بێ خستن ، دەما تشتەك ژ دەستێ مرۆڤ دکەڤێ دبێژن : تە ئەڤ تشت خست . لێ
(ڤێخستن) ئەوەکۆ مرۆڤ آگر بتشتکی ڤە دەنيو ڤێخي .
(دەرخستن) ئەوەکۆ مرۆڤ تشتەکی ژجيکی تەنگ ، کـور دەرخی .

(داخستن) ئەوەکۆ مرۆڤ تشتەکي ژ ژۆرڤە داخي .
(راخستن) ئەوە کۆ مرۆڤ تشتەکي لسەر قادێ ، يانسـەر مەرشێ ، یا لسەر تشتەکی راخي ــ بەلاڤ و فرەه بکی ..
:ــ داخواز دهەموادە تێگوهەراندنوکرنەکە نو تێ چێکرن .
:ــ ژلەورا ئەم دبێژن : کۆ گلك ژڤان ، کرنێ بێ هێزو کێسن.
خەسما : ــ (کرن ــ خستن ، بون) . ئەڤ (٣) کـرن ئەم دکارن ژوان رە بێژن : کرنێ بێ هێز ــ کرنێ کێم وەش .
:ــ تەنێ (هات ، چو) دو کرنێ تێنەپەرن ــ نە دەرباسن .
:ــ د جهی وان دە هور و کور وێ بێنە گۆتن .

ــ کرن دیسا دو پەرچەنە :

١ ــ کرنا پەندی • ئەشکەرا ــ خویا ــ دیار •
٢ ــ کرنا نەپەندی • نە ئەشکەرا ــ نەخویا ــ نەدیار •

١ ــ کرنا پەندي

ــ ئەوەکو کرۆکێ وێ پەندی‌یە ــ ئەشکەرایە • وەك :

ــ شێرین دەستە گولیك بوم نارد •

ــ شێرین دەستە گولەك بوم شاند •

: ــ دڤردە شێرین دەستپێکراوە ــ کرۆکە ــ پەندی‌یە ئەشکرایە • ــ دەستە گول ، پێکراوە• (نارد ــ شاند) کرنا بۆريیە پەندي‌یە •

٢ ــ کرنا نەپەندي

ــ ئەوەکو کرۆکێ وێ نەپەنديیە ــ نەدیارە ــ نەخویایە ــ نە ئەشکرایە • وەك :

ــ دەستە گولەك بوم هات شاندن •

ــ دەستە گولیك بوم نێررا •

: ــ دڤردە ــ دەستە گول کەسەکي ناردوە ــ شاندی‌یە• لێ‌ئەو کەس نە پەندی‌یە ــ نەدیارە ، نزانن کي‌یە • تەنێ دڤێ ئەو کەسێ کو دەستەگول ژێ رە هاتیە بێتە زانین •

آواك : ـ دهەمو كرنێ كوردي دە كرۆكو پێكراو گەرەكە ل‌پێش كرنێ بێن • ئەگەر (كرۆك)نەپەندی بێ پێكراو شونا وي دگري ـ دستێني •

: ـ جارنا د هوزاني وتۆرەدە ئەڤ (آوا) ژبۆ ل هەڤ هاتن و كێشان تێ شكاندن •

هەروها گەرەكە بێتە زانين كۆ كرۆك ل پێش پێكراو تێ • لێ خوە پێگر ل هەردەر دكارن بێن •

ـ روستەم بارام كوشت دناڤ آڤێدە •

ـ روستەم بارام دناڤ آڤێدە كوشت •

ـ دناڤ آڤێدە روستەم بارام كوشت •••

: ـ هاتە خوياكرن كۆ دورستە خوە پێگر ل‌پاش‌و ل پێش‌و ل‌ناڤ‌بێ • تەنێ (پەسن) ل پەي خوەدیێ خوەتێ ـ ل‌پەی (پەسن‌دراو) تێ •

ـ روستەمێ سۆر فەرهاد كوشت •

ـ فەرهاد روستەمێ سۆر كوشت •••

: ـ كرنا نەپەندی ـ دەرباس • ئەوەكۆ ژێدەر ل‌شونا كرنێ‌و پێكراو ل‌شونا كرۆك بێن ، ويەك‌ژڤا كرنێ خواري دگەل‌بێ : ـ (هات ، هاتیە ، تێ ـ دێ بێ) وەك :

كرنا نەپەندی تێزبۆری	نەپەندي دوربوری
بارام هات كوشتن	بارام هاتیە كوشتن
نان هات خوارن	نان هاتیە خوارن

کار هات کرن	کار هاتیه کرن
شیرین هات خوەستن	شیرین هاتیەخوەستن
دار هات بررین	دار هاتیه بررین

نەپەندي ناکا	نەپەندی هێتێ
بارام تێ کوشتن	بارام دێ بێ کوشتن •
نان تێ خوارن	نان دێ بێ خوارن •
کار تێ کرن	کار دێ بێ کرن •
شیرین تێ خوەستن	شیرین دێ بێخوەستن •
دار تێ بررین	دار دێبێ بررین •

:ـ دڤرده هاته زانین کۆ (کرن) رابویه و ژێدەر شـــونا وێ گرتیه •

:ـ هاته زانین کۆ هات •• ب ژێدەر ره هاتنه •

:ـ هاته زانین کۆ پێکراو شونا کرۆك ستاندیه •••

:ـ دشیوەێ سۆريده :

پێکراو شونا کرۆك دگريو کۆکا ژێدەر شـــونا کـــرنێ دگـــريو یەك ژڤـــا دو آلاڤا لداوي تێـ (را ، رێ) وەك :

ـ بارام کوژرا ـ بارام ئەکوژررێ •

ـ نان خـــورا ـ نان ئەخـــورێ ••

:ـ دڤرده ـ بارام پێکراو شونا کرۆك ستاندي‌یه • کوژ کۆکا ژێدەره • (را) و (رێ) دو آلاڤن ، دگەل کۆکا ژێدەر هاتنه •

آورەك :

گەرەكە بێتە زانین کۆ دسۆرانیدە (کرنا ناکا وهێتێ) بیەك ناڤێ داتینن‌و دبێژن : (مضارع ـ دومل) • ژلەورا آلاڤا (دێ)کۆ لجەم کورمانجا آلاڤ‌و نیشانا هێتێ یە پەیدانابي دپەرگالا (کرنێ) دە هور و کور تێنە زانین •••

:ـ خوە پێگرێ کرنێ ، دبي :

١ ـ جي‌گەھ بي

٢ ـ جي‌دەم بي

:ـ جي‌گەھ ـ وەك :

ـ شێرین ل ئۆلیێ رازایە

ـ نەسرین ل بەغچە رونشتيیە

ـ بارام ل ئۆدێ پالدایە

ـ رێزان دشکەفتێدە هات کوشتن •

:ـ جي دەم ـ وەك :

ـ شێرین بشەڤ پێدە دخۆیني •

ـ نەسرین پار ژ خوندەگەهێ دەزکەت

ـ بارام چار سالا گرتي مایە ••

ـ رێزان ایرۆ هاتیە مالێ ••

:ـ کرن ل گۆرا دەمێ خوە (٣) پەرچەیە :

١ ـ کرنا بۆري •

٢ ـ کرنا ناکا •

٣ ـ کرنا هێتێ •

١ ـ كرنا بۆري

ئەوەكۆ د دەمەكە رابۆری دە چێ بويە ـ بويە ، و ژ نيشـــانا كرنا ناكاو هێتێ پاراستى مايە • وەك :

ـ چو ـ چويە ـ چوبو •••

ـ خوار ـ خواريە ـ خواربو •• •

: ـ هاتە خويا كرن كۆ (چوين) و (خوارن) بەري نها چێبونە و ژ آلاڤو نيشانێ كرنا ـ ناكا ـ هێتێ (د ـ دێ) پاراستي مانە •

ـ كرنا ـ (چيرۆكي) ژبەر ڤێ آواي دەردكەڤى • ژبەركـو نيشانا كرنا ـ ناكا ـ تێ دە دمێني ، وەك :

: ـ دخوار ـ دچو ـ دكر بـخوارا ـ دڤابو بـخوى •••

ژلەورا ئەم دخوازن كرنا ـ چيرۆكي جياواز ـ خوە سەر بتەنها بدن بدارڤەكرن •

: ـ كرنا بۆري چار پەرچەنە :

١ ـ نێز بۆری ديتى ـ (الماض القريب) ـ الشهودى •
٢ ـ دوربۆری نەديتى ـ (الماض البعيد) ـ غير الشهودى
٣ ـ خوەستى ـ (انشائي) ـ طلب
٤ ـ چيرۆكي • ـ (مبني على الحكاية)

١ ـ كرنا نێز بۆريـديتى (الماض القريب الشهودي)

: ـ ئەوە كۆ د دەمەكە نێزيك دە بۆرىيە • وەك :

ـ بارام چو آكرێ ، فەرهاد چو دهۆك •

ـ شێرين هات زاخۆ ، نەسرين هات خانەقين •

ـ شێرکۆ نان خوار ، رەشۆ چو جۆت •
ـ ابراهیم ژ موشێ هات ، سەرتیپ چو هەولێر •••

: ـ دڤا هەمی‌یا دە (چـون)و (هاتن)و (خـوارن) د دەمێ بۆری‌دە بونە • هەروەها ئەو دەم گلك تێزیك خویا دکي •

: ـ نیشانا کرنا تێز بۆری ئەوە کۆ نیشانا ژێـدەر ژداویا وێ بێ‌راکرن‌و پێشیا وێ ژ نیشانێ کرنا (ناکا) و (هێتێ) پاراسـتي دمێني • وەها رەنگە داویا وێ گرێداي دمێني ، لێ کـۆتیا بدەنگ دپاش دەبي وەکە خوە دمێني • وەك :

ژێدەر	نیشانا ژێدەر	کرنا تێز بوری ـ دیتي
خوارن	ان	خوار
گرتن	ان	گرت
کوشتن	ان	کوشت
ستاندن	ان	ستاند

دڤا تەڤادە نیشانا ژێدەر (ان) هاتیە راکرن‌و کـرنا تێز بۆري گرێداي مایە • لێ ئەگەر داویا وێ تیا دەنگـي‌بي پشـتی آڤێتنا نیشانا ژێدەر وەکە خوە دمێني :

ژێدەر	نیشان	کرنا تێزبۆري ـ دیتي
بەردان	ن	بەردا
دان	ن	دا
گرێدان	ن	گرێدا •••

دڤرده نیشانا ژێدەر (ن) تەنها رابویە وداویا کرنا ێزبـوری وەکە خوە مایە •

ـ کرنا ێز بوري ژي دو پەرچەیە :

١ ــ ێز بوری تێپەر ــ دەرباس •
٢ ــ ێز بوری تێنەپەر ــ نەدەرباس •

١ ـ کرنا ێز بوري تێپەر : وەك :

تەکا نەپەندي	تەکێ نەپەندی	تەکێ پەندی	تەکبێژ
وێ خوار	وی خوار	تە خوار	من خوار
وێ گۆت	وی گوت	تە گوت	من گوت
وێ ستاند	وی ستاند	تە ستاند	من ستاند
وێ بەردا	وی بەردا	تە بەردا	من بەردا
وێ دادا	وی دادا	تە دادا	من دادا
وێ گرێدا	وی گرێدا ••	تە گرێدا	من گرێدا

کۆما نەپەندی	کۆم پەندي	کۆم بێژ
وا خوار	وە خوار	مەخوار
وا گۆت	وە گۆت	مە گۆت
وا ستاند	وەستاند	مەستاند
وا بەردا	وە بەردا	مە بەردا
وا دادا	وە دادا	مە دادا
وا گرێدا	وە گرێدا	مە گرێدا

:ــ دڤرده هاته خويا كرن كو هەرتەنێ بەرناڤ هاتيە گوراندن، لێ (كرن) وەكە خوه مايە ــ نەهاتيە گوراندن •

(بەرناڤ)

كرن	كوم	تەك
خوار	مه ••	من ••
خوار	وه ••	ته ••
خوار	وا ••	وي ••
خوار	وا ••	وێ ••
خوار	ڤێ	ــ ڤي
خوار	وێ	وي

:ــ ژمەره هاته خويا كرن كو (نێرو مێ) هــەر تەنێ د تەكێ بەرناڤێ نەپەندى ده هاتيە • هەروها دنيشاندان دەژي ولوّيە •

هــەروەها هاته خويا كرن كو ئەڤ بەرناڤ هەر تەنێ دكــرنا بورى دەبێن ، لێ دهەمي كرنێ ماي ده هن بەرناڤێ دى هەنە :

(ئەز ، ئەم ، تو ، ون ، ئەو)

:ــ بێگومان ددابا‌شا ناڤو بەرناڤا ده هورو كور هاتيە زانين لێ دناڤ داباشا كرنێ ده وێ هێ بێتر ژوەره بێ ئەشكراكرن •

:ــ كرنا تێنەپەرا نێز بورى :

:ــ هەروەكو هاتيە زانين كــرنا تێنەپەر ئەوه كــو ژكــروك دەرباس نابي ــ تێناپەرى سەر (پێكراو) ــ پێكراوەكى ناخوازى•

تەك ناف

تەكبێژ	تەكێ پەندی	تەكێ نەپەندی
ئەز چوم	تو چوي	ئەو چو
ئەز هاتم	تو هاتي	ئەو هات
ئەز رابوم	تو رابوي	ئەو رابو
ئەز رونشتم	. تو رونشتی	ئەو رونشت

كۆم

كۆمبێژ	كۆما پەندی	كۆما نەپەندی
ئەم چون	ون چون	ئەو چون •••
ئەم هاتن	ون هاتن	ئەو هاتن
ئەم رابون	ون رابون	ئەو رابون
ئەم رونشتن	ون رونشتن	ئەو رونشتن

١ ــ هاتە خويا كرن كۆ (نێرو مێ) دتێ نەپەردە نينە •
٢ ــ هاتە خويا كرن كۆ (ئەو) ژ بۆ تەكو كۆمە •
٣ ــ هاتە خويا كرن كۆ تيپا دەنگی دپاش دە وەكە خوە دمێني•
٤ ــ هاتە خويا كرن كۆ بەرناڤێ كورمانجی دو پەرچەنە •
١ ــ پەرچێ يەكەم ژبۆ كرنا بوری تێپەر
٢ ــ پەرچێ دوەم ژبۆ هەمي كرنێ ماي •
٥ ــ هاتە خويا كرن كۆ (كرن) وەكە خوە دمێني ، تـەنی بەر ناف تێ نەگوهەرتن :

(٢) ـ كرنا دور بۆرى نەديتى ـ (الماضى البعيد) غير الشهودي

: ـ كرنا دور بۆرى ئەوەكۆ د دمەكـە دور بۆرى دە هاتيـە كرن • وەك :

ـ فەرهاد ژبازێر هاتيە •

ـ روستەم دژمنێ خوە كوشتيـە •

ـ شيرين تاشتێ خواريە •

: ـ (خوارن) ، (هاتن) ، (كوشتـن) (٣) كارن د دەمەكە دور بۆرى دە هاتنە كرن : ژ زودە چێبونە •

ـ جارنا دڤاكرنا دە ، يادهنا ژوان دە (استمرار) پەيدابي • :

ـ بارام ل سينما رونشتيـيە •

ـ فەرهاد ل كۆچكى رازايە •

: هەروەكۆ بێژى : ـ تا أيستا رونشتييە ، تا ايستا رازايە •••

: ـ نيشـانا كرنا دور بـۆرى ئەوە كۆ (ە)و (يە) دداويا وێ دەبێن • وەك :

ـ كرنا بۆرى تێپەر :

ژێدەر	نێز بۆرى	دور بۆرى	نيشان
خوارن	من خوار	من خواريـيە	ـيە
خوارن	تە خوار	تە خواريـيە	ـيە
خوارن	وي خوار	وي خواريـيە	ـيە
خوارن	وێ خوار	وێ خواريـيە	ـيە
خوارن	مە خوار	مە خواريـيە	ـيە
خوارن	وە خوار	وە خواريـيە	ـيە
خوارن	وا خوار	وا خواريـيە	ـيە

ژێدەر	نێزبۆری	دور بۆری	نیشان
چوین	ئەز چوم	ئەز چومە	ە
چوین	تو چوي	تو چویە	ە
چوین	ئەو چو	ئەو چویە	ە
چوین	ئەم چون	ئەم چونە	ە
چوین	ون چون	ون چونە	یە
چوین	ئەو چون	ئەو چونە	یە

هاتە خویا کرن کو دکرنا تێپەر دە (یە)دکەڤێ داویا کرنێ وتیشانا دور بۆری‌یە • لێ دکرنا تێنەپەردە (یە) تەنێ دوان پەرچێ کو داویا وان تیا دەنگی‌یە • لێ دئێ ماي دە (ە) نیشانا دوربۆری‌یە

:ـ دوربۆری ژی دو پەرچەیە :

١ ـ دوربۆری (خەبەری)
٢ ـ دور بۆری (چیرۆکی) •

:ـ دوربۆری (خەبەری) ژمەرە هاتە ئەشـــکەرا کرن لێ دوربۆری چیرۆکی دڤێ ئەم بدن زانین :

:ـ دور بۆری چیرۆکی ئەوە کو دەنگێژ بخوە بچیرۆکی دبێژی‌و کرن نەل بەرچاڤێ مە چێ بویە •

نیشانا وێ ئەوە کو (بو) دپاشیا وێ دەبێ :

:ـ کرنا تێپەر دور بۆری چیرۆکی :

ژێدەر ،	نێز بۆری دیتی ،	دوربۆری نەدیتی خەبەری ،	دوربۆریچیرۆکی
گرتن	من گرت	من گرتیە	من گرتبو •
خوارن	من خوار	من خواریە	من خواربو •
ختن	من خت	من ختیە	من ختبو •
کوشتن	من کوشت	من کوشتیە	من کوشتبو •

کۆم

••	مە گرت	مە گرتیە	مە گرتبو •
••	وەگرت	وە گرتیە	وە گرتبو •
••	وا گرت	وا گرتیە	وا گرتبو •
••	مە خوار	مە خواریە	مە خواربو •
••	وە خوار	وە خواریە	وە خواربو •
••	وا خوار	وا خواریە	وا خواربو •

:ـ کرنا تێنەپەر :

تەك

ژێدەر	نێز بۆری	دور بۆری خەبەری	دور بۆری چیرۆکی
چوین	ئەز چوم	ئەز چومە	ئەز چوبوم
چوین	تو چو	تو چویە	تو چوبو
چوین	ئەو چو	ئەو چویە	ئەو چوبو

کۆم

چوین	ئەم چون	ئەم چونە	ئەم چوبون.
	ون چون	ون چونە	ون چوبون
	ئەو چون	ئەو چونە	ئەو چوبون.

: ـ وەها رەنگە :

تەك

چوین	ئەز چوبوم	ئەز هاتبوم	ئەز کەتبوم
	تو چوبو	تو هاتبو	تو کەتبو
	ئەو چوبو	ئەو هاتبو	ئەو کەتبو ..

کۆم

چوین	ئەم چوبون	ئەم هاتبون	ئەم کەتبون
	ون چوبون	ون هاتبون	ون کەتبون
	ئەو چوبون	ئەو هاتبون	ئەو کەتبون .

١ ـ هاتە خویاکرن کۆ (بو) نیشانا کرنا چیرۆکی دوربۆری نەدیتی‌یە .
٢ ـ هاتە زانین کۆ (م ـ ن) دروفـو نیشانی تەکو کۆمن .
٣ ـ هاتە زانین کۆ دکرنا تێ‌نەپەردە نێرو مێ وەکە هەڤن .
٤ ـ هاتە زانین کۆ نێرو مێ هەر د تەکێ بۆری ونە پەندی‌دە تێ خویا کرن .

(٣) ـ كرنا خوەستە بۆری ـ (طلبي ـ انشائي)

: ـ خوەستە بۆری ئەوە کۆ ددەمەکە بۆری دە دکي بێ کرن..
نیشانا وێ ئەوە کۆ (آ) بکەڤێ داویا وێ . و (ب) بکەڤێ پێشیا وێ .

: ـ ئەوژي یاخوەزی دپێش دەتێ :

: ـ خوەزی بخوارا ـ خوەزی بکرا ـ خوەزی بچوا
خوزی بدانا ـ خوەزی بکوشتا ـ خوەزی رابونا ..

: ـ یان (بەرە) دپێش دە تێ :

: ـ بەرەب خوارا ، بەرەبکرا ، بەرەبدا ..
بەرەبکوشتا ـ بەرەبەردا ـ ..

: ـ یا آلاڤەکە مەربەند دپێش دە تێ :

: ـ ئەگەر بخوارا ـ ئەگەر بکرا ـ ئەگەر بگرتا ..
ئەگەر بدا ـ ئەگەر بکوشتا ـ ئەگەر بگۆتا ..

: ـ یا آلاڤەکە (هەرێ ـ نا) دپێش دەتێ :

: ـ دبي بخوارا ـ دبي بکرا ـ دبي بگۆتا ..
دبي بدا ـ دبي بکوشتا ـ دبي بگرتا ...

: ـ هەیە ... بەلکی ...

: ـ هەر بڤی آواي چاوا خویا بو نیشانا وی دهەمو رەوشا دە (آ) دپاشیا وێ دەتێ ، و (ب) دپێش دە تێ .

آورەك :

ـ چە دەما کۆ لناڤ کورمانجا یەك بێژی :

: ـ خوەزی بخوارنایا ـ بەرەبخوارنایا .. (ن ـ یا)

: ـ خوەزی بکوشتنایا ـ بەرەبکوشتنایا ـ (ن ـ یا)

کورد بوان دکەنو دبێژن : ئەڤ نەکوردە لێ لناڤ کـوردا مەزن بویە ــ بکوردي فێربویە ــ هۆبویە ــ هین بویە • وەها رەنگە چە دەما ــ ێرومێ شاش دکن ولو دبێژن :

: ــ لێ دشیوەئێ سۆرێدە (ب ــ آ ــ یە) پێشگرو پاشگرێ کرنا (خوەستي)نە (ب) دپێشدە و (آ ــ یە) دپاشدە تێن وەك :

(تەك)

ــ خوزگە ئەمن بخەوتمایە
ــ خوزگە ئەتو بخەوتیایە
ــ خوزگە ئەو بخەوتایە

(کۆم)

ــ خوزگە ئێمە بخەوتینایە ؟
ــ خوزگە ئێوە بخەوتنایە ؟
ــ خوزگە ئەوان بخەوتنایە ؟

(تەك)

ــ ێریا ئەمن بەم شکاندایا
ــ ێریا ئەتو بەت شکاندایا
ــ ێریا ئەو بي‌شکاندایا

(کۆم)

ــ ێریا ئێمە بمان شکاندایا
ــ ێریا ئێوە بتان شکاندایا

ـ بێریا ئەوان بیان شکاندایا

: ـ دڤردە هاتە خویا کرن کۆ دو بەرناڤ ـ دوراناوی سۆری بەهەڤرە دپێش پەیڤیدە جڤیانە ـ گهانەهەڤ ـ کۆم بونە :

: ـ (ئێمە ـ بمان) • (ئێوە ـ بتان) • (ئەوان ـ بیان)••

: ـ هەروەها هاتە خویاکرن کۆ دهەر دو کرنا دە نەوەك هەڤ هاتنە : ـ د (خەوتن) دە : (تما ، تیا ، تینا) • و د (شکاندن) دە : (بەم ـ بەت ـ بي) دتەك دە • ودکۆم دە : (بمان ، بتان ، بیان) گەرەکە ئەم زانبن کۆ (ب) نە ژ راناو ـ بەرناڤە •

ـ لێ دکورمانجیدە : ـ (تەك) ـ کرنا بۆری تێپەر :

ـ خوزی م بخوارا ، خوەزی تە بخوارا

ـ خوەزی وی بخوارا ، خوەزی وێ بخوارا

(کۆم)

ـ خوەزی مە بخوارا ، خوەزی وە بخوارا

ـ خوەزی وا بخوارا •••••

(تەك)

ـ بەریا م بشکاندا بەریا تە بشکاندا

ـ بەریا وی بشکاندا بەریا وێ بشکاندا

(کۆم)

ـ بەریا مە بشکاندا ، بەریا وە بشکاندا

ــ بەریا وا بشکاندا ...
: ــ (تەك) ــ کرنا بۆری تێنەپەر :

ــ خوەزی ئەز بچوما   خوەزی تو بچوا
ــ خوەزی ئەو بچوا ...

(کۆم)

ــ خوەزی ئەم بچونا ، خوەزی ون بچونا
ــ خوەزی ئەو بچونا ...

دڤرده : هاته خویا کرن ــ کو نەبەرناڤ ــ راناو ، ونەکرن نەهاتن گوراندن .

ــ هاته خویاکرن ــ کو (م) و (ن) نیشانن نەبەرناڤن .
ــ هاته زانین ــ کو دکورمانجی ده دو بەرناڤ کۆم نابن .

: ــ هەربڤی رەنگي دناڤبەرا کورمانجیو سۆرانیده نەوکهڤی پەیدا بونە . هەر بڤي آواي هەردو شیوە بەرەبەرە دوري هەڤدبن کۆرتالەکە کورد ناڤ بەرا وا دەتێ کۆلان کو بدژواري (ئەگەر بخوازن) تێ داگرتن .. ؟

(٤) ــ چیرۆکی ــ (مبنی الحکایة)

: ــ کرنا چیرۆکی . ئەوەکو ژ کەڤنارە دە بویە ــ رابۆرییە لێ ناکا مرۆڤ ب آوایێ چیرۆکي دبێژی .

: ــ ئەوژی دو یەرچەیە :

١ ــ چیرۆکی دوربۆری ــ نە دیتي
٢ ــ چیرۆکی نێزبۆری ــ دیتي .

: ـ كرنا چیرۆكی دوربۆری ـ نەدیتی ، دەرباس بویە ـ هاتیەزانین • لێ دڤردە ئەمێ ژ وەرە كرنا چیرۆكی نێزبۆری ـ دیتی ، بدن. بدارڤەكرن :

: ـ كرنا چیرۆكی نێزبۆری دیتی ، ئەوە كۆ بخوە نێزبۆرییە-لێ نیشانا كرنا ناكا (د) دپێشیا وێ دەتێ • وەك :

ـ تێپەر ـ

ـ من دخوار	تە دخوار	وی دخوار	وێدخوار
ـ مە دخوار	وە دخوار	وا دخوار	••

ـ تێنەپەر ـ

ـ ئەز دچوم	تو دچو	ئەو دچو
ـ ئەم دچون	ون دچون	ئەو دچون ••

: ـ دڤردە هەرتەنێ (د) كۆ نیشانا (كرنا ناكا)یە زێدەبویە • تێ دە (استمرار) هەیە • بۆرییە لێ نها دبێژی • چیرۆكییە :

چیرۆكی دور بۆری نەدیتی	چیرۆكی نێز بۆری دیتی
ـ ئەز چوم بارام نان خواربو	ئەز چوم بارام نان دخوار
ـ بارام چوبو ۆ ئەم كەتن گوند	بارام دچووگولەلێكەت

(٢) ـ كرنا ناكا ـ (الفعل الحاضر) :

: ـ كرناناكا ـ ئەوە كۆ د دەمەکێ دە دبي كۆ ناڤێ وێ دەمێ (ناكا)يە ـ أيستايە ـ نهويە ... وەك :

ـ رۆژین دخوێني ، سەیران هەڤیردکی
ـ دلشا دلۆرێني ، پەریشان تەڤنێ دكي ..

: ـ دتەڤا دە ئەم دكارن بێژن : ـ ناكا پەریشـان تەڤنێ دكي ، ناكا ـ دلشـا دلۆرێني ، ناكا سـەیران هەڤیر دکی ، ناكا رۆژین دخوێني ...

: ـ نیشـانا کرنا (ناكا) ئەوە كۆ (د) دپێشـیا وێ دە بێو بخوە دوێ دەمێدە دبي كۆ ئەم تێدە دپەیڤن . وەك :

(تەکێ) ـ کرنا تێپەر :

ـ ئەز دکم ، تو دكي ، ئەو دکی ...
ـ ئەز دخوم ، تو دخوی ، ئەو دخوی ...

ـ (كۆم) ـ ئەم دكن ، ون دكن ، ئەو دكن ...
ـ ئەم دخون ، ون دخون ، ئەو دخون ...

کرنا ناكا تێنەپەر ـ

(تەك) : ـ ئەز دچم ، تو دچي ، ئەو دچي ...
ـ ئەز دیێم ، تو دبێ ، ئەو دبێ ..

(كۆم) ـ ئەم دچن ، ون دچن ، ئەو دچن ...
ـ ئەم دیێن ، ون دیێن ، ئەو دیێن ...

: ـ دڤان هەموادە کرن د دەمەکە (ناكا) دەیە ، نیشـانا وێ ئەوە كۆ (د) دپێشـیا وێ دە هاتیە .

: ـ دڤێ بابەتێدە گەلەك شیوە هەنە كۆ هـەریەك د تەڤگـرا

داويا كرنى ده ب آواكي جياواز تێ خوەندن • تەنێ خەلكى سليماني دپێش ده (د) ب (ئه) دگۆرنو دبێژن : ــ ئەچێ • ل شونا دەچێ ــ دچي ••• وەك :

شيوەێي جياواز :

ناڤێ هەريم	كرنا ناكا	نيشاناداوى
سليمانى	ئەچى	ي
هەولێرى	دەچي	ي
بەهدينى	دچيت	ئيت
آشيتى	دچى	ي
هەڤێركى	دچێ	ێ
هەبز بنى	دچه	ه
كيكا	دچ	أ
زاز	دچــۆ	ۆ

دڤرده خويا دكي كۆ (٦) شيوه د پاشيا ڤێ كرنێ دەتێن : ــ (ي ــ ئيت ــ ێ ــ ه ــ ۆ أ) • لێ وا ديارە كــۆ (ي) ژهەموان بێترد هوزاني‌وتوره وسترانو ديلۆكى‌كوردي‌ده خويادكي:

: ــ لێ دپێشي‌ده خەلكى سليماني) ئه (لشــونا (ده ــ د) دخوێنن‌و دڤيــن ، وهەڤێركا (ئێ) لشونا (دێ ــ دكرنا هێتي‌ده) دخوێنن • وەك :

سليمانى : ــ ئەخوم ئەچم ــ ئەرۆم •••
هەڤێركى : ــ دخوم دچم •• ئێخوم ــ ئێچم

هەولێری : ـ دەخوم دەچم ••
ئەڤێ دیهەمي ـ دخوم دچم ••• دێبخوم، دێبچم
: ـ هاتە خویا کرن کو (د) دپێشیدە ، و (ي) دپاشدە پێتر دڤێ بابەتێ دە هاتنە گوتن •

(٣) ـ کرنا هێتێ ـ (المستقبل) :

: ـ کرنا هێتێ ، ئەوە کو د دەمەکە هێتێ دە ببي و نیشانو دروڤا وێ (دێ) دپێش دە تێ • وەك :
ـ شێرکـو ایشەڤ دێبێ ـ ئێبێ •
ـ زۆراب سپێدێ وێ بێ ـ دێبێ ـ ئێ بێ ••
ـ فەریدۆن دێ بێ ، وێ بێ ، ئێ بێ ••

آورەك :

شیوە د داویا ڤێ کرنێ دە وەکە کرنا (ناکا) نەوەکهەڤن :
کوردستانا روژهلاتێ ژۆری :ـ دێ بچم ـ دێ بخوم •••
آشیتا : ـ ئەزێ هەرم ـ ئەزێ بخوم •••
هەڤێرکا : ـ ئێ چم ـ ئێ خوم •• •

جزیری دبێژی : ـ

ئەم دێ بچین سەماێ
هوشیار و مەستو سەرخوەش •••

خاني دبێژی : ـ

گەردێ هەبوا مە ژی خوە دانەك
صاحب کەرەم و لەطیفە دانەك

خانی ـ

من دێ عەلەما کەلامێ مەوزون
عالي بکرا ل بانێ گەردون

آورەك :

ـ ئەڤ (کرنا) (بێ) ژکرنێ کیمەوشە ، یا بێگانەیە زمانێ مە ئەو دناڤ خوە دە پشاف تیە :

نێزبۆری	**دور بۆری**	**ناکا**	**هێتێ**	**فرمان**
هات	هاتیە ،	تێ ،	بێ ،	٠٠ وەرە

ـ هاتە خویا کرن کو : هات ـ تێ ـ بێ ـ وەر ٠ نەوەکەهەڤ هاتنە ٠ ژلەورا ئەم دبێژن : کیم وەشە ، یا بێگانەیە ؟

ـ کرنا هێتێ تێپەر :

تەك	**کۆم**	**شیوە**
ئەز دێ بخوم	ئەم دێ بخون	ئەزێ خوم ـ ئێ خوم
تو دێ بخوي	ون دێ بخون	تێ بخوي ـ تێ خوي
ئەو دێ بخوی	ئەو دێ بخون	ئەوێ بخوی ـ وێ خوي

ـ دڤردە هاتە زانین کو (دێ) دپێشیا هەمو کرنێ هێتێ دە هاتیە دانین ٠ چاوا کو دهن شیوادە رادبي ٠ ؤ دشیوەێ هەڤێرکا دە (ب)ژی ژ پێشیا کرنێ تێ راکرن :

کورستانا مەرکەزی	آشیتنا	هەڤیرکا
بارام دێ نان بخوی	•• وێ نان بخوی	ئێ نانبخوێ
بارام دێ ایرو بچی	•• وێ ایرۆ بچی	ئێ ایرۆ چي
ئەم دێ بخـــون	•• ئەمێ بخون	ئەمێ خون
ئەم دێ بچن	•• ئەمێ بچن	ئەمێ چن

آورەك :

چه دەما ئەم (هێ ـ پاشێ ، پشتي ••) بدن بەرکرنا (هێتي) دور دبي :

ـ بارام هات لێ فەرهاد وێ ـ دێ هێبێ •
ـ وێ ، دێ بارام پاشێ بێ •
ـ دێ ، وێ بارام پشتی فرهاد بێ ••• •
: ـ هن دی ژي هەنه لێ ناخوازن درێژ بکن •
: ـ دشیوەی سۆری ده (کرنا ناکا و هێتێ) وەکه هەڤ تین ونیشانا وێ (ئه ـ ده) خویا دکن •

	کرنا هێتێ	کرنا ناکا	نیشان
سلیمانی :	ئەخوم	ئەخوم	ئه
هەولێری :	دەخوم	دەخوم	ده
••	ئەروام	ئەروام	ئه
••	دەروام	دەرووەم	ده
••	ئەخوات	ئەخوات	ئه
••	دەخوات	دەخوات	ده •••

دڤرده ــ ناکا و هێتێ وەکە هەڤ هاتنە خویا کـرن • لجـەم خلکی سلیمانی (ئە) دپێش دە تێ ، ولجەم هەولێری‌یا (دە) دپێش دە تێ • وەلێ لجەم کورمانجا چاوا هاتە خویاکرن • (د) نیشانا کرنا ناکایە و (دێ) وێ ــ ئێ نیشانا کرنا هێتێ نە •

: ــ هەروها خـویا دکی کـو (هێ) ژبۆ دوری هاتیە • وەك (س ــ سوف) دزمانێ عربي دە تێ • پاشێ ، پەی رە ، پشترە • بداخوازا (بعد) هاتنە :

ــ دخوی • دێ بخوی ، دێ هێ بخوی •

ــ دخوی • وێ پاشـــێ بخوی ، وێ پەیرە بخوی ، وێ پشترە بخوی •••

(٢) ــ (فرمان) ــ (الامر) •

: ــ فەرمان ئـەوە کو مرۆڤ ژبو بجیکرنا کارەکي فـەرمان لیەکي دی بکی و بێژی : بکە ــ مەکە •• •

ئەوژی دو پەرچەیە :

١ ــ فەرمانا بکرنێ ــ مثبت
٢ ــ فەرمانا بنەکرنێ ــ منفی • وەك :

فەرمانا بکرنێ	فەرمانا بنەکرنێ
ڤي ناني بخوە	ڤی ناني مەخوە •••
ڤي کاري بکە	ڤي کاری مەکە •••
ڤي ماری بکوژ	ڤي ماري مەکوژ • ••

آواك :

فەرمانا بکرنێ ئەگەر ژکارەتەکێ نە بێتر بي (ب) دپێشيا وێدە تێ • وەك :

ــ بخوە ، بدە ، بکە ، بەردە ، بێژە ، بگرە

ــ بکوژ ، بمر ، برۆ ، بچە ، بلێ ، بێر •••

: ــ دڤا هەموادە (ب) نە ژکۆکا گۆتنێ یە • ژبۆ فەرمانە •

: ــ لێ ئەگەر ژ کارتەکێ بێتر بي وێ چاخێ هەبونا (ب) نەگەرەکە • وەك :

ــ رابە ، رونە ، رازە ، راکەڤ ، رادە

ــ هەرە ، وەرە ، فەرمۆ ، دەینە ، دەرخە •••

: ــ لێ د فەرمانا بنەکرنێ دە تیبا(مەــنە)دگەل تەڤا تێن •وەك :

ــ رامەبە ، رومەنە ، رامەزە ، رامەکڤ ، رامەدە

ــ مەرە ، مەوە ، مەچە ، مەخوە ، مەکە ، مەرۆ •••

ــ نەدە ، نەخوە ، نەبە ، نەرە ، نەوە ، نەکە •••

ــ رانەبە ، دانەزە ، دانەخە ، ڤێنەخە ، هل نەدە •••

دڤردە ــ هاتە زانین کۆ ژ کارتەکێ بێتر تیپا فرمان (ب) ژێرە نەگەرەکە وەك : وەرە ، هەرە ••

ــ هاتە زانین کۆ (مە ــ نە) دفەرمانا ب نەکرنێ دە تێن وەك :

ــ مەو ، مەر ، نەچ ، نەو •••

ــ مەدە ، مەرە ، نەچە ، نەوە •••

ــ هاتە زانین کۆ چە دەما خوردە پێشەك دبەردە بێ (مە ــ نە) دکەڤن پاش خوردە پێشێ • وەك :

ــ رامەکە ، رامەخە ، رامەدە ، رامەزە ــ (را)

ــ دامەکە ، دامەخە ، دامەدە ، دامەکەڤ ــ (دا)

ـ ڤێ مەخە ، ڤەمەدە ، ڤەمەخوە ، ڤەمەگەر ـ (ڤە)
ـ هلمەدە ، هل مەکە ، هل مەگیف ـ (هل)
وەها رەنگە چەدەما (مە ـ نە)بێن گەرەکە ب گۆتنێ ڤەبن • لێ
هن کورد ڤي آواي دشکێنن و دبێژن :
ـ نەڤەخوە ، نەرادە ، مەهلدە •••
ـ مە ڤەکە ، نەرابە ، نەدەینە •••

: ـ لێ دآورا مە دە یا پێشي راستە• ژبەرکۆ دەما تیپا (مەـ نە) بکەڤن ناڤبەرا (آلاڤ)و گۆتنێ وێ چاخێ ئەم دزانن کۆ (آلاڤ) نەژ گۆتنێیە ، پاشێ تیپێ (ماندەلا) گەرەکە راستا راستا بگۆتنێ ڤە بن • ژبەرکۆ دبەر چە کەڤن وی ددن ماندەلا • وەك :
ـ من نان نەخواريیە ـ (خوارنا نان) ددی ماندەلا •
ـ نەمن نان خوارییە ـ دڤردە ـ (من) ددی ماندەلا •

ـ من نان نەخواريیە • بەلکی من تشتکی دی خواريیە • لێ نەمن نان خواريیە • دبي یەکي دی نان خواربي • خوە ژخوارنێ دپارێزی • بکورتي تیپا (ماندەلا) دبەر کیژان گۆتنی کەڤي وێ ددي (ماندەلا) •

: ـ دیسا فەرمان دو پەرچەیە :

١ ـ فەرمانا ب ـ ین فەرەهي
٢ ـ فەرمانا ب ین تەنگی

: ـ نیشانا فەرمانا بین فەرەهي ئەوە کۆ (ە) بکەڤي داویا تەکێ وێ • وەك : ـ بکە ، بدە ، بخوە ، بەردە •••
ـ لێ ئەگەر داویا گۆتنێ تیپا دەنگی بي وەکە خوە دمێني :
برۆ ـ بلێ ، بچۆ ••• مەرۆ ، مەلێ ، مەچۆ •••

فەرمانا سادە ببین فرەهی :

فرمان بکرنێ	فەرمان بنە کرنێ
ڤي ماري بکوژە	ڤي ماري مەکوژە
ڤي ناني بخوە	ڤي نانی مەخوە

فەرمانا پەرچیم ببین فرەهی :

فەرمان بکرنێ	فەرمان بنەکرنێ
ل ڤر رونە	لڤر رومەنە
ژڤر رابە	ژڤر رامەبە
ڤي داني راخە	ڤي داني رامەخە
ل ڤر راکەڤە	لڤر رامەکەڤە

ـ فەرمان ببین تەنگی :

نیشانا فەرمانا ب بین تەنگی ئەوە کۆ داویا وێ گرێداي، یمیێي . وەك :

فەرمان بکرنێ	فەرمان بنەکرنێ
ڤي ماري بکوژ	ڤي ماري مەکوژ ـ نەکوژ
ڤي نانی بوخ	ڤي ناني مەد ـ نەد
لسەر دوشەکێ رون	لسەر دوشەکێ رومەن ....
ڤي داري ژێك	ڤي ژێمەك ـ ژێنەك

دڤردە هاتە زانین کۆ فەرمان بکرن و نەکرن هەیە وەك :

ـ بك ـ بکە مەر مەرە ...

هەروها هاتە زانین کۆ ببینا فەرە هەیە وببینا تەنگ‌هەیە . وەك :

ـ بەرد ، بکوژ ـ بەرمەدە ، مەکوژە ، نەکوژە •••

هاتە خویا کرن کۆ (ب) دوان فەرمانێ یەك کارت دەتێ• وەك:

ـ بد ـ بدە • بێژ ـ بێژە ـ بکوژ ـ برەڤ •••

هاتە زانین کۆ تیپێ (ماندەلا) دفەرمانێ دە (مە ـ نە) شوتا هەڤ دگرن ـ وەك : ـ مەد ، نەد ، بەرمەد ـ بەرنەد •••

هاتە زانین کۆ دفەرمانا پارچیم دە (مە ـ نە) دکەڤن تاڤ‌بەرا هەردو پەرچا وەك :

ـ رامەکەڤ ، دامەکەڤ ، ڤەمەخوە ، هل مەدە •••

ـ رانەکەڤ ، دانەکەڤ ، ڤەنەخوە ، هل نەدە •••

ـ نێرو مێ دفەرمانێ دە پەیدانابن •

: ـ آلاڤێ فەرمانێ (با ـ بەلا ـ بەرا) دپێشیا فرمانا تەپەندی دەتێن :

ـ بابرۆێ ، بانەخوي • بەلا نەچی ، بەلا نەخوي • بەرانەچی ، بەرا بخوی •••

ـ با نەرۆی ، بانەخوي • بەلا نەچی ، بەلا نەخوي • بەرانەچی ، بەرا نەخوي •••

دچیرۆکي دە تێ گۆتن : بابخوارا• بەلا بخوارا• بەرابخوارا بانەخوارا • بەلا نەخوارا ، بەرە نەخوارا • فرمانا چیرۆکي ئەوەکـۆ نیشـانا فەرمان دپێش دەبيو(آ)دپاش دە بي : داخوازیيە •(طلبي)يە

ـ كۆم دكرنێ ده (الجمع في الفعل) :

: ـ بەري هەر تشتي گەرەكە ئەم زانبن كۆ دزمانێ كوردیدە
سەر یەكێ رە (كۆمە) • وەك :

ـ كرنا تێپەر :

تەك ـ ١ ـ بارام نان خوار

كۆم ـ ٢ ـ بارام و خورشید	نان خوارن •
كۆم ـ ٣ ـ بارامو خورشیدو فەرهاد	نان خوارن •

تەك ـ ١ ـ بارام چو

كۆم ـ ٢ ـ بارامو خورشیدو فەرهاد	چون

آواك :

ـ دكرنا تێپەرا بۆرى ده چه دەما بەرناڤ دگەل بن كرن وەكە-
خوە (تەك) دمێني • وەك :

ـ تە خوار ـ تە نان خوار

ـ مە خوار ـ مە نان خوار

ـ وی خوار ـ وا خوار ، ویٚ خوار ، وەخوار ..

دڤردە ـ (خوار) دهەموادە وەکە خوە مایە . تیٚدە (کوٚم)و (تەك) ئەشکرانەبونە . هەر (تەك) مایە .
ـ لیٚ کوٚ بەرناف نە دگەل بن (کوٚم) و (تەك) تیٚدە ئەشکرا دبن . وەك :

ب بەرناف

ـ من خوار ، مە خوار
ـ تە خوار ، وە خوار
ـ وی خوار ، وا خوار
ـ ویٚ خوار ، وا خوار

ـ بیٚ بەرناف :

ـ خوار ـ خواریە خوارن ـ خوارنە
ـ بەردا ـ بەردایە بەردان ـ بەردانە
ـ کوشت ـ کوشتیە کوشتن ـ کوشتنە
: ـ بەلام دکرنا تیٚنەپەردە (کوٚم)و (تەك) ژهەڤ خـویا دبن . وەك :

ب بەرناف

ـ ئەز چوم ـ ئەز چومە ئەم چون ، ئەم چونە
ـ تو چـو ـ تو چـویە ون چون ، ونچونە
ـ ئەو چو ـ ئەو چویە ئەو چون ، ئەو چونە ..

: ــ بێ بەرناف

ــ چوم ، چومە چون ، چونە
ــ چــو ، چویە •
دڤردە ــهاتە خویا کرن کۆ چــە دەما بەرناف دگەل کــرنێ بن ٦ پەرچەنە :
ــ ئەز چوم ئەم چون
ــ تو چــو ون چون
ــ ئەو چــو ئەو چون
لێ دەما بێ بەرناف بن (٣) پەرچەنە :
ــ چوم ، چون ، چو •
جارنا دبێژن : (تو چوي) لێ براستی ئەوە کۆ بێژن : ــتوچو:

ــ نیشانێ کۆم دکرنێ دە

(آن ــ ان ــ اێن ــ اين ــ اون ــ ئۆن) ٦ پەرچەنە وەك :

آن ــ	بارام و فەرزەندە	رازان ، پالدان ••••
ان ــ	شێرين‌و نەسرين	دخون ، دچن ، دکن ••
اێن ــ	آزادو فەرهاد	تێن ، دبێن ، دەلێن •••
اين ــ	شێرين‌و نەسرين	دگرين ، بەزين ، رەڤين•
ئون ــ	زەنارو شێرۆ	چون ، رابون ، ددرون •
ئۆن ــ	شێرين‌و پەری	دشۆن ، دپۆن ، درۆن •

آورەك :

ــ ئەم کارن بێژن : (ن) تەنێ نیشانا کۆمە •

ئەڤێ دي هەمي تەڤگەرن •

تەڤگەر ژی دبي لگۆرا تیپا پێش خوە بێ • وەك :

ـ (كر) كرنەكە بۆرییە ، تەكە

ـ (كرن) ژێدەرە • تەڤگـەرا دناڤ بەرا (ن ـ د) دە لگۆرا (ر) هاتیە ، سڤكە • د (لاتینی) دە خوەش خویا دبي •

ـ لێ كۆ بەرێ تیپكە دەنگی دپێشدە بي وەكە خوە دمێني :

ـ چون ، رابون ، د درون •••

ـ بەزین ، دگرین ، رەڤین •••

: ـ هەر بڤی (آوای) ئەم دكارن بێژن : (ن) تەنێ نیشانە •

: ـ گەرەكە ژیرا مە نەچی كـۆ نیشانێ (كۆم) د (ناڤ) دە جیاوازن •

: ـ كۆم دكرنێ دە جارنا لگۆرا كرۆكو جارنا لگۆرا پێكراوتێ• جا ئەگەر كرۆك ئەشكراو ب تیپا پێوەند لپەی هەڤ هاتبن ، كـۆم دكرنێ دە لگۆرا كرۆك تێ • وەك :

ـ روستم و فەرهاد نان خوارن •

ـ روستمو فەرهاد چونو هاتن •••

ـ لێ دكرنا تێپەرا بۆری دە ، چە دەما كۆ (بەرناڤ) لشـونا ناڤێ ئەشكەرا تێن ، وێ چاخێ (كرن) لگۆرا پێكراو كۆم دبي وەك :

من سێڤەك خوار	من سێڤن خوارن
تە سڤێەك خوار	تە سێڤن خوارن
وی سێڤەك خوار	وی سێڤن خوارن
وێ سێڤەك خوار	وێ سێڤن خوارن
مە سێڤەك خوار	مە سێڤن خوارن
وە سێڤەك خوار	وە سێڤن خوارن
وا سێڤەك خوار	وا سێڤن خوارن •••

ـ لێ چه دەما کۆ آلاڤێ نیشاندان پێرەبن وێ چاخێ (سێڤ)
کۆ پێش ناڤە دروستە کۆ (تەك) و (کۆم) بي • وەك :

تە ئەڤ سێڤ خوار	تە ئەڤ سێڤ خوارن
وە ئەڤ سێڤ خوار	وە ئەڤ سێڤ خوارن
وي ئەڤ سێڤ خوار	وي ئەڤ سێڤ خوارن
وا ئەڤ سێڤ خوار	وا ئەڤ سێڤ خوارن
وێ ئەڤ سێڤ خوار	وێ ئەڤ سێڤ خوارن
من ئەو سێڤ خوار	من ئەو سێڤ خوارن
مە ئەو سێڤ خوار	مە ئەو سێڤ خوارن •• •

: ـ چاوا کۆ هاتیە دەرباسکرن چە دەما دو (کۆم نیشـــان)
بـهەڤرە دکرنو ناڤ دە بـجڤن سەزایە کۆ یەك بێ آڤێتن • وەك :

سێڤێن مەخوەشن ـ سێڤی مە خوەشن
ئەم سێڤان دخون ـ ئەم سێڤا دخون
ڤان سێڤان بـخوە ـ ڤا سێڤا بـخوە ••

لێ جارنا ناچارە هەردو دمێنن • وەك :
ـ مە سێڤەك خوار ـ مە سێڤن خوارن •• •

: ـ وێ چاخێ (ئەك) و (ان) ژ بۆ دانزانینا تەكو کۆم تێنە
دانین ، یانيمەیەك سێڤ خوار • مە هنەك سێڤ خـوارن • لێ آڤێتنا
یەکێ گەرەکە • ژبەرکۆ هەرکەس دخوازی زمانێ خوە سڤك بکی •
گراني دزمانا دە کیما سیـیەکە مەزنە •

(٤) ــ ديسا كرن دو پشكه :

١ ــ ئەرێ ــ مثبت
٢ ــ نا ــ منفي

: ــ كرنا ئەرێ ژ آلاڤو تيپێ (ماندەلێ) پاراستي‌يە • وەك :

ــ بارام چو بارام هات
ــ شێركۆ خوار شێركۆ خواريە •
ــ دلشا دلۆريني رەوشێ دناو رێني •••

دڤا تەڤادە تيپا (ماندەلا) پەيدانابي •
: ــ لێ دكرنا ب (نا) دە گەرەكە تيپا ماندەلا هەبي • وەك :

ــ بارام نەچو بارام نەچويە
ــ سەردار نەخوار سەردار نەخواريە
ــ نەسرين ناچي مزگين ناخوي •••

: ــ دڤردە هاتە زانين كۆ دماندەلێ دە كرنا ناكا و هێتێ يەكن يانى چە دەما دبێژن : ــ نان ناخوم • ئەم دكارن بێژن ــ نهاو هێتێ وەكە هەڤن • ژبەركۆ (نان ناخوم) دروستە : نهانان ناخوم‌و دروستە پاشێ نان ناخوم • و دروستە كۆ بێژن :ــ بجارەك نان ناخوم ، نە نها ونە دۆمەكە دی •••

: ــ لێ چە دەما كۆ بخوازن بدن زانين ناكا ــ يا دومەكە دی ، گەرەكە بێژن : ــ نها ــ ناكا ــ ڤێگا ــ ايستا ــ نهو •• نان ناخوم •

ــ يان بێژن : ــ پاشێ ــ دومەكە دی ژی ــ بجارە نان ناخوم•
ــ يان هيچ نان ناخوم ، نە نهاو نە گاڤەكەدی نان ناخوم •••
: ــ هەر بڤی آواي دكارن بدن زانين كۆ دماندەلا دە (هێتێ)و (ناكا) وەكە هەڤ ددن ماندەلا •

:ـ تيپێ ماندەلا (٣) نە

(نە ـ نا ـ نۆ)

١ ـ (نە) ژبۆ ماندەلا کرنا (کرنا بۆری) یە• وەك :

ـ نەخـوار ـ نەخواریيە ـ نەچـو ـ نەچویە •
ـ من نەخوار ـ من نەخواری‌یە ـ ئەزنەچوم ـ ئەزنەچومە•
ـ تە نەخـوار ـ تە نەخواری‌یە ـ تو نەچو ـ تونەچویە••
ـ ئەو نەچـو ـ ئەو نەچویە ـ وی‌نەخوار،وی‌نەخواری‌یە
ـ ئەم نەچون ـ ون نەچون ـ ئەو نەچون
ـ مە نەخـوار ـ وە نەخوار ـ وا نەخـوار
ـ وێ نەخوار ••• •••

٢ ـ (نا) ژبۆ نەکرنا (هێتێ) یە ـ کرنا دوملە وەك :

ـ ناخـوم ـ ناچم ـ ناکم ـ نابم ـ نادم••
ـ ناخـوی ـ ناچی ـ ناکی ـ نابي ـ نادي
ـ ناخـون ـ ناچن ـ ناکن ـ نابن ـ نادن

٣ ـ (نۆ) ژبۆ ماندەلا کرنا بەرسڤێ تێ • وەك :

یەك دپرسي‌و دبێژی : ـ گەلۆ سادۆ ل‌مالە ؟
دبەر سڤا وی دە آشیتا دبێژن : ـ نۆ • یاني نا •
ئەم دکارن بێژن : (نۆ ـ نا)یەکن ، لێ‌بشیوە ژهەڤ جدابونە•
:ـ ژبەرکۆ دوێ بەر سڤی دە ئەم کارن بێژن : ـ (نا ـ نۆ)

ـ گەلۆ بارام لماله ؟ : ـ گوهدار دكارى بێژى : ـ نـاـو دكارى بێژى : ـ تۆ ـ لێ هەر دڤي آواي دە ـ دبەرسڤىدە •
ـ ژلەورا ئەم نكارن بێژن :ـبارام تۆچى ـلشونا بارام ناچى•
بارام نۆ چويە ، لشونا ـ بارام نەچويە •••
لێ (نە ـ نا) دبەرسڤێ دە شونا (تۆ) دگرن •••
: ـ (نە) لجەم سورا دكەڤي پێش بەرناڤ دكرنا بۆرى دە :
ـ نانم نەم خواردوە •••
ـ آوم نەم خواردىيەوە •••
لجەم كورمانجا دكەڤي بەر كرنێ دڤا پەيڤا دە • وەك :
ـ من نان نەخوارىيە •••
ـ من آڤ ڤە نە خوارىيە •••
(م ـ م) دكورمانجى دە هاتنە آڤێتنو (من) تەنێ كەتبە پێش پەيڤى ـ كرۆكە ـ دەستپێكراوە • (نە) راستا راستاكەتيە بەر كرنێ•
: ـ دەرباس بويە كـۆ (نە) بكـەڤي بەر (چـە) وى ددى ماندەلا :
ـ مە نان نەخوارىيە •
ـ مە نە نان خوارىيە •
ـ نە مە نان خوارىيە •
: ـ ديا يەكەم دە (خوارن) ددى ماندەلا • ديا دوەم دە (نان) ددى ماندەلا • ديا سـيەم دە (مە) ددى ماندەلا •
(١) ـ خوارن چێ نەبويە
(٢) ـ نان نە هاتيە خوارن ـ دبي تشـتكى دي خواربي•
(٣)ـ(من) نان نەخوارىيە ، لێ دبييەكيدىنان خواربي،
وێ چاخێ نان هاتيە خوارن لێ نەمن خوارىيە ـ يەكـى دى خوارىيە •
ـ (نيە ـ نينە ـ تونە ـ نەهن) ـ

آورەك : ــ ئەڤ هەرچار (آلاڤ) هەروەكو دەرباس بونە ، ن جەم‌کورمانجا دپاش دە تێن،وداخوازێ‌بجارەك‌ددەن(ماندەلا)وەك:

ــ نان نیە ــ نان نینە ــ نان تونە ــ نان نەهن ٠

دڤا هەموادە ددی زانین کۆ (نان) بجارەك نیە ٠ لێ دەما ئەم بخوازن پەسنەکی بدن (ماندەلا) (نە ــ نا) تێنە گـۆتن : ــ نان نەخوەشە ٠ رۆژ نەگەرمە ٠ یاني نان هەیە لێ نەخوەشە ٠ رۆژ هەیە لێ نەگەرمە ٠ خوەشیو گەرمي ددن ماندەلا ٠

(٥) ــ پەرچە کرنا (کرنێ) :

: ــ کرن ــ بدو آوا تێ پەرچە کرن :

١ ــ دگل بەرناڤ

٢ ــ بێ بەرناڤ

: ــ کرن دگەل بەرناڤ :

ــ د تێزبۆری ــ دیتی دە دو پەرچە (کرن) هــەنە :

ــ خوار

ــ خوارن ٠ وەك

من نان	ــ خوار
تە نان	
وی نان	
وێ نان	
مە نان	
وە نان	
وا نان	

من سێڤ
تە سێڤ
وی سێڤ
وێ سێڤ — خوارن
مە سێڤ
وە سێڤ
وا سێڤ

دکرنا دور بۆری ـ نە دیتی دە :

مە ـ وە ـ وا ـ
من ـ تە ـ وی ـ وێ | نان خواریە

من ـ تە ـ وێ ـ وی
مە ـ وە ـ وا ـ | سێڤ خوارنە ...

: ـ دکرنا چیرۆکی دە :

من ـ تە ـ وی ـ وێ
مە ـ وە ـ وا .. | نان خواربو

من ـ تە ـ وی ـ وێ
مە ـ وە ـ وا .. | سێڤ خواربون

: ـ لێ دکرنا تێنەپەر دە (٣) پەرچەنە :

: ـ نێز بۆری ـ دیتی :

ئەز ـ چوم ـ هاتم ...
تو
ئەو | چو ـ هات

دور بۆری ــ نەدیتی :

ئەز	ــ	چومە	ــ	هاتمە ...
تو ، ئە	ــ	چویە	ــ	هاتیە
ئەم ، ون ئەو	ــ	چــونە	ــ	هاتنە ...

ــ چیرۆکی :

ئەز	ــ	چوبوم	ــ	هاتبوم ..
تو ، ئەو	ــ	چۆبو	ــ	. هاتبو . .
ئەم ، ون ، ئەو	ــ	چوبون	ــ	هاتبون...

آورەك : دڤردە (ئەو) (٣) دەلامەتا دبێني :

١ ــ یەکێ نەپەندی

٢ ــ یەکە نەپەندی

٣ ــ هنە نەپەندي

هروها دڤردە (٣) پەرچە (کرن) دگەل (٥) پەرچە بەرناف تێن .

٢ ــ بێ بەرناف ــ

: ــ دکرنا تێپەرا بۆری دە (٢) دو پەرچە دمێنن :

		تەك	کۆم
نێز بۆری	ــ	خوار	خوارن
دور بۆری	ــ	خواریە	خوارنە
چیرۆکی	ــ	خواربو	خواربون.

: ــ دكرنا تێ نەپەرا بۆری دە (٣) سێ پەرچە دمێنن :

ئێز بۆری : ــ	چـوم ــ هاتم • چـو ــ هات • چـون ــ هاتن •
دور بۆری : ــ	چـویە ــ هاتیە • چـومە ــ هاتمە • چـونە ــ هاتنە •
چیرۆكی : ــ	چـوبوم ــ هاتبوم • چـوبو ــ هاتبو • چـوبون ــ هاتبون •

: ــ لێ دكرنا (ناكا)و (هێتێ) دە ، چەتێپەرو چە تێ نەپەر چە دگەل (بەرناف) و چەبێ (بەرناف) هەر (٣) سێ پەرچەنە :

: ــ كرنا ناكا دگەل بەرناف

بەرناف	تێپەر	تێنەپەر
ئەز	دخوم ــ	دچم
تو ئو	دخوی ــ	دچي
ئەم ون ئەو	دخون ــ	دچن •••

:ـ كرنا ناكا بێ بەرناڤ :

بەرناڤ	تێپەر	تێنەپەر
... ـ	ـ دخوم ـ دخوي	ـ دچم ـ دچي
... ...	ـ دخون	ـ دچن ..

:ـ كرنا هێتێ دگەل بەرناڤ :

ئەزدێ بخوم ـ ئەزدێ بچم .

تو ئەو	دێ بخوي ـ دێ بچي
ئەو ئەم ون	دێ بخون ـ دێ بچن ...

:ـ بێ بەرناڤ

... ـ دێ بخـوم ـ دێ بچم ..

... ...ـ	دێ بخـوي ـ دێ بچي ...

...
... دێ بخـون ـ دێ بچن ..
...

:: ـ دسوراني ده (٦) پەرچە دگەل بەرناڤو بێ بەرناڤ دمێنن:

: ـ كرنا بۆرى تێپەر :

ـ نێز بۆرى : دگەل بەرناڤ :

تەك ـ	ئەمن خـواردم	ـ	ئەمن كردم ...
	ئەتو خـواردي	ـ	ئەتو كردي ...
	ئەو خـواردي	ـ	ئەو كردي ...

كۆم ـ	ئێمە خـوادمان	ـ	ئێمە كردمان ...
	ئێوە خـواردتان	ـ	ئێوە كردتان ...
	ئەوان خـواردیان	ـ	ئەوان كردیان ...

ـ دور بۆرى دگەل بەرناڤ :

تەك ـ	ئەمن خـواردومەوە	ـ	ئەمن كردومەوە ..
	ئەتو خـواردیتەوە	ـ	ئەتو كردیتەوە ..
	ئەو خـواردیەوە	ـ	ئەو كردیەوە ..

تەك ــ	ئێمە خــواردمانەوە ــ ئێمە كردمانەوە ••	
	ئێوە خــواردتانەوە ــ ئێوە كردتانەوە ••	
	ئەوان خــواردیانەوە ــ ئەوان كردیانەوە ••	

كۆم ــ	ئێمە خــواردمان بو ــ ئێمە كردمان بو ••
	ئێوە خــواردتان بو ــ ئێوە كردتان بو ••
	ئەوان خــواردیان بو ــ ئەوان كردیان بو ••

: لێ بەرناڤێ پێشــگر بێنە راكرن ، بەرناڤێ پاشــگر دمێنن ژبەر ڤي آواي دیسا (٦) پەرچە (كرن) دمێنن :

: ــ نێز بۆری | خواردم ، خواردیت ، خواردی
خواردمان ، خواردتان ، خواردیان •

: ــ دور بۆری | خواردمەوە، خواردیتەوە ، خواردییەوە
خواردمانەوە ، خواردتانەوە، خواردیانەوە

: ــ چیرۆكی | خواردبومەوە ، خواردبوتەوە ، خواردیبوتەوە
خواردمانبو ، خواردتان بو ، خواردیان بو •

آورەك :

ــ دسۆرىدە وەكە كورمانجی (خوار) كۆ (كرنە) وەكــەخوە دمێني تەنێ بەرناڤێ پاشــگرێ سۆری دگــەل (كرنی) دمێنن ژلەورا (كرن) دناڤ وان دە خوە وندا دكی شەپەرزە دمێني •

: ـ لێ ئەگەر ئەو بەرناڤ بێنە آڤێتن وەکە کورمانجی دمێني :
سۆرانی : ـ ئەمن خــواردم من خواردم ـ خواردم
کورمانجی : ـ من خــوار ـ مە خــوار •
: ـ دیا پێشي دە (ئە ـ د ـ م) زیدەنە • دیا ناڤێ دە (د ، م) زیدەنە • یا داوی دە (د) زیدەیە •
ـ کەنگی ئەم ڤا زیدە بونا راکن وەکە هەڤ دبن :

کورمانجی

ـ من خوار ـ من کوشت
ـ من خوار ـ من کوشت

سۆری

ـ من خوار ـ من کوشت
ـ من خوار ـ من کوشت
ـ خــوارم ـ کوشتم (؟)

تەنێ دیا پاشي دە بەرناڤ لپاش دمێني•چاوا کۆ دکورمانجیدە لپێش دمێني • لێ دهەر روی ماي دە وەکە هەڤن •

: ـ ئەڤ (دکرنا) (دالي) دەولویە لێ دئێ مایدە گرانیا زیدە بونا (د) دسۆرانيدە نامێني • لێ ماینا دو بەرناڤا وەکە خوە دمێني
: ـ جارنا (ە) تەڤگەر زێدە دمێنن :
سۆراني : ـ ئێمە نانمان خواردمانەود •
کورمانجی : ـ •• مە نان •• خواریە •

: ـ وێ چاخێ (ئێ ـ مان ـ دمانە ـ وە) ـ ٤ ـ ٥ •زیدە دمێنن • ئەگەر بێنە آڤتن دمێني :

سوری : ــ مه نان خواروه
کورمانجی : ــ مه نان خواریه
(وه ــ یه) دو تەڤگەرن ل‌گۆرا دەنگی تیپا بەری خوه تێنه‌دانین : دسۆرانی ده (ر) د(خوار) ده پێشبەره‌که کـورت دانێ • ودکورمانجی‌ده ژێربەره‌که کورت دانێ • ژلەورا دسۆرانی‌ده تەڤگەرا پاش (وه) هاتی‌یه • ودکورمانجی‌ده (یه) • دتیـینا (لاتینی) دەگەلەك خوەش خویا دکن •

ــ وا دیاره که نەوەکهڤی دبەرناڤا ده (زۆر ــ کەلەك) دناڤ بەرا هەردو شیوادە پەیدا دبي :

١ ــ بەر ناڤێ سۆری : پێشگرو پاشگرن •
٢ ــ بەرناڤێ کورمانجی پێشگرن •
٣ ــ دپێشگرێ سۆر ده (ئه ــ ئێ) زیدەنه •
٤ ــ دکورمانجی‌ده پەیدانابن ــ نەمانه •
٥ ــ بەرناڤێ کورمانجی دو پەرچەنه نەوکه هەڤن •
٦ ــ دسۆری‌ده دو پەرچەنه دپێش‌و پاش‌ده وەکه خـوه دمێنن •

: ــ دکرنا تێ‌نەپەرێ سۆری‌ده (٥) پەرچه دمێـن کۆ بەرناڤ رابن :

ــ دگل بەرناڤ (٦)

ــ من چوم ، ئێمه چون ــ ئەتۆ چویت ، ئێوه چوین •
ــ ئەو چو ، ئەوان چون •

ــ بێ بەرناڤ (٥)

ــ چوم ، چویت ، چوي ، چوین ، چون

:ـ دكرنا (دودەم) دە (٣) پەرچە دمێنن :

سليماني ـ ئەچم ، ئەچي، ئەچن •

هەولێری ـ دەچم ، دەچي ، دەچن •

:ـ دفرمان دە (٤) پەرچە دمێنن :

سليماني ـ ئەبي بچم ، ئەبي بچن ، ئەبي بچيت ئەبيبچي ،

هەولێری ـ دەبي بچم، دەبي بچين، دەبي بچيت، دەبيبچي،

تەنێ د (سوتن) دە وەكـە هڤالێ خـوە نایێ لێ نزانم چما ؟ (٥) پەرچەنە :

سوتام ، سوتاي ، سوتا ، سوتاين ، سوتان •••

دڤردە (سوتا) بێ (راناوە) •

تەكا :

ئەگەر شاشي وچەوتي دڤان ئڤيساران دە پەيدا دبي تەكا ئەكەم لێم ببۆرن ، ژبەركۆ باش بشيوەي سۆری فێرنەبومە • پياوی چاك ئەوە كە شتيكی خوار ببێنی راست بكی •••

★ ★ ★

(٦) ـ چاوا كرنا تێنەپەر دبي تێپەر ؟

١ ـ چەقا تێ نەپەرێ كـوّ داوىيا وى (آ) بي ب (آند) دبي تێپەر :

ـ گۆشت كەليا ـ من گۆشت كەلاند
ـ رون قەليا ـ من رون قەلاند
ـ شيرین رەڤيا ـ من شيرین رەڤاند
ـ دار هەژيا ـ من دار هەژاند
ـ كەو پەرتێ ـ من كەو پەرتاند ...

٢ ـ چەقا كرنا كۆ (بو) بكەڤێ داويا وێ ب (كر) دبي تێپەر :

ـ فەرهاد سواربو ـ من فەرهاد سواركر
ـ بارام رابو ـ من بارام راكر
ـ بار خواربو ـ من بار خوار كر
ـ كەروان كاربو ـ من كەروان كاركر
ـ بوك پەيا بو ـ من بوك پەياكر
ـ آلا بلند بو ـ من آلا بلند كر ...

٣ ـ چـەقا كرنا داوىيا وێ ب (كـەت) بێ • (بـخست) و (كر) دبي تێپەر :

ـ بۆزۆ داكەت ـ من بۆزۆ داخست •
ـ سۆرۆ راكەت ـ من سۆرۆ راكر
كارێ مە خەراب كەت ـ مە كارێ خوە خەراب كر ـ خست
ـ آگرێ مە ڤێكەت ـ مە آگرێ خـوە ڤێخست ...

(٧) ـ كرنێ كێم وەش‌و آليكار :

هن كرن هەنە كوژواره دبێژن : كرنێ كـێم وەش‌و آليـكـار •
ژوا كرنا :

١ ـ (بو) يە • ئەڤ (بو) بداخوازا (كان ـ صار) دزمـانێ عربي‌دە تێ • لێ چاوا ژ هەڤ جدا دبن ؟

: ـ دزمانێ كوردی دە وەكە هەمو زمانێ دنیاي (نەقره) هەيە گەلەك جارا (گۆتن) ب (نەقره) ژهەڤ خويا دبن •

ـ جا چە دەما ئەم بێژن :

ـ بوك سوار بو •

ئەگەر (نەقره) لـسەر (سوار) بي • وێ چاخێ بداخوازا (كان) تێ • لێ ئەگەر (نەقره) لـسەر (بو) هات • وێ چـاخێ بداخـوازا (صار) تێ :

بارام سوار (بو)

: ـ (صار راكبا) •••

بارام (سـوار) بو ـ دەما هات كوشتن •••

: ـ كان راكبا عندما قتل ••

: ـ خوارن چێبو ـ صار الاكل جيدا • بمعنى : طبخ جيدا •••

: ـ رەوشێ بـمێربو من رەڤاند ـ كانت متزوجة •

: ـ يانی (پێـكراو) ناخوازی ، بەلـكی دو ناڤا داخوازی :

بارام سـوار بو ـ بارام بو سـوار •

دڤردە (سـوار) نە پێـكراوە • ژبەركۆ (كرن) ژبارام نەچـويە سەر (سـوار) • بەلـكی (بارام) بويە (سـوار) •

ـ لێ د (ژێدەر) دە (بو)و (سـوار) بـهەڤرە تێن‌و ژێدەركی چێدكن • (سـواربون) • ژبەركۆ (بو) كێم وەشـــە دبي ناڤـەك دگەل‌بێ • وەك :

سواربون ــ خواربون ــ پيابون
زانه بون ــ چێبون ــ خوەش بون ...
: ــ ژبەر ڤی (آوای) هن زمان زانێ کورد
(سواربو) بهەڤره دکـــن (کرنەك) .
لێ نەکرنەکه . بەلکی دژێدەر تەنێده بهەڤره کۆم دبن . ژبەر کۆ (بون) بخوه (ژێدەره) چێکرۆخەچه ناڤي بدی بەر ، ژێدەرکی نو چێدکي :
(بون) ــ سوار بون . خوەش بون
چێ بون . گران بون ...

آورەك :

دڤرده (ن) نیشانا ژێدەره . نەژبۆ (کـــۆمه) . چەدەما ژبـــۆ (کۆم) بێ گەرەکه کۆمەك ناڤ دپێش ده هەبن :
ــ فەرهاد و رزگۆو شێرۆ سواربون .
ــ شێرینو مزگینو دلشا خوشكبون .
ــ شەش کیلۆ سێڤ بمن گران بون .
۲ ــ (کر) دو پێکراوا دخوازي :
ــ روستەم بوك سوار کر .
ــ فەرهاد بارێ خوه بار کر .
ــ شێرین پورێ خوه حەنه کر .
: ــ دڤرده (بوك) و (سوار) دو ناڤن ــ پێکراون . چاواکـــۆ (پۆر) و (حەنه) دو ناڤن ــ پێکراون ...

آورەك :

جارنا ب تیپا پێوەند دو ناڤ دپێشیا ڤا هەردو کرنا دەتێن وەك :

ــ فەرهاد قەنجو خوەشکر دژمن کوشت •
ــ شەڤادي لگوندی مە : ــ گوڤەندو شاهی بو •
: ــ ژڤان پێڤە ژی هن آلاڤێ آلیکار هەنە کو چێکرۆخن وەك :
(را ، دا ، ڤە ، لا ، هل)
(را) ــ رادا ــ راکر ــ راخست ــ رابو •••
(دا) ــ دادا ــ داکر ــ داخست ــ دابو •••
(ڤە) ــ ڤەدا ــ ڤەکر ــ ڤێخست ــ ڤەبو •••
(لا) ــ لادا ــ لاچو ــ لابر ــ سۆرییە •••
(هل) ــ هلدا ــ هلکر ــ هلبو •••
: ــ ئەڤ آلاڤ داخوازێ دگۆرنو (کرنەکە) نو چێ دکن :
هەوەکو : (دا) کرنەکە ــ دانەکە بێ ڤەگەرە •
ــ بارام نان دا ••
لێ کۆ ئەم بێژن : ــ (رادا) کرنەکە نو چێبو ــ دانەکە بڤەگەرە :
ــ شێرین جاوێ خوە رادا •
ــ سەرتیپ لنگی خوە رادا •
: ــ داخواز هاتە گۆراندن ، (رادان) نەوەکە (دان) ە •
وەها رەنگە ئەڤێ دی ژی ولونە • کۆربالا خوە بدی :
ــ دا ــ دادا ــ داکر ــ داخست
هەر یەك داخوازەك هەیە • نەوەکە هەڤن ••••
لێ (رە ، ڤە ، دە) دپاش پەیڤێ دەتێن :
ــ د ڤر (ڤە) وەرە ، دڤر (ڤە) هەرە •••
ــ دڤر (رە) وەرە ، دڤر (رە) هەرە •••
ــ دڤر (دە) یە ، دور (دە) یە •••
: ــ دڤردە ژبۆ نیشاندان و بجیکرن هاتنە •

آوره‌ك :

دسۆرانيده (وه) شونا (ڤه)دكرى،چاوا خويادكى (ڤه)دكوكاخوه ده (وه) يه . لێ پاشێ بويه (ڤه) هه‌م سينۆرى مه : تركو فارسو ئه‌رمن، ژى (وه) ب (ڤه) گوراندنه و دبێژن :

ترك ــ وار ــ ڤار
فارس ــ دوه‌م ــ دڤه‌م
ئه‌رمن ــ ئه‌ورپا ــ يه‌ڤرپا ...

كورد ژى ولو زمانێ خوه سڤك كرنه و گۆتنه :
سۆراني : ــ گه‌را وه ــ گه‌رايه‌وه ــ گه‌رايه‌ته‌وه ...
بهديني : ــ گراڤه ...
كورمانجى : ــ ڤه‌گه‌رايه ...
: ــ وا دياره كۆ (ڤه ــ وه) لجه‌م سورا و به‌هدينا دپاشــده هاتنه . لێ لجه‌م كورمانجى ماي دپێش (كرنێ) ده‌تێ .
: ــ دكورمانجيده دهه‌مو كرناده ناي .
٦

سورانى		به‌هدينى		كورمانجێ ماي
هاتيه‌وه	ــ	هاتيه‌ڤه	ــ	هاتيه .
خواردوه	ــ	...	ــ	خوارى‌يه
ره‌وشتووه	ــ	...	ــ	چويه .
دانشتووه	ــ	...	ــ	رونيشيه ...

: ــ دناڤ ده :

سۆرانى ــ له اێره‌وه وه‌ره
بهدينى ــ دهره‌ڤه وه‌ره

: ــ دسۆرانيده (وه) بدوسیٚ داخوازا تیٚ :
١ ــ دور بۆری :
٢ ــ ب جیکرنو نیشاندانا دەرەك ــ شونەك •
٣ ــ ژبۆ خوارنا تشتی رۆن • وەك آڤو ••
ــ رەوشتووه ــ کردوه ــ بردوه •••
ــ گەرایەوه ــ هاتیەوه ــ چويتەوه •••
ــ خواردیەوه ــ •••

: ــ لیٚ دکورمانجی ده هەروەکو هاتیە زانین ئەڤ (وه) بویە (ڤه) • بەلام پری جارا لجەم کورمانجا دپیٚشده تیٚ :
ــ ڤەگەرایە ــ ڤەبویە ــ ڤەخواریە ــ ڤەرستیە ••
تەنیٚ ئەگەر (د) بکەڤیٚ پیٚشیا پەیڤیٚ ویٚ چاخیٚ (ڤه) دپاشده تیٚ : ــ ئەگەر ژ سلیماني هاتي د خانەقین ڤه وەره • ــ ئەگەر هەری زاخۆ د موسل ڤه هەره •••
: ــ بسۆراني جارنا تیٚ گۆتن : (هاتوتەوه) :
هەروەکو ژمن ڤەخویا بو ، ئەڤ (ته) زیٚدەیە • لیٚ ژبەرکۆ دو (و ــ و) بهەڤره کۆم نەبن ناچاره (ته) زیٚده کرنه •

سۆراني : ــ هات ــ هاتوه ــ هاتوتەوه •••
بەهدیني : ــ هات ــ هاتیه ــ هاتیەڤه •••
کورمانجي ماي : ــ هات ــ هاتیه ••••
: ــ کەنگی ئەم دبیٚژن : ــ هات ــ هاتیه • تیٚ زانین کۆ هاتیە کو ؟ پاش ڤه دانینا (وه ــ ڤه) أیدی نەگەرەکە ــ پیٚویستنیه • ویٚ چاخیٚ : (وه ــ ڤه) دپاشده زیٚدەنه •
: ــ چاوا ئەم زانن کۆ ئەڤ (ه) : (را ، دا هل ، لا ، ڤه) نەژ کۆکا گۆتنیٚنه ؟
: ــ چه دەما کۆ تیپەك (ماندەلا ــ نفی) بکەڤی پیٚش گۆتنیٚ

تێ زانین کو ئەڤ (ە) تیپ نە ژکۆکا وێنە • ژبەرکو تیپا (ماندەلا) دکەڤێ ناڤبەرا ڤا تیپاو گۆتنێ وەك :

رادا	ـ	رانەدا	•	رازا	ـ	رانەزا•••
دادا	ـ	دانەدا	•	دامەدە	ـ	دامەگرە •••
لابرد	ـ	لانەبرد	•	لاچو	ـ	لانەچو •••
هلکر	ـ	هل نەکر	•	هلبو	ـ	هل نەبو •••
ڤەکر	ـ	ڤە نەکر	•	ڤەبو	ـ	ڤە نەبو •••

: ـ وێ چاخێ ب هەساني تێ زانین کو ئەڤ (کرن) پەرچیم و لێکدارون •

: ـ هەروها دکرنا ناکادە (د) کو نیشانا (کرناناکا)یە ، دکەڤێ ناڤبەرا آلاڤو (کرنێ) وتێ گۆتن :

رادزم	ـ	رادکم	ـ	رادخم	ـ	رادبم •••
رانازم	ـ	راناکم	ـ	راناخم	ـ	رانابم •••
ڤە دخوم	ـ	ڤە دکم	ـ	ڤە ددم	ـ	ڤە درێسم ••
ڤە ناخوم	ـ	ڤەناکم	ـ	ڤە نادم	ـ	ڤە نارێسم ••
لائەدم	ـ	لائەچم	ـ	لائەبم	ـ	لائەخم •••
لانادم	ـ	لاناچم	ـ	لانابم	ـ	لاناخم •••
هل ددم	ـ	هل دکم	ـ	هل دکشم	ـ	•••
هل نادم	ـ	هل ناکم	ـ	هل ناکشم	ـ	•••
داددم	ـ	دادخم	ـ	دادکم	ـ	•••
دانادم	ـ	داناخم	ـ	داناکم	ـ	•••

ژبەرکو (د) گەرەکە دبەر (کرنێ) دەبێ • چاواکو تیپا (ماندەلا) ژی ولۆیە •

:ـ كرنا دو رەھ :

:ـ هن (كرن) هـەنە كـۆ دوان دە : (بۆری) ، (ناكا) ، (هێتێ) نەوەكە هەڤ تێن • ژوان رە دبێژن :ـ كـرنێ دورەھ ـ دورەگ •   وەك :

ژێدەر		بۆری	ناكا	هێتێ
فرۆتن	:ـ	فرۆت	دفرۆشي	دێ بفرۆشي
دۆتن	:ـ	دۆت	ددۆشي	دێ بدۆشي
كوشتن	:ـ	كوشت	دكوژی	دێ بكوژي
براشتن	:ـ	براشت	دبرێژی	دێ ببرێژي
راكەتن	:ـ	راكەت	رادكەڤی	دێ راكەڤي
داكەتن	:ـ	داكەت	دادكەڤی	دێ داكەڤي
هاتن	:ـ	هات	تێ	دێ بي
آڤێتن	:ـ	آڤێت	تاڤێژی	دێ باڤێژی
مێتن	:ـ	مێت	دمژی	دێ بـمژی
رێتن	:ـ	رێت	درێژی	دێ برێژی
گۆتن	:ـ	گۆت	دبێژی	دێببێژی
گۆتن	:ـ	گۆت	ئەلێ	دەلێ (سۆری)
گۆتن	:ـ	گۆت	دبێ	دێ ببێ •••

:ـ دڤا تەڤادە كرنا ناكا و هێتێ وەكە ژێدەرێ خوە نائێن • لێچە دەما هورو كۆر لێ بكۆلن دبینن كۆ ژبۆ سڤكیو بـهەڤ شاش نەبون هاتنە گۆراندن •

●

:ـ بجي كرن ـ (تاكيد) دكرنێ ده چاوايه ؟

:ـ ژبۆ كۆ دلێ گوهدارێ ته بكـهڤي جي ـ باوەر بكـى ، گەرەكه (كرن) دوجار بێ گۆتن •

:ـ بێ وەكو مرۆڤەك ب پرسيو بێژى :
ـ راسته بارام ژ (رەواندزێ) هاتيه ؟

دبرسڤا وى ده تێ گۆتن : ـ بەلێ هاتيه •
ـ لێكۆ باوەر نەكي و جارەكه دي بپرسي و بێژى :
ـ خوه دێكى دەبێژه : راسته هاتيه ؟

دبرسڤا وىده ڤێ جارێ تێ گۆتن :
ـ بەلێ بەلێ هاتيه

يا ـ بەلێ ، هاتيه هاتيه •••

يانى بجي هاتيه • باوەربكه هاتيه •••
:ـ وها رەنگه : ـ چويه چويه • وێبێ وى بێ • نايێ نايێ••

:ـ لێد (ناف) ده ، جارنا ئەو ناڤێ كۆ (م) د سەرێ وى ده نەبي (م) مەك دكەڤێ سەرێ وى وتێ گۆتن :

ـ ئەز شێخ مێخ نزانم •••
ـ آغا ماغا ناس ناكم •••
ـ بەگ مەگ گوه نادم •••

:ـ وها رەنگه دبێژن : فلان بێڤان نزانم •••
:ـ لێ ئەگەر (م) دسەرێ (ناف) ده هەبي ، وێ چاخێ ئەم نكارن بێژن : ـ مەلا مـەلا نزانم ••• لێ دبێژن : ـ مەلا نەمـلا نزانم • مێر نەمێر نزانم • مير نەمير ناس ناكم •••

:ـ لێ بجي‌کرنا براستی ئەوە کۆ (کرن) یا (آلاڤ) دوجار بێ گۆتن :

ـ نانا بارام نەچویە ...

ـ بەلێ بارام چویە چویە ...

★ ★ ★

:ـ رەوش‌و پەرگالا کرنێ ـ (وضع الفعل)

:ـ (کرن) بخوە ناڤێ (ژێدەرە) لێ کۆ ئەم نیشانا (ژێدەر) باڤێژن ب (آوایێ) دەمێن خوە دبي (٣) پەرچە :

١ ـ کرنا بۆری

٢ ـ کرنا ناکا

٣ ـ کرنا هێتێ .

ـ کرنا بۆری ژی (٤) پەرچەیە :

١ ـ نێز بۆری ـ دیتی .

٢ ـ دور بۆری ـ نەدیتی .

٣ ـ خوەستي ـ (طەلبي) .

٤ ـ چیرۆکي ـ (مبني الحکایە)

:ـ چیرۆکي ژي دو پەرچەیە :

١ ـ چیرۆکی دیتی ـ (شهودی)

٢ ـ چیرۆکی نەدیتی ـ (غیر شهودی)

★ ★ ★

:ـ ئێ‌کۆ دکی ناڤێ وی (کرۆکە) . ئێ‌کـۆ (کرن) پێ دبي ناڤێ وی (پێکراوە) .

: ــ خوه پێ گرتيێ (كرنێ) جيدهم ــ جيگه ــ (راكێشــ‌و راكێشراون) •
: ــ هه‌ريه‌ك ژڤان دورو درێژ دجهێ خوه ده هاتنه گۆتن •

★ ★ ★

: ــ رەوش‌و تەڤگەرێن داويا كرنێ :

چاوا هاتيه خويا كرن (٧) رەوش‌و (٦) تەڤگەر دكەڤن داويا (كرنێ) وەك :

		هەرێ	نا	تەڤگەر
ژێدەر	:	كرن	نەكرن	(ان)
تێز بۆری	:	كر	نەكر	گرێداي
چيرۆكیديتی	:	دكر	نەدكر	••
دور بۆری	:	كريە	نەكريە	(يە)
چيرۆكی نەديتی	:	كربو	نەكربو	(بو)
خوەستی	••	بكرا	نەكرا	(آ)
ناكا	:	دكي	ناكی	(ی)
هێتێ	:	دێ بكی	دێ نەكی	••
فرمان	:	بكە	مەكە	(ە)

: ــ هاتە خويا كرن كۆ (٩) پەرچە كرن ب (٦) پەرچە تەڤگەر هاتنە •
: ــديسا كرن دوپەرچەيە : ١ ــپەندی ، ٢ ــنەپەندیيە•
: ــ بارام نان خوار ــ بارام نان خوارد
: ــ نان هات خوارن ــ نان خوراوە •••

: ــ هاته زانین کۆ (کرۆك) یاناڤه ، یا بەرناڤه :

ــ شێرۆ بارام بەردا
ــ وی بارام بەردا

: ــ هەروها پێکراو ژی : یاناڤه ، یا بەرناڤه :
ــ فەرهاد (شێرکۆ) کوشت
ــ فەرهاد (ئەو) کوشت

: ــ خــوه پێگرژی : یاجیدەمه ، ویا جیگــەه ، (راکیشــو راکیشراوه) :

: ــ نێرو مێ دکرنێ دە : :

: ــ چاوا ژ رەوشو پەرگالا کرنێ هاته خویا کرن کۆ نێرومێ دکرنێ دە پەیدا نابن •
: ــ تەنێ دبەرناڤو ناڤێ نیشانداندە ، دتەکێ پەندیونەپەندی دە نێرو مێ هەنه • لێ ئەوژی دکرنا تێپەرا بۆری دە ولۆیه :

بەرناڤ	وی خــوار وی خــواریه	وێــوار وێ خــواریه
نیشاندان	ڤی خــوار ڤی خــواریه	ڤێ خــوار ڤێ خــواریه ••

: ــ چاوا هاته خویا کرن کــۆ دپالڤــەدانێ دە ژبۆ نێرا (ێ) هاتیه ، وژبۆ مێیا (آ) هاتیه :

ــ خەنجرا من ، شوریّ من ...
ــ چێلەکا من ، گایّ من ...

: ــ چاواکو دتەکیّ ژماریّدە (یەك) ژبوّ نێرا (ی)و ژبوّ میّیا (ە) جارنا تیّن :

ــ رەوشیّ (ژنەکە) باشە . (ە)
ــ فەرهاد (مێرەکي) باشە . (ی)

(٣) ــ پەرچێ سیەم تیپە ــ (الحرف) :

: ــ تیپــئەوگۆتنەکۆ خوە سەر نکاري داخوازێبدیزانین•
ئەوژی دو پەرچەنە :

١ ــ تیپێ ڤیسین
٢ ــ تیپێ بداخواز

تیپێ ڤیسین تیپێ ئەبجەدی‌نە • ئەوژی دو پەرچەنە :

١ ــ تیپێ دەنگی
٢ ــ تپێ بێ دەنگ

: ــ دەنگی ژی دو پەرچەنە :

١ ــ دەنگ کورت
٢ ــ دەنگ درێژ

: ــ تیپێ ڤیسین (٣٣) سیەوسێ تیپن :

آ ، ب ، پ ، ت ، س ، ج چ ، ح ، ھ ، خ ، غ ، ف
ڤ ، ق ، ك ، گ ، د ، ز ، ر ، ش ، ژ ، ل ، م ، ن
و ، يێ ئە ؤ ، أ ۆ ، ئو ، ئێ ، ئي •

: ــ ژ ڤا تیپا (٨) بدەنگن : ــ آ ، ئۆ ، ئو ، ئێ ، ئي ، أ ، ؤ ، ئە

دەنگ درێژ	(آ) ــ آدار ــ	آگر	ــ آدەم ••	
	(ئۆ)ــ ئۆسمان ــ	ئۆردو	ــ ئۆب ••	
	(ئو)ــ ئورس ــ	ئوسڤ	ــ ئوی	
	(ئێ)ــ ئێ ڤار ــ	ئێرە	ــ ئێزیدی	
	(ئێ)ــ ئيشەڤ ــ	ئيرۆ	ــ ئيران	

دەنگ کورت	(أ) ـ أبراهیم ـ أسکەندەر ـ أسحاق ••	
	(ؤ) ـ کۆرد ـ کؤرت ـ کؤشت.	
	(ئە) ـ ئەگەر ـ ئەرزەن ـ ئەرتوش	

: ـ ئەڤ تیپێ دەنگی تەڤگەرو آریکارن ژبۆ تیپێ بێدەنگ • چە دەما بخوازن گۆتنەکی چێکن ئەگەر تیپێ دەنگي تێ دە نەبن گۆتن پێك نابێ •

: ـ (آدار) • ئەگەر (آ ـ آ) ژناڤبەرا (د ـ ر) رابن دەڤێ مە لێ ناگەری ـ نکارن ژ دەڤێ خوە دەرخن ••

: ـ (گۆشت) • سێ تیپ بێ دەنگ بآلیکاریا تیپەك بدەنگ گهانەهەڤ • (ۆ) ژناڤ وان دەرکەڤي (ك ، ش ، ت ،) نابن گۆتن ئەم نکارن ژ دەڤێ خوە دەرخن •

: ـ تیپێ بێ دەنگ ئەونکو بێ آلیکاریا تیپێدەنگیدەنگژوان دەرناکەڤي ، ئەم نکارن ژدەڤێ خوە دەرخن ـ زمان لوان ناگەري• ژلەورا ئەم ژوارە دبێژن : تیپێ سادە

آورەك : ـئەگەر ژڤا تیپا پێڤە هن تیپێ دی هاتن مەیدانێ ژدەڤ خواریێە ، نەژ کۆکا تیپانە ـ نەژ تیپێ بنگەهینە • پشتی بلاڤ بونا خوەندن و هۆبون لناڤ ملەتو وەلێت ئەڤدەڤ خواري رادبي ، ژلەورا ئەم نکارن تو ناڤا ژوان خوارە تیپا رە سازبکن •

: ـ رستە هونان :

ئەی برادەر ! خوەش بزانە تیپێ کوردی (۳۳) سیەوسێ (آ) و (با) و (پا) و (تا)و (جیم)و (چیم) و ـ دال و ـ سێ ـ (حێ)و (خێ)و (غین)و (ڤێ)و (هێ) و (ژێ)و ـ فێ ـو قاف ـ (زال)و(شین)و (رێ)و(لام)و (میم)و(نون)و ـ گاف ـو ـ کاف ـ (ئۆ)و (ئي) و(أ)و (ئە) و (ؤ) و (ئو)و ـ ئێ ـ و ـ یێ ـ (وا) نە • پشتی ڤا رە ئێ بێن خوارە شیوە گوە مەدێ •

(٢) ـ پەرچێ دوەم تیپێ بداخوازن :

: ـ تیپێ بداخواز بخـوە ژ تیپێ ئەبجەدیٖ نە • لێ ژوان رە کارەك هاتیە دانین ـ داخوازەك ، یا چەند داخواز ژ هەریەکی ژوان تێ زانین • لێ چاوا دەرباس بویە :

ـ داخوازێ سەربخوە نکارن بدن خویا کرن •

: ـ ئەوژی چەند پەرچەنە :

(١) تیپێ دەستپێك : (حروف الابتداء)

: ـ تیپێ دەستپێك ئەون کۆ دەستپێکرنا کارەك ددن زانین ـ ددن خویا کرن •

(لە ـ ل) ـ دشیوەێ سۆرانيدە ، ۆ ل ناڤ ایلا (مرداسـا) ئەڤ (تیپ) ژبۆ دەستپێك هاتیە •

دبێژن : ـ فەرهاد لە کەرکوکوە دێ •

: ـ هێڤو ل ملاطیا هاتیـیە •••

(ژ ، ش) ـ لناڤ کورمانجا ژبۆ دەستپێك هاتنە :

ـ روستەم ژ موشێ تێ

ـ ئەزدین ش زاخۆ تێ •••

(ز) ـ ل جەم زازا بڤی داخوازێ تێ :

ـ بارام ز پالۆ هاتیە مال •••

ـ فەرهاد ز دیاربکر تێ •••

(٢) ـ تیپێ تێ دە بون ـ (ظرفیة)

(لە ل) ـ ب هردو شیوا دبێژن

ـ بارام لە ژۆرە

ـ بارام ل هندرويه •
ـ بارام ل ژۆره
ـ بارام ل خواره
ـ بارام له خواره •••

: ـ جارنا بداخوازا (سەر) تێ :
ـ چوكا ل دارێ دانێيه ـ ل سەرداني‌يه •
ـ بەرف ل چيێ دباري ـ لسەر چيێ دباری •
ـ خوەلي لرەزێ مه كەتيه ـ لسەر رەزێمەكتيه•
ـ سێوێك له ژۆرێ داره •••
ـ كلاو له سەرێ شێرينه •••

(ب ـ به) ـ بداخوازا تێده بون هاتنه • وەك :
ـ ب شەڤ ژ چولێ هاتم مال •
ـ فەرهاد به شەو و به رۆژ كار ئەكی •
(د) ـ لجەم كورمانجا ژبۆ تێ ده بونه • وەك :
ـ شێرۆ دكۆ زكێده وەكه مێرا شەر دكي •
ـ دەسته گۆلەك ددەستی نەسرين دەيه •
ـ آڤ د آڤـاركی ده سارد بي •

: ـ وها رەنگه ئەڤ (د) نيشانا كرنا ناكايه چاوا كۆ دەرباس بويه : ـ دخوی ، دچ ي ••••
(ده) ـ ئەڤ (تيپ) يا (آلاڤ) ژ بۆ چەند داخوازا هاتيه :

١ ـ ژبۆ بـجي كرنا داخوازا (د) هاتيه :

ـ دڤرده يه • دورده يه •••

٢ ـ ژبۆ غەيد هاتيه :

ـ ده بەسه ! ده بـخوه ! دەوەره •• •

(٣) ـ تیپێ سوند ـ (حروف القسم) :

(ب ـ به) ـ بەسەرێ باوکەم ئەم کردوە •

ـ به سەري پایغامبەر ئەم خواردوە •••

ـ ب سەرێ ته ئەم ولو کریه

ـ ب سەرێ پەیغامبەر ئەم خواریه •••

: ـ دکوردیدە ئەڤ تیپ بچەند داخوازا هاتیه :

١ ـ سوندە •••

٢ ـ آلیکاری : ـ ب خەنجەر بارام دژمن کوشت•
ـ بەخەنجەر بارام دژمني کوشت •

٣ ـ خوە پێڤە گرتن : ـ تۆز ب تەڤەیە •
ـ قەرێژ ب خەنجەرا تەڤەیە •

٤ ـ سەبۆنی : ـ ب نەخوەشیێ بارام مر •
ـ به ناخوشي بارام مرد •••

٥ ـ فەرمان : ـ • بکه • بخوە •••
ـ بیکە ، بێدە •••

٦ ـ تێ دەبون : ـ بارام ب شەڤ هات •
ـ فەرهاد به شەو هات •• •

٧ ـ بداخوازا (ژێ)یه : ـ ب زێر شورێ خوە کلدایه •
ـ بەزیو شورێ خوی کلی دایه •

٨ ـ ڤێرەبون : ـ بارام ب خورشید ره هاتیه •

٩ ـ بداخوازا(ئەگەرە) : ـ ب آمن بي ئەم ناچن •
ـ بە قسەي من بي ئێمە نارۆن •

١٠ ـ بلندی : ـ شێرین ب سەر من دکەڤي •
ـ نەسرین بە سەر من ئەکەوی •

١١ ـ بداخوازا(آلي)يە : ـ ب آلي من دەهات •
ـ بە لاي من دەهات •

١٢ـبداخوازا ماندەلايە : ـ بێ خوە دی ـ بێ مال ••
ـ بێ کەس • بێ مرۆڤ ؟ ••

(٤) ـ تیپێ فەرمان ـ (حروف الامر) :

(ب) ـ ژبۆ فەرمانا بکرنێ هاتیە :

ـ بکە ، بدە ، بخوە ، بەردە ...

(مە) ـ ژبۆ فەرمانا ب نەکرنێ هاتیە :

ـ مکە ، مەخوە ، مەدە ، مەبە ...

(نە) ـ جارنا ژبۆ نەکرنێ تێ • وەکە :

ـ نەکە ، نەخوە ، نەدە ...

(با ـ بەلا ـ بەرا) : ـ ئەڤ سێ آلاڤ ژبۆ (هەری‌نا) ، تینە گۆتن • وەك :

ـ بابخوی ، بانەخوی • بابکی ، بانەکی ...

ـ بەلا بخوی ، بەلا نەخوی • بەلا بکی ، بەلا نەکی ..

ـ بەرا بخوی ، بەرە نەخوی • بەرە بکی ، بەرەنەکی..

: ـ ئەم ژڤان رە دبێژن : ـ (آلاڤ) ژبەرکۆ بخوە دکەڤن بەریا تیپا • چاواکۆ هاتە خویا کرن : ـ بابخوی ـ بانەخوی ..

: ـ دڤردە (با) کتیە پێشیا (ب) ـ (نە) •

: ـ وەها رەنگە : ـ بەلا بخوی بەلا نەخوی : ـ بەرا بخوی ، بەرە نەخوی ...

دڤان هردوا دە ژی : ـ (بەلا ـ بەرا) کەتیە بەر یا (ب ـ نە)•

: ـ چاوا دەرباس بویە جارنا فەرمان بێ آلاڤو تیپ ژی تێ وەك : ـ وەرە ، هەرە ، رابە ...

(٥) ـ تیپێ بداخوازا (ئەرێ) ـ بمعنی (نعم) :

(آ) ـ ژبۆ برسڤا پرسکرنا ب هەبونێ یە • وەك :
مرۆڤەك بێژی : ـ خورشید لماله ؟
دبەرسڤا وی دە تێ گۆتن : ـ (آ) • یانی بەلێ خورشـــید لماله • نەچویە دەرڤە •
: ـ دەما دو جار دبي ژبۆ ب جیکرنە • وەك :
آ آ خورشید لماله • یاني بجی لماله •
(ئە) ـ ئەڤ ژی وەکە (آ) تێ گۆتن •
پرس : ـ خورشید لماله ؟
بەرسڤ : (ئە) • یاني بەلێ لماله •••
(ئێ) ـ وەکە هەڤالێ خوە تێ گۆتن •
پرس : ـ خورشید لماله ؟
بەرسڤ : ـ (ئێ) • یاني بەلێ خورشید لماله •
: ـ چە دەما دوجار دبن وەکە (آ آ) ژبۆ بجيکرنە :
پرس : ـ خورشید لماله ؟
بەرسڤ : ـ (ئەئە) ـ یا (ئێ ئێ) لماله •
هەروەکو بێژی : ـ بەلێ بەلێ خورشید لماله •
(بەلێ) ژبۆ هەرێ کرنا پرسێیە :
ـ جا چە پرسکرن ب (نا) بي ؟ یا ب هەرێ بي ؟ دبەرسڤاواندە تێ گۆتن : ـ (بەلێ) :

فەرهاد لماله ؟ ـ بەلێ لماله •
فەرهاد نە لماله ؟ ـ بەلێ لماله •

(با) ـ بەرسڤا پرسکرنا ب (نە) تێ : ـ بارام نە لماله ؟

با ــ يانى بەلێ بارام لماله •
(ئەرێ) ــ ژبۆ پرسكرنا ب ئەرێ تێ •   وەك :
پرس : ــ بارام لماله ؟
بەرسڤ : ــ ئەرێ •يانى بەلێ لماله •
(نا) ــ ژ بۆ بەرسڤا پرسكرنا ب ئەرێ ونا تێ • وەك :
ــ شێركۆ لماله ؟ ــ فەرهاد نه لماله ؟
دبەرسڤا ڤا هەردو پرسادە تێ گۆتن :   (نا) •
: ــ لێ هەروەكو هاتيه زانين (با ــ بەلێ ــ ئەرێ ــ نا) ئەڤ چار (آلاڤن) نه تيپن •

(٦) ــ تيپێ بداخوازا (نا) • (حروف النفى)

: ــ ئەڤ (تيپ) ژبۆ (ماندەلا) هاتنه :

(نه) ــ دكرنا بۆرى دە داخوازا پرسێ ددى ماندەلا :
پرس : ــ جەمشيد ل ماله ؟ جەمشيد چويه زاخو ؟
بەرسڤ : ــ جەمشيد نه لماله • ونه چويه زاخو •
: ــ هەروها دبێژن : ــ دلشا نان نەخواريه • نەچويه •••
(نا) ــ داخوازا پرسكرنا ناكا وهێتێ ددى ماندەلا :

پرس : ــ وێ ئەزدين هەرى بازێر ؟
بەرسڤ : ــ (نا) • ئەزدين ناچي بازێر •••
(نۆ) ــ آشيتا ل شونا (نا) دبێژن :ــ(نۆ) ئەزدين ناچيبازێر•

پرس : ــ شەنگۆ لماله ؟
بەرسڤ : ــ نۆ نه لماله •

(ن) ــ وه‌كه : ــ نكارم ــ نزانم ــ ....

(هه ــ نج) ــ دو خورده آلاڤن لشونا (نا) تێنه گۆتن :

ــ بارام لماله ؟ هه ــ یا نج . یاني نه لماله ...

(نه‌هن ــ نیه ــ نینه ــ تونه) . چار آلاڤن دپاشــده تێنو بجاره‌ك داخوازێ ددن (مانده‌لا). هه‌روه‌كو دآلاڤاده ده‌رباس بونه: (بێ) . ئه‌ڤ ژی ده‌رباس بویه . بجاره‌ك په‌یڤێ ددیمانده‌لا.

(٧) ــ تیپێ پێوه‌ند ــ (حروف العطف) :

تیپێ پێوه‌ند ئه‌ون كۆ بوان چه‌ند گۆتنا یا چه‌ند په‌یڤا بهه‌ڤره ولپه‌یڤ ددن گریدان و په‌رچێ پاشي دكن هه‌مكارێ ئێ پێشي .

(ئو) :ــ
ــ زۆرو ستەم لمن دبارن .
ــ بارامو روستەم و ئه‌زدین هاتن مال .

دڤرده زۆرو ســتەم لپه‌ی هه‌ڤ هاتنه‌و د (باراندنێ) ده بونه هه‌مكارێ هه‌ڤ . وهاره‌نگه بارامو روســتەمو ئه‌زدین دهاتــن ده بونه هه‌مكار .

(وه) ــ لناڤ سۆرا لشونا (ئو) تێ گۆتن :

ــ بارام وه ده‌روێش هاتن مال .
ــ شیرین وه نه‌سرین بحه‌طره بون .

(هەم) ـ شێرین هەم ژیرو هەم جوانە •
(ژی ـ ش) : ـ بارام ژی هات ـ بارامش هات •••
یاني وەکە هڤالێ خوە هات •••

: ـ روستەم هات بارام ژی هات •
: ـ فەرهاد چو شێرکۆ ژی چــو •
: ـ نەسرین هات شێرینش هات •••

: ـ نیشان ـ العلامة :

(آ) ـ دپالڤدانێ دە نیشانا مێیە :

ـ مەهینا من ـ مەهین ـ آ ـ من •
ـ خوشکامن ـ خوشك ـ آ ـ من •
ـ پشتا من ـ پشت ـ آ ـ من •

ـ جارنا دبي نیشانا (کۆم) :
ـ وا گۆتیە ـ وان گۆتیە •
ـ وا خواریە ـ وان خــواریە •

(ئێ) ١ ـ دپالڤدانێ دە نیشانا نێرە :

ـ گایێ من ـ گا ـ ێ ـ من •
ـ کورێ من ـ کور ـ ێ ـ من •
ـ رمزێ من ـ رمز ـ ێ ـ من•

٢ ــ دنیشاندانێ ده دبي نیشانا مێ :

ــ ڤێ نان خواریه — وێ نان خواریه •

ــ ڤێ گۆتیه — وێ گۆتیه •

٣ ــ جارنا دبي نیشانا کۆم :

ــ بەرخێ مه هاتن — سەوالێ مه هاتن •

ــ بەرخ ــ (ئێ) مه هاتن ••••

(ئي) ١ ــ دنیشاندانێ ده نیشانا نێره :

ــ وي گۆتیه • وي خواریه •••

(ئه) ١ ــ نیشانا فەرمانه :

ــ بده ، بخوه ، بکه ، بمره •••

٢ ــ جارنا دژمارێ ده ژبۆ مێ یا تێ :

ــ یەکه دی وەرێنه • ــ مێ •

ــ یەکی دی وەرێنه • ــ نێر •

٣ ــ لجەم خلکی سلیمانيێ دپێش (کرنا) دومل ده لشونا (د) و (دێ) تێ گۆتن :

ــ ئەخوم ، ئەچم ، ئەیکەم •••

٤ ــ دهن جیاده ژبۆ بجیکرن تێ :

ــ وەی ؟ ئەڤ بارامه ؟

ــ ئەڤ شێرۆیه هاتیه ؟

(یه) ١ ــ نیشانا کرنا دور بۆری یه :

ـ بارام هات ـ بارام هاتیه •
ـ فەرهاد خوار ـ فەرهاد خواریه •

٢ ـ دهن جیاده ژبۆ بجیکرنه :
ـ ئەڤ شێرۆیه ؟ ئەو رەوشنێیه ؟ •••
: ـ وا دیاره کو داویا گۆتنێ گرێدای بي (ه) دکەڤی داویا وێ
لێ کو داویا گۆتنێ تیپا دەنگیبي (یه) دکەڤێ داویا وێ :
ـ ئەڤ بارامه ـ ئەڤ فەرهاده ••
ـ ئەڤ شێرۆیه ـ ئەڤ رەوشنێیه •••

(دە) ١ ـ لجەم خلکی هەولێرێ نیشانا کرنا دوملـ دودەمه :
ـ دەروا ، دەخوی ، دەچي •• •

٢ ـ دهن جیا ده خورده (آلاڤه) :
ـ دڤرده یه ، دورده یه •••

(د) ١ ـ لجەم کورمانجا نیشانا کرنا ناکایه :
ـ دخوی ، دبي ، دکی ، دچی •••

٢ ـ جارنا نیشانا کۆمه :
ـ پەزێدمه هاتن ـ سوالێدا مه هاتن •••

(دێ) ١ ـ لجەم کورمانجا نیشانا کرنا هێتنێیه :
ـ دێ بخوی ، دێ بدی ، دێ بچي •••

(وێ) ١ ـ لجەم کورمانجا لشونا (دێ) تێ :
ـ وێ بخوی ، وێ بدی ، وێ بچي •••

(ئێ) ١ ـ لجەم (هەڤێرکا) شونا دێ ـ وێ دگری :
ـ ئێ بخوی ، ئێ بچي ، ئێ بدی.•••

(وه) ١ ـ لجهم سۆرا جارهك شونا (ڤه) دگری :
ـ خواردی‌یه‌وه ، گه‌رایه‌وه ...
٢ ـ جارهك شونا (یه) دستێني :
ـ خواردوه ، هاتووه ، رهوشتووه ...
(ڤه) ١ ـ لجهم كورمانجا دپاش‌ده ژبۆ نیشاندانه :
ـ دڤر (ڤه) وهره ، دوی (ڤه) هه‌ره ...
٢ ـ دپێش‌ده ژبۆ (ڤه‌گه‌ر)و ژبۆ خوارنا تشتی رۆنه :
ـ ڤه‌گرایه ... ، ڤه‌خواریه ...
٣ ـ لجهم بهه‌دینا جارنا ژبۆ (ڤه‌گه‌ر) دپاش ده تێ :
ـ هاتیه ڤه ، چویه ڤه ....
(ت) ١ ـ لجهم بهه‌دینا جارنا ژبۆ (كۆم) تێ :
ـ گاێت مه ، بهرخێت مه ، ....
٢ ـ جارنا زێده تێ :
ـ دخوت ، دچت ، دبت ....
(آن) ١ ـ نیشانا (ژێده‌ره) :
ـ گران ، بهردان ، لێدان ، رازان ...
٢ ـ نیشانا (كۆمه) :
ـ سواران ، مرۆڤان ، پیاوان ...
(ان) ١ ـ نیشانا ژێده‌ره :
ـ خوارن ، كوشتن ، كردن ، بردن ...
٢ ـ نیشانا كۆمه :
ـ دچن ، دبن ، دكن ، ته‌رن ...
(ین) ١ ـ نیشانا ژێده‌ره :
ـ زانین ، دانین ، هلانین ...
٢ ـ نیشانا كۆمه :
ـ دگرین ، فرین ، بهزین ، رهڤین ...

(ئون)۱ ــ نیشانا ژێدەره :

ــ خواربون ، پەڤچون ، سواربون ...

۲ ــ نیشانا کۆمه :

ــ سواربون ، پەیا بون ، چون .. .

(ئێن) ۱ ــ نیشانا کۆمه :

ــ گاێن مه هاتن ، هەسپێن مه هاتن ...

: لێ دناڤ ده چه کرن لپەی کۆم بێ ، ئەڤ (ن) رادبي :

ــ گاێ مه هاتن ، کۆم .

ــ گاێ مه هات ، تەك .

(هات) ــ کرنەکه آلیکار و هەم نیشانا کرنا نەپەندی‌یه :

ــ نان (هات) خوارن .

ــ بارام (هات) کوشتن ...

(تێ) ــ نیشانا کرنا ناکا نەپەندی‌یه :

ــ نان تێ خوارن ، بارام تێ کوشتن :

(بێ) ــ وەکه هڤالێ خوەیه ، لێ دکرنا هێتێ دەتێ :

ــ نان وێ (بێ) خوارن ، ماردێ (بێ) کوشتن ..

ــ خاني ئێ (بێ) لێکرن ...

(ره) ــ لجەم کورمانجا ، خورده آلاڤەکه ژبۆ نیشاندان هاتیه.

بجیکرن ژی تێ ده هەیه :

ــ د (رەواندز) ره چوم بارزان .

ــ د (خانەقین) رمچوم ایران ....

(را) ــ لجەم سۆرا نیشانا کرنا نەپەندی‌یه :

ــ مار کوژرا ، نان خورا ...

(رێ) ــ لجەم سۆرا نیشانا کرنا دودەم نەپەندی‌یه :

ــ مار ئەکوژرێ ، نان ئەخورێ ...

★ ★ ★

: ــ بەهەڤ گوهەڕاندنا تیپا :

(ئو ــ ۆ) ــ لناڤ مرداسا ول دۆرا (مەلەتیا) لشونا (ئو) ، (ۆ) دخوینن و دبێژن : ــ (ئەز ۆ بارام هاتن •)

(ج ــ د) ــ لناڤ ئومەریاو ل دێرکا چیای مازی لشونا (د) ــ ج دبێژن : ــ (جیا من) لشونا دیامن •

(د ــ ت) ــ لناڤ بەهدینا لشـــونا (گاێد مە) دبێژن : ــ گاێت مە •

ــ لسەر حەدا لشونا (دەری) دبێژن : ــ (تەری) •

(ج ــ گ) کورمانج لشونا (گەرگەر) دبێژن : (جەرجەر) •

ــ بارام گۆر ــ بارام جۆر • یەزدی گورد ــ یەزدی جورد ••

(ع ــ ح) لناڤ (ئۆمەریا) ل شونا (علی) (حەلی) دبێژن ــ و لشونا (حەلیمێ) عەلیمێ دبێژن •

(خ ــ غ) ــ باغ ــ باخ ــ آغا ــ آخا ــ بخێری ــ بغێری•

(غ ــ ق) ــ ل دەشتا خنوسێ ل شونا (قالن) (خالن) دبێژن •

قەلەو ــ خەلەو • قومری ــ خومری •••

(ك ــ چ) ــ لناڤ سۆرا ل شونا کێ گۆتیە ــ چێ گۆتوە ؟

ــ ژکیدە رێ تێ ؟ ــ لە چیندەرێ تێ ــ دێ •••

(ر ــ ل) ــ ل دۆرا هەولێری ل شونا (گول) (گوز)دبێژن•

(س ــ ز) ــ دەستگیران ــ دەزگیران • دەستگە ــ دەزگە •

(ش ــ ژ) ــ ئەوژی ــ ئەویش • ژکوتێ ؟ ش کو تێ ؟ •••

(م ــ ڤ) ــ سۆرا دبێژن : ــ ئەم ــ ئەمە •••

بەهدینا دبێژن ــ ئەڤ ــ ئەڤە •• •

(وە ــ ڤە) ــ سۆرا دبێژن : ــ هاتە وە ــ گەراوە •

بەهدینا دبێژن : ــ هاتەڤە ــ گەراڤە •••

(ه ـ ح) ـ هەسپێ من ـ حەسپێ من • هەمو ـ حەمو ...
(آ ـ ه) ـ آسن ـ هاسن • آگر ـ هاگر ...
(چ ـ ش) ـ بەچەنوی ـ بەشنوی • چو ـ شاند ...

●

: ـ کێم کرنا تیپو آلاڤا

(د) کوردی هێلا سلیماني دبێژن ـ بەغا ـ ل شونا **بەغداد** •
ل شونا (دخوم) دبێژن ـ ئەخوم •
(دێ) ـ هەڤێرکا ل ژۆری (نصێبین) ل شونا (دێ بخوم)
دبێژن ـ ئێخوم • آشیتا ل شـــونا (دێ هــەرِی) (وێ)
هەری دبێژن •
(ب) ـ هەڤێرکا ل شونا (دێ بخوم) دبێژن ـ ئێخوم •
ئێچم ـ ل شونا (دی بچم) دبێژن • هەروها ...

: ـ زێدە کرنا تیپا •

(وە ـ ڤە) ـ ئەڤ هەردو تیپ لناڤ سـۆراو بەهدینا زیدەنە •
ل شونا (هات) دبێژن : ـ هاتەوە ـ هاتەڤە • ئەگەر هەردوژی رابن
داخواز بجي دبي • لێ دهن (کرنا) دە گەرەکە بێنە گۆتن • **(گەر)**
ژبەرکۆ ژێرە دەرەك ـجیيەك نە ئەشـکرایە ، گەرەکە (وە ـ ڤە)
بکەڤن بەر داکو بێتە زانین : گرانەوە ـ گرانەڤە ـ ڤەگرانە •
دڤردە ژێدەرێ سورێو بەهدینی وەکە هەڤ تێن لێ ژێـدەرێ
کورمانجی ماي برکا وا تێ :

سۆراني	ـ	گرانەوە	ـ	ژێدەر •
...	ـ	گەرانەوە	ـ	کۆم •
بەهدینی	: ـ	گەرانەڤە	ـ	ژێدەر •
...	ـ	گرانەڤە	ـ	کۆم •

کورمانجی مای : ــ ڤگریان ــ کۆم •
••• ــ ڤه گه‌راندن ــ ژێده‌ر •

: لێ ل تاڤ به‌هدینا ژی گلك وه‌كه کورمانجا دبێژن •
(ئێ) سۆرا زێده دکن و دبێژن : ــ ئێمه ــ ئێوه •• •
(ئه) ــ سۆرا زێده دکن و دبێژن : ــئه‌من ــ ئه‌تو ــ ئه‌وان ••
(د) ــ سۆرا ل پاشیا هن کرنا زێده دکن و دبێژن : ــ خوارم کردم ــ بردم ــ مردم ــ سارده •••

وێ چاخێ ژێده‌رێ سۆری دبي : ــ خواردن ــ کردن •••
لێ ژێده‌رێ کورمانجی دبي : ــ خوارن ــ کرن ــ •••
(ت) به‌هدینا و سۆرا ل داویا هن (کرنا) زێده دبێژن :

دچیت ــ دخوت ــ دکت ــ ئه‌روات ــ ئه‌چێت •••
به‌لام ژێده‌رێ به‌هدینا ــ چوین ــ خوارن ــ کرن ــ تێ •
لێ ژێده‌رێ سۆرا : ــ رۆشتن ــ خواردن تێ •••
: ــ ئه‌ڤ (ت) دکوردستانا (مه‌رکه‌زی) ده : به‌هدینا ــهه‌کاریا ــ تایری‌یا ــ بۆتا گلك خویا دکي • لێ چاوا مه‌گۆتیه دکرنێ ده‌هه‌یه به‌لام د ژێده‌ر ده په‌یدا نابي • ژله‌ورا ئه‌ز دبێژم زیده‌یه ــ نه ژکوکا گۆتی‌یه •

داوی